

მტკიცების ტვირთი

**საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო
საქმეთა პალატის პრაქტიკის ანალიზი**

**თბილისი
2018**

მანია ახალაძე

**მტკიცების
ტვირთი**

(2015-2017 წლის I ნახევარი)

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა
პალატის პრაქტიკის ანალიზი

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ეროვნული
სასამართლო პრაქტიკის
შესწავლისა და განზოგადების განყოფილება

თბილისი
2018

სტილისტ-რედაქტორი

სოფიო მამულაშვილი

ტექნიკური რედაქტორი

მარიკა მაღალაშვილი

© საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2018

შემოკლებანი

- გგ. – გვერდი
- სკ – საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
- სსკ – საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი
- სუსგ – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს
გადაწყვეტილება

საკიეპალი

თავი 1

შესავალი	8
----------------	---

თავი 2

მტკიცების ტვირთის განაწილების წესი	11
--	----

თავი 3

უდავო ფაქტები

3.1. პრეიუდიციული ფაქტები	14
3.2. აღიარება	18
3.3. დუმილი (თანხმობა)	21

თავი 4

მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგადი წესი

4.1. სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავებში მტკიცების ტვირთის განაწილების თავისებულება	25
4.2. სარბაზლის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი	29
4.3. პირგასამტახლოს ოდენობის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი	30
4.4. განაწილების ფიქციურობის დადგენის მტკიცების ტვირთი	32
4.5. ნაყიდობის ხელშეკრულების დადგენისა და ნაყიდობის საბნის გადაცემის დადასტურების მტკიცე- ბის ტვირთი	33
4.6. ნივთის ნაკლის დასაბუთების მტკიცების ტვირთი	33
4.7. ნივთობრივი ნაკლის მქონე ნივთის მიღების ფაქტის მტკიცების ტვირთი	34
4.8. მტკიცების ტვირთი მოწვევებითი გარიგების დროს	34
4.9. მტკიცების ტვირთი ნარდობის სახელშეკრულებო დავებში	35
4.10. მტკიცების ტვირთი მეუღლეთა საერთო ვალების გაყოფისას	37
4.11. მტკიცების ტვირთი სამეზობლო დავებში	38
4.12. მტკიცების ტვირთი შრომით-სამართლებრივ დავებში	39

თავი 5

მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალური (კერძო) წესი .....

5.1. მტკიცების ტვირთი და მტკიცებაშუაბითი პრაქტიკული დავები ...	42
5.1.1. მტკიცების ტვირთი და მტკიცებულებითი პრეზუმფციები საინდიკაციო დავებში	43
5.1.2. პრეზუმფცია სადავო თანხის კუთვნილების შესახებ მოსარჩელის სასარგებლოდ	45
5.1.3. ვალდებულების შესრულების პრეზუმფცია	47
5.1.4. ფულადი ვალდებულების შესრულების პრეზუმფცია მოპასუხის სასარგებლოდ	48
5.1.5. მოძრავ ნივთებზე მოსარჩელეთა საკუთრების პრეზუმფცია	50

5.1.6. სასამართლომ იმ საფუძვლით, რომ ექსპერტს ხელშეკრულებასა და შესრულებული სამუშაოს მიღება-ჩაბარების აქტზე ხელმოწერის მოპასუხისადმი კუთვნილების საკითხი კატეგორიული დასკვნით არ უარუყვია, დაუშვა ხელმოწერის პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ	51
5.1.7. პრეზუმფცია სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავებში	53
5.1.8. პრეზუმფცია რწმუნებულის (მოსარჩელის) სასარგებლოდ ..	53
5.1.9. პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ მიუღებელ შემოსავალთან დაკავშირებით	54
5.1.10. პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ მოპასუხის-სახელმწიფოს წინააღმდეგ	55
5.1.11. მოსარჩელის სასარგებლოდ სამედიცინო დანესებულების ბრალით ჯანმრთელობის დაზიანების პრეზუმფცია	60
5.1.12. დამსაქმებლის სახელით ხელშეკრულების გაფორმების პრეზუმფცია დასაქმებულის სასარგებლოდ	61
5.1.13. სანარმოს დირექტორის პასუხისმგებლობის მტკიცების ტვირთი და პრეზუმფცია მონინააღმდეგის სასარგებლოდ	62
5.1.14. კანონისმიერი პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ დავაში სასაქონლო ნიშნის თაობაზე	63
5.1.15. მტკიცების ტვირთი და პრეზუმფცია შრომითსამართლებრივ დავებში	64
5.1.16. შესრულების კონდიქციიდან გამომდინარე დავაში ვალდებულების არსებობის პრეზუმფცია ვითომ-კრედიტორის სასარგებლოდ	69

თავი 6

შეცდომები მტკიცების ტვირთის განაწილებისას

6.1. მტკიცების ტვირთი სანიჰაროსამართლებრივ დავაში არასწორად განაწილდა	71
6.2. მოპასუხის მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს არასწორად დაეკისრა	72
6.3. მიუღებელი შემოსავლის მტკიცების ტვირთი მოპასუხეს არასწორად დაეკისრა	73
6.4. წერილობითი მტკიცებულების შეფასებისას, სასამართლომ არასწორად გადაანაწილა მტკიცების ტვირთი და მოვალის სამტკიცებელი ტვირთი კრედიტორს დაეკისრა	74
6.5. ამხანაგობის კრების ოქმის ბათილად ცნობის შესახებ დავაში სასამართლომ მოსარჩელეთა მტკიცების ტვირთი მოპასუხეს დაეკისრა	76
6.6. წილის ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილად ცნობის შესახებ დავაში სასამართლომ არასწორად გამიჯნა და გაანაწილა მხარეთა შორის ფაქტობრივი ბარამოქების მითითებისა და მტკიცების ტვირთი	77

თავი 7

სამართლებრივი დასკვნა	78
-----------------------------	----

თავი 1

შესავალი

მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის შემოღებით კონცეპტუალურად შეიცვალა სამოქალაქო საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელების შინაარსი. პროცესის წმინდა ინკვიზიციური ხასიათი დისპოზიციურობისა და შეჯიბრობითობის პრინციპებზე აგებულმა სისტემამ ჩაანაცვლა.

საქმე განიხილება და გადაწყვეტილება მიიღება მტკიცების საშუალებით. ლიტერატურაში არსებული მოსაზრებით, მტკიცება მხარეთა შორის წამოჭრილი დავის არსებითად გადაწყვეტის მიზნით მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების დადგენაა. მტკიცების საგანი კი, ერთი მხრივ (ფართო გაგებით), განისაზღვრება, როგორც სამოქალაქო პროცესში სარჩელის საფუძვლისა და შესაგებლის იურიდიული ფაქტების ერთობლიობა, რომელზედაც მიუთითებს მატერიალური სამართლის ნორმა¹, ხოლო, მეორე მხრივ (ვიწრო გაგებით), მტკიცების საგნის განსაზღვრისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა სარჩელში და შესაგებელში მითითებული **სადავო**, იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტები². სასამართლო პრაქტიკის მიხედვითაც, სამოქალაქო პროცესში მტკიცების საგანს წარმოადგენს **სადავო** მატერიალურსამართლებრივ ფაქტები, რომელზეც მიუთითებენ მოსარჩელე და მოპასუხე, მოთხოვნის თუ შესაგებლის დასაბუთების ან გაქარწყლებისათვის.³

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საქმეზე⁴ საკასაციო სასამართლომ სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით აღნიშნა, რომ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მტკიცების საგანს შეადგენს ის გარემოებები, რომლებსაც პროცესუალურ სამართალურთიერთობებში წარმოადგენს სამართლებრივი ფაქტები. მხარეთა მიერ მტკიცების ტვირთის რეალიზებასა და მტკიცების საგნის განსაზღვრას ახასიათებს მჭიდრო ურთიერთკავშირი, რადგა-

¹ თ. ლილუაშვილი, „სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, 2005, თბილისი, გვ.212. შ.ქურდაძე, ნ. ხუნაშვილი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, 2015, მერიდიანი, გვ. 270-272, 274.

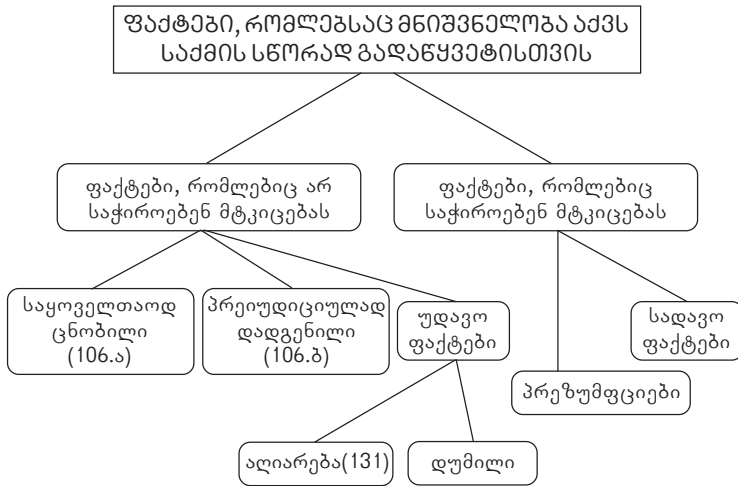
² ი. გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ. 62.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილება, საქმე №ას-664-635-2016, 2 მარტი, 2017 წელი. §202.

⁴ იქვე, §192, (ასევე, სუსგ-ები №ას1020-963-2015, 25.11.2015წ; №ას-522-495-2014, 05.06.2015წ. და №ას-1024-982-2014, 28.09.2015წ.)

ნაც სასამართლოში ყოველი კონკრეტული სამოქალაქო საქმის გადანყვეტა დაკავშირებულია განსაზღვრული ფაქტების დადგენასთან. სწორედ ამიტომ, მტკიცების საგანს პროცესუალურ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში პრინციპული მნიშვნელობა აქვს. ასეთივე პრინციპული მნიშვნელობის მქონეა პროცესუალური საკითხი მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების შესახებ.

საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტები თვალსაჩინოებისთვის შეიძლება, შემდეგი სქემით გამოვსახოთ.

საქმის არსებითად გადანყვეტისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტების ნაწილი არ საჭიროებს მტკიცებას. ეს შეეხება საყოველთაოდ ცნობილ, პრეიუდიციულ და ე.წ. უდავო ფაქტებს.

მხარეებს (ზოგიერთ შემთხვევაში, პროცესის მონაწილე სხვა სუბიექტებსაც: მესამე პირები, განმცხადებლები) აწევთ დასადავნი ფაქტების (პრეზუმფციებისა და სადავო ფაქტების) დამტკიცების ვალდებულება, ანუ მტკიცების ტვირთი. (onus probandi) დამტკიცების ტვირთი (კანონისმიერი ტერმინი – მტკიცების ტვირთი) – ესაა სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მხარეებისათვის საქმის სწორად გადანყვეტისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტების დამტკიცების მოვალეობის დაკისრება, რომლის შესრულება უზრუნველყოფილია მატერიალურსამართლებრივი თვალსაზრისით არახელსაყრელი

გადანწყვეტილების გამოტანით იმ მხარის მიმართ, რომელმაც ეს ვალდებულება არ (ვერ) შეასრულა⁵.

სხვანაირად, მტკიცების ტვირთი არის დავის მონაწილე მხარის იურიდიული მოვალეობა – შეასრულოს გარკვეული პროცესუალური მოქმედება. ამ მოვალეობის შეუსრულებლობისთვის სანქცია ისაა, რომ არახელსაყრელი მატერიალურ-სამართლებრივი შედეგები გარდაუვალი ხდება იმ მხარის მიმართ, რომელმაც ეს პროცესუალური ვალდებულება არ შეასრულა⁶.

მტკიცების ტვირთის სწორად განაწილება განაპირობებს საქმეზე დასაბუთებული და კანონიერი გადანწყვეტილების მიღებას. კვლევაში მოცემულია მტკიცების ტვირთის შესახებ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ბოლო დროინდელი გადანწყვეტილებები და მათი ანალიზი, რაც მიუთითებს საქმის სწორი გადანწყვეტისთვის მნიშვნელოვან საკითხზე სასამართლო პრაქტიკასა და დოქტრინაში არსებულ ტენდენციებზე.

---

⁵ თ. ლილუაშვილი, „სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, 2005, თბილისი, გვ. 224.

თავი 2

მტკიცების ტვირთის განაწილების წესი

მტკიცების ვალდებულება (ტვირთი) მხარეთა შორის ნაწილდება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდეგში: სსკ-ის) 102-ე მუხლის პირველი ნაწილით (**თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზეც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს**) დადგენილი ზოგადი წესისა და მატერიალური კოდექსის (ზოგჯერ კი სსკ-ის) ნორმებით გათვალისწინებულ გამონაკლის შემთხვევაში განსაკუთრებული წესით. მატერიალური სამართლის ნორმები (ზოგჯერ კი სსკ-ის) ითვალისწინებს გამონაკლისის ზოგადი წესიდან იმ მხრივ, რომ ამ ნორმებით ფაქტის დამტკიცების ან ფაქტის უარყოფის ვალდებულება არა იმ მხარეს დაეკისრება, რომელიც ამ ფაქტს ადასტურებს (ამტკიცებს), არამედ მონიშნულ მხარეს (პრეზუმფცია). მტკიცების ზოგადი წესი მოქმედებს იმ შემთხვევაში, როცა მატერიალური სამართლის (ან სსკ-ის) ნორმებში არ არის სპეციალური მითითება მტკიცების ვალდებულების ანუ ტვირთის განაწილების შესახებ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო პალატამ არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა მტკიცების პროცესის, მტკიცების საგნის, მტკიცების ტვირთის რაობა და მნიშვნელობა საქმეზე არსებითი და სწორი გადაწყვეტილების მიღებისას. სასამართლო პრაქტიკის განმარტებები ესაბუთებენ იურიდიულ საპროცესო მეცნიერებაში არსებულ მოსაზრებებს.

საკასაციო სასამართლოს აზრით⁶, სამოქალაქო საქმეზე დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღების ერთადერთი გზა მტკიცებაა, რომლითაც დგინდება საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივი გარემოებები. მტკიცების პროცესში იგულისხმება პროცესის მონაწილე სუბიექტების საქმიანობა, მიმართული საქმის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტების არსებობის ან არარსებობის დასადგენად. პროცესის მონაწილე მხარეთა და სასამართლოს მტკიცებითი საქმიანობა, მოიცავს შემდეგ სტადიებს: მტკიცების საგნის განსაზღვრა; მტკიცებულებათა შეგროვება (მტკიცებულებათა გამოვლენა, მათი შეკრება და სასამართლოში წარდგენა); მტკიცებულებათა სასამართლო-

⁶ ი. გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ.217.

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, (შემდეგში: სუსგ), 24 თებერვალი, 2017 წელი, საქმე №ას-1206-1166-2016 წელი.

ში გამოკვეთავ; მტკიცებულებათა შეფასება. დამტკიცებას საჭიროებს ის გარემოებები, რომლებიც ასაბუთებს სასარჩელო მოთხოვნასა და სარჩელის ფაქტობრივ გარემოებებს, მონინა-ალმდევე მხარის მიერ სარჩელის ფაქტობრივი გარემოებებისა და სასარჩელო მოთხოვნის უარყოფას, ასევე, საქმის არსებითი გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები.

საკასაციო პალატამ მტკიცების ტვირთის მხარეთა შორის განიხილების წესზე სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილისა (*თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზეც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს*) და ამავე კოდექსის 103-ე მუხლის პირველი ნაწილის (*მტკიცებულებებს სასამართლოს წარუდგენენ მხარეები*) საფუძველზე აღნიშნა, რომ **სადავოდ** მიჩნეული უფლების კანონიერება უნდა დამტკიცდეს. მხარეს დარღვეული უფლების დაცვა კონკრეტულ ფაქტებზე დაყრდნობით შეუძლია და ამ ფაქტების მითითება მხარის პრე-როგატივაა. საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტები, რომელიც სადავოა, დამტკიცებას საჭიროებს, ხოლო ფაქტების დამტკიცების ტვირთი ფაქტების მიმითებელ მხარეებს ეკისრებათ. გამონაკლისს წარმოადგენს მატერიალური სამართლით გათვალისწინებული შემთხვევა, როდესაც ფაქტების დამტკიცების ტვირთი ამა თუ იმ ნორმით განსხვავებულადაა მოწესრიგებული. მტკიცების ტვირთის მხარეთა შორის სწორად გადანაწილებას არა მარტო საპროცესოსამართლებრივი, არამედ არსებითი მატერიალურსამართლებრივი მნიშვნელობაც აქვს, ვინაიდან მხარის მიერ ამ მოვალეობის შეუსრულებლობას ან არაჯეროვნად განხორციელებას, შედეგად მოჰყვება ამავე მხარისათვის უარყოფითი, არახელსაყრელი შედეგი⁸. **მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტური განაწილების სტანდარტის მიხედვით, მტკიცების ტვირთი ეკისრება მას, ვინც ამტკიცებს და არა მას, ვინც უარყოფს⁹.**

სსკ-ის მე-4 მუხლის თანახმად, სამართალწარმოება მიმდინარეობს შეჯიბრებითობის საფუძველზე. სსკ-ის მე-3 მუხლით, დისპოზიციურობის პრინციპის მიხედვით, დადგენილია შეჯიბრებითობის პრინციპით ფაქტების დადგენა. მტკიცების ტვირთი მხარეებს შორის თანაბრადაა გადანაწილებული, მხარეები თავად განსაზღვრავენ, თუ რომელი მტკიცებულებები გამოიყენონ ამა თუ იმ ფაქტობრივი გარემოებების დასადასტურებ-

⁸ სუსგ, №ას-944-894-2015, 27 ნოემბერი 2015, №ას-315-300-2015, 5 თებერვალი, 2016 წელი.

⁹ სუსგ, №ას-1294-1214-2015, 27 ივნისი, 2016 წელი.

ლად. მოდავე მხარეებმა უნდა წარმოადგინონ მტკიცებულებები, რომლითაც დადგინდება სარჩელსა და შესაგებელში მითითებული გარემოებების უტყუარად არსებობა. დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპები გულისხმობს მხარეების ვალდებულებას, წარმოადგინონ სარჩელში და შესაგებელში მითითებული ფაქტორივი გარემოებების უფრო მყარი და დამაჯერებელი მტკიცებულებები, რითაც სასამართლოს შეუქმნიან საკუთარი პოზიციის სარწმუნო სამართლებრივ საფუძველსა და შინაგან რწმენას¹⁰.

სამოქალაქო სამართალწარმოებაში დამკვიდრებული შეჯიბრებითობის პრინციპი, პირველ რიგში, გულისხმობს მხარეთა მიერ ფაქტების მითითების სრულ ავტონომიას, რაც შეეხება მათ დამტკიცებას, ეს ის ეტაპია, როდესაც მხარემ მიუთითა სასარჩელო მოთხოვნის საფუძველად არსებული მატერიალურსამართლებრივი ნორმის ყველა ელემენტის შესახებ და საკითხი მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების არსებობა-არარსებობის დადგენას ეხება, რასთანაც ორგანულადაა დაკავშირებული მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის ობიექტური და სამართლიანი განაწილების ურთულესი ამოცანის გადაწყვეტა. ზოგადი წესის თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს¹¹.

სამოქალაქო პროცესის შეჯიბრებითობის პრინციპი, მხარეებს უფლებებთან ერთად აკისრებს თავისივე ინტერესებისათვის აუცილებელ საპროცესო მოვალეობებს, რომლის შეუსრულებლობას უკავშირდება ამავე მხარისათვის არახელსაყრელი შედეგი. ეს დანაწესი განმტკიცებულია სსკ-ის მე-4 მუხლით, ასევე, ამავე კოდექსის 102-ე მუხლის თანახმად, მხარეს ეკისრება როგორც ფაქტების მითითების, ასევე, მათი დამტკიცების ტვირთი, რაც სათანადო მტკიცებულებების წარდგენით უნდა განხორციელდეს. ამავდროულად, სამოქალაქო საპროცესო სამართალში არსებული მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტურის განაწილების სტანდარტის თანახმად, მტკიცების ტვირთი უნდა განაწილდეს იმგვარად, რომ მოსარჩელესა და მოპასუხეს დაეკისროთ იმ ფაქტების დამტკიცების ვალდებულება, რომელთა მტკიცება მათთვის ობიექტურად შესაძლებელია¹².

¹⁰ სუსგ, №ას-1227-1150-2015, 17.05.2016 წელი, №ას-1051-991-2015, 29.12.2015 წელი.

¹¹ სუსგ, საქმე №ას-1224-1149-2015, 20 მაისი, 2016 წელი.

¹² სუსგ, საქმეზე №ას-1003-964-2016, 25 იანვარი, 2017 წელი.

თავი 3

უდავო ფაქტები

როგორც უკვე ითქვა, საქმის გადანყვევებისთვის არსებითი და საჭირო ფაქტების ნაწილი შეიძლება, მხარეთა მიერ (სარჩელსა ან შესაგებელში) სადავო იყოს, მაგრამ საპროცესო კანონმდებლობა ადგენს იმ ფაქტების ჩამონათვალს, რომელთა მტკიცებისგან მხარე თავისუფლდება. უკვე აღინიშნა, რომ ამ ფაქტებს მიეკუთვნება: საყოველთოდ ცნობილი, პრეიუდიციული და უდავო ფაქტები. გასაზიარებელია ლიტერატურაში არსებული მოსაზრება სსკ-ის 106-ე მუხლის არასრულყოფილებასთან დაკავშირებით, იმ თვალსაზრისით, რომ მითითებული ნორმა უდავო ფაქტებს არ მოიხსენიებს იმ ფაქტების ჩამონათვალში, რომლებიც მტკიცებას არ საჭიროებს, თუმცა კოდექსის ანალიზიდან გამომდინარე, შეიძლება, დავასკვნათ, რომ უდავო ფაქტები განეკუთვნება მტკიცების ტვირთისაგან განთავისუფლების საფუძვლებსაც. კვლევის საგნის-მტკიცების ტვირთის სამართლებრივი შინაარსის უკეთ წარმოსაჩენად, კერძოდ, კონკრეტულ შემთხვევაში მხარე უნდა განთავისუფლდეს თუ არა ამ საკითხის გადასაწყვეტად ფაქტის მტკიცების მოვალეობისაგან და აღნიშნული ფაქტი შევიდეს მტკიცების საგანში, ქვემოთ განხილულია სასამართლო პრაქტიკა უდავო ფაქტებთან მიმართებით.

3.1. პრეიუდიციული ფაქტები

ერთ-ერთ საქმეზე¹³ საკასაციო პალატამ განმარტა შემდეგი: სსკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, წინასწარ დადგენილი ძალის მქონე ფაქტებად კანონმდებელი განიხილავს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადანყვევებებით დადგენილ ფაქტებს და მხარეს მათ დასადასტურებლად მტკიცებულებათა წარდგენის ვალდებულებისაგან ათავისუფლებს იმ შემთხვევაში, თუ სამოქალაქო საქმის განხილვისას იგივე მხარეები მონაწილეობენ, ანუ პრეიუდიციული ძალის მქონედ ფაქტობრივი გარემოების მიჩნევისათვის, სავალდებულოა, არსებობდეს სამოქალაქო საქმეზე მიღებული, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადანყვევებები და ამ გადანყვევებების სუბიექტები სხვა სამოქალაქო საქმის მხარეებად უნდა გვევლინებოდნენ. თავად პრეიუდიციულ ფაქტებში იგულისხმება

¹³ სუსგ, №ას-324-309-2016, 10 იანვარი, 2017 წელი, №ას-526-502-2016, 1 მარტი, 2017 წელი.

ისეთი იურიდიულად მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებითაც განსაზღვრულია მხარეთა მატერიალურსამართლებრივი ურთიერთობით გათვალისწინებული უფლებები და ვალდებულებები, რაც საფუძვლად დაედო გადაწყვეტილების გამოტანას. პრეიუდიციულობის შემონმების დროს მნიშვნელობა ენიჭება, როგორც იმ პროცესუალურ-სამართლებრივ კრიტერიუმებს, რომლითაც განისაზღვრება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ფორმალური მოთხოვნები, ასევე, ამ გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტობრივი გარემოების შინაარსს. მოქმედი კანონმდებლობით დადგენილია სასამართლო გადაწყვეტილების მატერიალური კანონიერი ძალაც, რომელიც უზრუნველყოფს გადაწყვეტილების საბოლოო ხასიათსა და სავალდებულობას არა მარტო კონკრეტული პროცესისათვის, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც, კერძოდ, სსკ-ის 266-ე მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ მხარეებს, აგრეთვე, მათ უფლებამონაცვლებს არ შეუძლიათ, ხელახლა განაცხადონ სასამართლოში იგივე სასარჩელო მოთხოვნები იმავე საფუძველზე, აგრეთვე, სადავო გახადონ სხვა პროცესში გადაწყვეტილებით დადგენილი ფაქტები და სამართლებრივი ურთიერთობანი¹⁴. **შესაბამისად, მხარე თავისუფლდება ისეთი ფაქტების მტკიცების ტვირთისგან, რაც პრეიუდიციულად არის მიჩნეული.**

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა¹⁵ კერძო საჩივრის არგუმენტი, რომ სააპელაციო პალატამ არასწორად განმარტა კანონი და მიიჩნია, რომ მხარეს, რომლის სასარგებლოდაცაა გამოტანილი გადაწყვეტილება, უფლება არა აქვს, გაასაჩივროს იგი. საჩივრის ავტორი მის მოსაზრებას ასაბუთებდა ფაქტების პრეიუდიციულობით და მიიჩნევს, რომ სააპელაციო საჩივრის განსახილველად დაშვებაზე უარის თქმით, შესაძლოა, სამომავლოდ მოგებული მხარის ინტერესები დაირღვეს.

საკასაციო პალატამ განმარტა პრეიუდიციული მნიშვნელობის ფაქტი, სსკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად (*მხარეები თავისუფლდებიან მტკიცებულებათა წარმოდგენისაგან ისეთი ფაქტების დასადასტურებლად, რომლებსაც, თუმცა ემყარება მათი მოთხოვნები, თუ შესაგებელი, მაგრამ დამტკიცებას არ საჭიროებენ. ესენია, ფაქტები, რომლებიც დადგენილია ერთ სამოქალაქო საქმეზე სასამართლოს კანონიერ ძალაში შე-*

¹⁴ სასამართლომ მიუთითა სუსგ №ას-58-56-2016, 26.02.2016 წელი, №ას-827-791-2014, 13.11.2015 წელი.

¹⁵ სუსგ, საქმეზე №ას-74-68-2015, 27 თებერვალი, 2015 წელი.

სული გადაწყვეტილებით, თუ სხვა სამოქალაქო საქმეების განხილვისას იგივე მხარეები მონაწილეობენ) და აღნიშნა, რომ კანონიერ ძალაში შედის გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილით დადგენილი¹⁶ მხოლოდ ის ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებიც, კანონის თანახმად, ასაბუთებენ, ამართლებენ სარეზოლუციო ნაწილს. ფაქტების პრეიუდიციულობის შემოწმების დროს მნიშვნელობა ენიჭება არა მხოლოდ იმ პროცესუალურ-სამართლებრივ კრიტერიუმებს, რომლითაც განისაზღვრება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ფორმალური მოთხოვნები (სამოქალაქო საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება (განჩინება), გამოტანილი იმავე მხარეების მიმართ, რომლებიც მონაწილეობენ სხვა სამოქალაქო საქმის განხილვაში), არამედ მატერიალურსამართლებრივ კრიტერიუმებსაც (გადაწყვეტილებით დადგენილი იმ ფაქტობრივი გარემოებების შინაარსს, რომელი გარემოებების საფუძველზეც იქნა მიღებული გადაწყვეტილება).

პალატის მითითებით, სსკ-ის 106-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, დავაში მონაწილე მხარეების მიმართ სხვა სამოქალაქო საქმეზე მიღებულ, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილით დადგენილი ფაქტისათვის პრეიუდიციული ძალის მინიჭების საკითხის გადაწყვეტისას, სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი ეფუძნება იმ ფაქტს, რომელიც იურიდიულად ამართლებს მას. **წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს ფაქტი არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს პრეიუდიციულად და ის უნდა შევიდეს მტკიცების საგანში**¹⁷.

მხარის პრეტენზია, რომ ფაქტის არასწორად დადგენა იძლევა მისი გასაჩივრების შესაძლებლობას, სამართლებრივ დასაბუთებას მოკლებულია, ვინაიდან სარჩელის დაკმაყოფილებული ნაწილი ყოველთვის მოსარჩელის სასარგებლოდ დადგენილ ფაქტს ემყარება და მისი სხვა პროცესში პრეიუდიციულად არსებობა მხარის სასარგებლოდ გამოტანილი გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობას არ ქმნის.

სხვა საქმეზე¹⁸ უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა რა სააპე-

¹⁶ სსკ-ის 249-ე მუხლში 2007 წლის 28 დეკემბერს განხორციელებული ცვლილებების შემდეგ სასამართლო იურიდიულ ფაქტებს ადგენს აღწერილობით ნაწილში.

¹⁷ სუსგ, №ას-455-769-09, 3 დეკემბერი, 2009 წელი, სუსგ №ას-146-140-2012, 12 ივლისი, 2012 წელი.

¹⁸ სუსგ, საქმე №ას-144-137-2013, 4 მაისი, 2015 წელი.

ლაციო სასამართლოს განჩინება და საქმე დააბრუნა ხელახლა განსახილველად, მიუთითა, რომ უზენაესი სასამართლოს განჩინებაში ჩამოყალიბებული მოსაზრებების გათვალისწინებით სწორად უნდა განისაზღვროს მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტები და მხოლოდ ამის შემდეგ გადაწყდეს უფლების საკითხი. მიმდინარე დავაში მოსარჩელემ მოპასუხის მიმართ უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვა, ხელშეშლის აღკვეთა და ღობის მოშლა მოითხოვა.

იმავე მხარეებს შორის რაიონული სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით არ დაკმაყოფილდა სარჩელი მოპასუხის მიმართ მიწის ნაკვეთის სხვა პირის მფლობელობიდან და სარგებლობიდან გამოთავისუფლებისა და მესაკუთრისათვის დაბრუნების თაობაზე. სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარს საფუძვლად დაედო ის გარემოება, რომ **მხარეთა მიწის ნაკვეთების საკადასტრო მონაცემებში არსებობდა ზედდება**. სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა რა სარჩელის დაკმაყოფილების თაობაზე რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება, დადგენილად მიიჩნია, რომ **მოსარჩელის საკუთრებად რეგისტრირებული მიწის ნაკვეთი იძვდროულად არ არის რეგისტრირებული სხვა პირის, მათ შორის, მოპასუხის სახელზე**. მოპასუხე ფლობს მოსარჩელის საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთის ნაწილს, რომელიც შემოსაზღვრულია ღობით. მოპასუხეს არა აქვს ამ ფართის ფლობის უფლება.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა მოპასუხის კვალიფიციური საკასაციო შედავება და აღნიშნა, რომ სააპელაციო სასამართლოს უნდა ეხელმძღვანელა სსკ-ის 106-ე და 266-ე მუხლების დებულებებით და მათზე დაყრდნობით თავიდან არ უნდა დაეწყო ზედდების საკითხის კვლევა. მართალია, მოსარჩელეს მიმდინარე დავაში წარდგენილი ჰქონდა ახალი მტკიცებულებები, რომელიც განსხვავებულად აჩვენებდა სადავო სურათს, თუმცა, **ახალი მტკიცებულებები ვერ გააქარწყლებდა პრეიუდიციულ ფაქტებს**.

პრეიუდიციულ ფაქტებთან დაკავშირებით, პალატამ ასევე განმარტა, რომ სასამართლო ფაქტის პრეიუდიციულად მიჩნევისას უნდა დარწმუნდეს ამ ფაქტის იურიდიულ მნიშვნელობაში, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი ეფუძნება ამ ფაქტს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეს არ შეიძლება მივიჩნიოთ პრეიუდიციულ ფაქტად და ის უნდა იქნეს შეყვანილი მტკიცების საგანში. ამდენად, **საკასაციო სასამართლოს მოსაზრებით, ისეთ ვითარებაში, როდესაც ერთმა მხარემ წარადგინა კანონიერ ძალაში შესული გადა-**

ყვეტილება, რომელიც მიუთითებს ფაქტის პრეიუდიციულ მნიშვნელობაზე, ხოლო მეორე მხარემ – მტკიცებულება, რომელიც გამოირიცხავს ამ ფაქტის არსებობას და დადგენილია კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით, ფაქტის საკითხი უნდა გადაწყდეს პრეიუდიციული ფაქტისათვის პრიორიტეტის მინიჭებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს უკანასკნელი არ შედის მტკიცების საგანში.

3.2. აღიარება

კონკრეტული საქმის ფაბულის მიხედვით¹⁹ მხარეთა შორის გაფორმდა ხელშეკრულება ვალის აღიარებისა და გირავნობის შესახებ. ვალის აღიარების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ფულადი ვალდებულება მოვალემ არ შეასრულა. ნოტარიუსის მიერ გაცემული სააღსრულებო ფურცლის საფუძველზე მოვალის დაგირავებული ავტომანქანა გადავიდა კრედიტორის (პირველი კრედიტორის უფლებამონაცვლის) საკუთრებაში. მოვალის მიერ გადასახდელი თანხა – 26 500 აშშ დოლარს შეადგენდა, ხოლო აუდიტის დასკვნის მიხედვით, ავტომანქანა გადაცემის მომენტში 21 000 აშ დოლარს ღირდა, კრედიტორმა კი, მოგვიანებით, 17 000 აშშ დოლარად გაასხვისა. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით კრედიტორის სარჩელი დაკმაყოფილდა, მოვალეს დაეკისრა (26 500-21 000) 5500 აშშ დოლარის გადახდა კრედიტორის სასარგებლოდ.

კასატორმა (მოვალემ) სადავოდ გახადა სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტობრივი გარემოება იმის შესახებ, რომ გირავნობის საგნის (ავტომანქანის) კრედიტორის საკუთრებაში გადასვლის მომენტში მისი ღირებულება შეადგენდა 21 000 აშშ დოლარს. მოვალის მოსაზრებით, სასამართლოს არ ჰქონდა უფლება, ხსენებული ფაქტი აუდიტის დასკვნის საფუძველზე დაედგინა და მის წინააღმდეგ გამოეყენებინა, ვინაიდან ეს მტკიცებულება სასამართლოს შეგებებულ სარჩელთან ერთად წარუდგინა, ხოლო სააპელაციო სასამართლოში საქმის განხილვისას უარი განაცხადა შეგებებული სარჩელის იმ მოთხოვნაზე, რომლის დასასაბუთებლადაც იყო წარდგენილი აუდიტის დასკვნა. მოვალეს სადავოდ არ გაუხდია სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილი მხარეთა შეთანხმება იმის შესახებ, რომ, თუ მოგირავნე (კრედიტორი) სრულად ვერ კმაყოფილება გირავნობის საგნით, ვალდებულება არ წყდება და იგი

¹⁹ სუსგ, საქმე №ას-1119-1066-2013, 17 აპრილი, 2015 წელი.

უნდა დაკმაყოფილდეს მოვალის სხვა აქტივებით.

სასამართლოს მითითებით, მოსარჩელეს (კრედიტორს) ეკისრებოდა საკუთრებაში გადასვლის მომენტში დაგირავებული ნივთის ღირებულებისა და იმ გარემოების დამტკიცების ტვირთი, რომ ეს ღირებულება საკმარისი არ იყო მოთხოვნის სრულად დასაკმაყოფილებლად. კასატორი (მოპასუხე) აუდიტის დასკვნის საფუძველზე სარჩელის წინააღმდეგ წარდგენილ შესაგებელში და სასამართლო სხდომაზე მიუთითებდა, რომ კრედიტორის საკუთრებაში ავტომატურად გადასვლის მომენტში იგი 21000 აშშ დოლარი ღირდა. მოპასუხემ აუდიტის დასკვნა სასამართლოს წარუდგინა სარჩელისაგან თავის დაცვის მიზნით. მართალია, **მოპასუხემ ეს დასკვნა შეგებებულ სარჩელსაც დაურთო, მაგრამ ეს არ ცვლის იმ გარემოებას, რომ ამავ დასკვნით იგი სარჩელისაგან იცავდა თავს. აქედან გამომდინარე, მოპასუხემ, თავისი განმარტებით, მტკიცების ტვირთი გაუადვილა მოსარჩელეს, ვინაიდან აღიარა ისეთი გარემოება, რომელიც ადასტურებდა სწორედ იმ ფაქტს, რომ კრედიტორის (მოგირავნის) საკუთრებაში გირავნობის საგნის – ავტომატის გადაცემით მოთხოვნა დაკმაყოფილდა არა სრულად, არამედ ნაწილობრივ (სსკ-ის 131-ე მუხლი).**

მოკლემულ საქმეში კასატორის პრეტენზია უკავშირდებოდა სააპელაციო სასამართლოს მიერ იმ ფაქტის არასწორ შეფასებასაც, რომ მოსარჩელე აღიარებდა მონხისაგან (მესამე პირისაგან) 5000 აშშ დოლარის მიღების ფაქტს, მაგრამ უარყოფდა ამ თანხით მოვალის ვალის ნაწილის დაფარვას და მიუთითებდა მიღებული თანხის სხვადასხვა დანიშნულებაზე. ქვემდგომმა სასამართლომ სკ-ის 429-ე მუხლის საფუძველზე მიიჩნია, რომ მოპასუხემ (მოვალემ) ვერ დაამტკიცა კრედიტორისათვის 5000 აშშ დოლარის გადახდის ფაქტი, ვინაიდან ამ გარემოების დამადასტურებელი მტკიცებულება – კრედიტორის მიერ გაცემული ვალდებულების შესრულების მიღების დოკუმენტი ვერ წარადგინა.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა სააპელაციო პალატის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ვალის აღიარების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ფულადი ვალდებულების შესრულების ფაქტის მტკიცების ტვირთი ეკისრება მოვალეს და, ასევე, სწორად მიიჩნია მსჯელობა, რომ ვალის აღიარების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ფულადი ვალდებულების შესრულების ფაქტი მხოლოდ მონხეთა ჩვენებებით არ შეიძლება დადგინდეს. ამასთან, **საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ვალდებულების შესრულების მიღების წერილობითი დოკუმენტი აუცილებელი**

არაა, როდესაც ვალდებულების შესრულება არ იწვევს დავას ან ვალდებულების შესრულება ვლინდება ობიექტური გარემოებებიდან, ან კრედიტორის კონკლუდენტური მოქმედებებიდან, ან, თუ კრედიტორი აღიარებს ისეთი გარემოების არსებობას, რომელიც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მიუთითებს ვალდებულების შესრულებაზე.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მტკიცების ტვირთის განაწილების საერთო წესიდან გამომდინარე (სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილი), მოცემულ შემთხვევაში, მოვალემ უნდა დაამტკიცოს ის გარემოება, რომელზედაც იგი ამყარებს თავის შესაგებელს, კერძოდ, მოქმედებდა თუ არა მესამე პირი მოვალის დავალებით, ანუ შეასრულა თუ არა მან მოვალის სახელით ვალდებულება კრედიტორის წინაშე.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ, ვინაიდან დავალების ხელშეკრულების დასადებად კანონი (სკ-ის 709-ე მუხლი) არ ითვალისწინებს სპეციალურ ფორმას ან განსაკუთრებულ წესს, ის შეიძლება დაიდოს, ზეპირადაც. მითითებული ნორმის თანახმად, დავალების ხელშეკრულებით რწმუნებული ვალდებულია, შეასრულოს მისთვის დავალბული (მინდობილი) ერთი ან რამდენიმე მოქმედება მარწმუნებლის სახელითა და ხარჯზე. ამდენად, ამ გარემოებების დადგენისათვის მოწმის ჩვენება წარმოადგენს დასაშვებ მტკიცებულებას (სსკ-ის 102-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

პალატამ მიიჩნია, რომ, ვინაიდან კრედიტორი აღიარებს მესამე პირისაგან 5000 აშშ დოლარის მიღების ფაქტს, იმ გარემოების დამტკიცება, მოქმედებდა თუ არა ეს უკანასკნელი მოვალის დავალებით, შესაძლებელია მოწმეთა ჩვენებებით. იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ მოწმემ 5000 აშშ დოლარი მოსარჩელეს (კრედიტორს) მოვალის დავალებით გადასცა ამ უკანასკნელის ვალდებულების შესრულების მიზნით, მაშინ მოვალეს შესრულებულად უნდა ჩაეთვალოს ვალდებულება 5000 აშშ დოლარის ნაწილში, ხოლო **საწინააღმდეგოს დამტკიცების ტვირთი კრედიტორს (მოსარჩელეს) უნდა დაეკისროს.**

შრომით-სამართლებრივ დავაში²⁰ დასაქმებულის სამუშაოზე აღდგენის გადასაწყვეტად ერთ-ერთ საკვანძო საკითხს წარმოადგენდა იმის გარკვევა, არსებობდა თუ არა ის პოზიცია, სადაც დასაქმებული მუშაობდა სამუშაოდან დათხოვნამდე. საქმის მასალების მიხედვით მოსამართლის დამაზუსტებელ შეკითხვაზე, არსებობდა თუ არა ბანკში მოსარჩელის მიერ გათავი-

²⁰ სუსგ, საქმე №ას-679-650-2016, 13 ოქტომბერი, 2016 წელი.

სუფლებამდე დაკავებული თანამდებობა, დამსაქმებლის წარმომადგენელმა განმარტა, რომ არსებობდა და, ამ პოზიციაზე მუშაობდა თანამშრომელი, რომელიც ხანგრძლივი სარემონტო სამუშაოების შემდგომ რამდენიმე დღეა, შეუდგა მუშაობას. ბანკის წარმომადგენელმა ასევე აღნიშნა, რომ გათავისუფლებამდე მოსარჩელის მიერ დაკავებულ თანამდებობაზე ამჟამად სხვა პირი მუშაობდა, სამტატო ერთეული შემცირებულია, იყო თოთხმეტი და არის თერთმეტი. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ საპროცესო მიზნებისათვის (სსკ-ის 93-ე და 98-ე მუხლები) წარმომადგენლის პოზიცია მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში განიხილება უშუალოდ მხარის პოზიციად და მას თავისუფლად დაემყარება სასამართლო. მატერიალური თვალსაზრისით, წარმომადგენლობა შეიძლება განხილულ იქნეს დავალების ქრილში (სკ-ის 709-ე და 712-ე მუხლები), რაც წარმოშობს იმ პრეზუმფციის დაშვების აუცილებლობას, რომ წარმომადგენლის მოქმედება დავალების შინაარსიდან გამომდინარეობს. აღნიშნული მსჯელობის ფონზე საკასაციო პალატამ დამსაქმებლის პრეტენზიის საწინააღმდეგოდ მიიჩნია, რომ მისი წარმომადგენლის განმარტება სამტატო ერთეულის არსებობის თაობაზე სსკ-ის 131-ე მუხლით გათვალისწინებული აღიარებაა, რომლის საპირისპიროდაც დამსაქმებელს არათუ დასაბუთებული პრეტენზია, არამედ სსკ-ის 133-ე მუხლით განსაზღვრული აღიარების გამაქარწყლებელ არცერთ გარემოებაზე არ მიუთითებია, რის გამოც პალატამ სადავო თანამდებობის არსებობა დადასტურებულად მიიჩნია.

3.3. ღუმილი (თანხმობა)

მხარის მიერ მეორე მხარის მიერ მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების იგნორირება გულისხმობს ამ ფაქტის დამტკიცებულად ცნობას, თუკი ამ ფაქტს არ სჭირდება გადამოწმება კანონის ძალით.

ერთ-ერთ საქმეზე²¹ საკასაციო სასამართლომ განმარტა რა სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მოქმედი სადავო გარემოებების მტკიცების სტანდარტი (რომლის მიხედვითაც ყოველი მხარე ვალდებულია, სათანადო მტკიცებულებების წარდგენის გზით დაადასტუროს საკუთარი პოზიციის სისწორე და უტყუარობა სასამართლოს წინაშე. აღნიშნული წესი უმეტეს შემ-

²¹ სუსგ, საქმე №ას-843-809-2016, 26 ოქტომბერი, 2016 წელი.

თხვევაში გულისხმობს, რომ მოსარჩელემ უნდა წარადგინოს მის სასარჩელო განცხადებაში მითითებული გარემოებების დამადასტურებელი მტკიცებულებები, ხოლო მოპასუხე, რომელიც არ ეთანხმება სასარჩელო განცხადებას, მოსარჩელის არგუმენტებისაგან თავდაცვის მიზნით, ვალდებულია, საპასუხო მტკიცებულებების წარდგენით გააქარწყლოს მოსარჩელის პოზიცია) აღნიშნა, რომ მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელე თავისი სასარჩელო მოთხოვნის გასამყარებლად უთითებს მოპასუხის მხრიდან მისი კუთვნილი უძრავი ნივთით სარგებლობაში ხელშეშლის ფაქტს, რაც იმით გამოიხატა, რომ მოპასუხე წლების განმავლობაში აქირავებდა მოსარჩელის სახელზე აღრიცხულ ფართს მისი თანხმობისა და ნებართვის გარეშე. **სსკ-ის 102-ე მუხლის ძალით მოპასუხეს, საპასუხო შესაგებლით სადავოდ არ გაუხდია აღნიშნული ფაქტი, რითაც იგი ფაქტობრივად დაეთანხმა სარჩელის საფუძველს.**

სხვა საქმეზე,²² სადაც დავის საგანს თანხის დაკისრება წარმოადგენს, მხარეთა შორის სადავო გახდა ურთიერთობის სამართლებრივი ხასიათი, კერძოდ, მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის დავალების ხელშეკრულებაა თუ ერთობლივი ამხანაგობის ხელშეკრულება. საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, სააპელაციო სასამართლომ სარჩელსა და შესაგებელში გამოთქმულ მოსაზრებათა გათვალისწინებით დაადგინა სადავო ფაქტობრივი გარემოებები (სსკ-ის 102-ე და 105-ე მუხლები) და მოპასუხის შეგებებული სასარჩელო მოთხოვნა ნაწილობრივ საფუძვლიანად ჩათვალა. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლომ სწორად დააკვალიფიცირა მხარეთა ურთიერთობა დავალების ხელშეკრულებად (სკ-ის 709-ე მუხლი, ხელშეკრულების საგანი მოპასუხის თანხით მოსარჩელის მიერ საზღვარგარეთიდან ავტობუსების ჩამოყვანა იყო) და რწმუნებულის მიერ მარწმუნებლის მითითებათაგან გადახვევის მოტივით, ამავე კოდექსის 715-ე მუხლის საფუძველზე, სწორად დააკისრა შეგებებული სარჩელის მოპასუხეს, როგორც დავალების ფარგლებში მიღებული და მინდობილი მოქმედების შესრულებისათვის გამოუყენებელი თანხები, ისე მეორე ავტობუსის შექცენისას გადაცემული თანხის დაუბრუნებლობით გამონვეული ზიანის ანაზღაურება. სასამართლომ ხელწერილი არ მიიჩნია მხარეთა ერთობლივ საქმიანობაზე შეთანხმების დასადასტურებლად, რამდენადაც, თავად მოსარჩელის მითითებით, მოწინააღმდეგე მხარემ დაადას-

²² სუსგ, საქმე №ას-896-862-2016, 5 იანვარი, 2017 წელი.

ტურა მხოლოდ ხელწერილის მის მიერ შედგენა, რომელიც სხვა სამართლებრივ ურთიერთობას შეეხებოდა, შესაბამისად, როგორც ერთობლივი საქმიანობის თაობაზე მხარეთა შეთანხმების ფაქტზე მიმთითებელ მხარეს, სწორედ მოსარჩელეს ევალებოდა უტყუარი მტკიცებულებებით ამ გარემოების დადასტურება (სსკ-ის 102-ე მუხლი). საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ პირველი ავტობუსის ჩამოყვანის თაობაზე მხარეთა შორის დავალების სამართლებრივი ურთიერთობა სააპელაციო სასამართლომ დაამყარა წერილობით ხელშეკრულებას, რომელსაც, ბუნებრივია, ვერ გააქარწყლებდა მხოლოდ მოწმეთა ჩვენება, ხოლო, რაც შეეხება მეორე ავტობუსის დავალების ფარგლებში ჩამოყვანას, ეს **საკითხი ძირითადი სარჩელის წინააღმდეგ წარდგენილ შესაგებელსა და შეგებულ სარჩელში იქნა მითითებული, რომელიც არც შესაგებლით და არც საქმის მომზადების ეტაპზე სადავოდ არ გაუხდია მოსარჩელეს (სსკ-ის 201.4 და 219.1 მუხლები), შესაბამისად, საკასაციო პალატამ ეს ფაქტი უდავოდ მიიჩნია და მის წინააღმდეგ წარდგენილი პრეტენზიები არ გაიზიარა.**

ერთ-ერთ რეზონანსულ საქმეზე²³, სადაც დავის საგანს იძულების საფუძველზე წილის ნასყიდობის გარიგების ბათილად ცნობა და წილზე საკუთრების უფლების აღდგენა/დაბრუნება წარმოადგენს უზენაესი სასამართლოს დიდმა პალატამ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენის სახით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნასთან დაკავშირებით, **შეამონმა, თუ რამდენად აქარწყლებდა სარჩელში მითითებულ გარემოებებს და, აქედან გამომდინარე, ზემოაღნიშნულ დასკვნას, მოპასუხეთა შესაგებლები.**

დიდმა პალატამ განმარტა, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპი მოიცავს მხარეთა საქმიანობას საქმის ფაქტობრივი გარემოებებისა და მტკიცებულებების სფეროში. მოთხოვნების თუ შესაგებლის ფაქტობრივი დასაბუთება ეკისრებათ თავად მხარეებს. მხარეებმა თვითონ უნდა განსაზღვრონ, თუ რომელი ფაქტები უნდა დაედოს საფუძველად მათ მოთხოვნებს და რა კონკრეტულ გარემოებებს დაემყარება მათი შესაგებელი²⁴.

პალატამ აღნიშნა, რომ სსკ-ის 201-ე მუხლის მე-7 ნაწილით გათვალისწინებული **შესაგებლის წარუდგენლობის ფაქტი თავისთავად განსაზღვრავს მტკიცების საგანს, რადგანაც მო-**

²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილება. საქმე №ას-664-635-2016, გვ.158. §192.

²⁴ იქვე, გვ.161, §200.

სარჩელე თავისუფლდება სარჩელში მითითებული ფაქტების მტკიცებისაგან. აღნიშნული გარემოება დაუსწრებელი გადაწყვეტილების გამოტანის წინაპირობაცაა. საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილია მოპასუხის მიერ კონკრეტული შესაგებლის წარდგენის ვალდებულება, კერძოდ, **სსკ-ის 201-ე მუხლის მე-4 ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარე, დგინდება, რომ მოპასუხე უნდა შეედავოს მოსარჩელის გამართულ, დასაბუთებულ მოთხოვნას ანუ დავის გადაწყვეტისათვის სამართლებრივად მნიშვნელოვან ფაქტობრივ გარემოებებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოსარჩელის მიერ მითითებული ფაქტები (და არა მისი სამართლებრივი შეხედულებები) დამტკიცებულად ითვლება²⁵.**

სასამართლოს აზრით, სამოქალაქო პროცესში მტკიცების საგანი, რომელიც წარმოადგენს **სადავო** მატერიალურსამართლებრივ ფაქტებს, რომელზეც მიუთითებენ მოსარჩელე და მოპასუხე, მოთხოვნისა თუ შესაგებლის დასაბუთების ან გაქარწყლებისათვის, შეუძლებელია მტკიცებითი საქმიანობის გარეშე. სსკ-ის მე-4 მუხლის პირველი ნაწილი ნათელი დადასტურება იმისა, რომ მოპასუხე ვალდებულია, საქმის მომზადების მიზნით აქტიურად იმოქმედოს, რაც, უპირველესად, სასამართლოსათვის სარჩელზე მისი წერილობითი მოსაზრებების წარდგენაში გამოიხატება. მოპასუხის მიერ ამ უფლების განუხორციელებლობა, სსკ-ის 206-ე მუხლის შესაბამისად, ართმევს მას უფლებას, შეასრულოს ასეთი მოქმედება ამ საქმის არსებითად განხილვის დროს (ანუ სასამართლოს სხდომაზე მხარისაგან მტკიცებულება არ მიიღება). ამ შემთხვევისათვის სხვა რაიმე სპეციალურ შედეგს კანონი არ ადგენს²⁶.

სასამართლომ მიუთითა, რომ განსახილველ დავაში ერთ-ერთ მოპასუხეს, არ წარუდგენია შესაგებელი, რასაც თავისთავად უკავშირდება სსკ-ის 201-ე მუხლით გათვალისწინებული პროცესუალურსამართლებრივი შედეგი – სარჩელში მითითებული ყველა ფაქტობრივი გარემოება (მათ შორის იძულებით გარიგების დადების ფაქტი) უდავოდ და, შესაბამისად, დამტკიცებულად ითვლება მასთან მიმართებით²⁷.

სასამართლოს აზრით, **მოსარჩელის მიერ მითითებული (მოსარჩელისაგან ამ უკანასკნელის ნების საწინააღმდეგოდ, მოითხოვდნენ საწარმოს წილების დათმობას, ემოქრებოდნენ პი-**

²⁵ იქვე, გვ.161, §201.

²⁶ იქვე, გვ.162. §202.

²⁷ იქვე, გვ.162, §202.

რადაც მას და მისი ოჯახის წევრებს, ასევე, ეუბნებოდნენ, რომ საფრთხე შეექმნებოდა მოსარჩელის სხვა ბიზნესსაქმიანობასაც) და მოპასუხის მიერ, ერთ შემთხვევაში, შეუდავებელი, ხოლო, მეორე შემთხვევაში, არაკვალიფიციურად შედავებული გარემოებები სამართლებრივად ქმნიან იმის პრეზუმფციას, რომ მოსარჩელის საკუთრების უფლება ხელყვეს იძულების გზით²⁸.

თავი 4

მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგადი წესი

კვლევის წინა თავებში აღინიშნა, მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგადი წესის, როგორც მხარეთა შორის ამ საპროცესო მოვალეობის განაწილების ძირითადი წესის თაობაზე. ქვემოთ განხილულია სასამართლო პრაქტიკა გავრცელებულ სამართლებრივ დავებში მტკიცების ზოგად წესთან მიმართებით.

4.1. სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავებში მტკიცების ტვირთის განაწილების თავისეგურება

სესხის სახელშეკრულებო სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოშობილ დავებზე, როგორც წესი, სადავოა სესხის ხელშეკრულების დადების, სესხის ხელშეკრულებაში მითითებული თანხის მსესხებლისათვის გადაცემისა და ამ უკანასკნელის მიერ ვალდებულების შესრულების ფაქტი. საკასაციო პალატამ არაერთ საქმეზე განმარტა სასესხო ურთიერთობებიდან წარმოშობილ დავებში მტკიცების ტვირთის განაწილებისა და ფაქტების დადასტურების წესის თავისებურების შესახებ²⁹. საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ დავის საგნის გარკვევის შემდეგ სამართალურითიერობის კვალიფიკაციის მომდევნო ეტაპს, მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილება წარმოადგენს. მოდავე მხარეთა შორის ამ საპ-

²⁸ იქვე, გვ. 163. §206.

²⁹ სესხთან დაკავშირებულ დავებზე მტკიცების ტვირთის შესახებ იხ. სუსგ, საქმე №ას-361-343-2015, 14.12.2015 წელი; საქმე №ას-41-38-2015, 23.03.2015 წელი; საქმე №ას-115-111-2016; 08 აპრილი, 2016 წელი; საქმე №ას-1245-1168-2015, 20 მაისი, 2016 წელი; საქმე №ას-74-71-2016, 25 მაისი, 2016 წელი; საქმე №ას-938-888-2015, 27 მაისი, 2016 წელი.

როცესო ვალდებულების გამიჯვნის მიზნით, პალატამ მიუთითა სადავო ურთიერთობის მარეგულირებელ როგორც მატერიალურ, ისე საპროცესოსამართლებრივ ნორმაზე, სახელდობრ, სკ-ის 624-ე მუხლის მე-2 წინადადებაზე, (*ზეპირი ხელშეკრულების დროს მისი ნამდვილობა, არ შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებით*), რომელშიც სწორედ ამ საპროცესო ვალდებულების შესრულების თავისებურებებზეა ყურადღება გამახვილებული და დადგენილია ქცევის იმგვარი წესი, რომლის თანახმად, **სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობის დადასტურების ტვირთი აკისრია გამსესხებელს, ხოლო ვალდებულების შესრულების ტვირთი კი, მსესხებელს.** იმავე საპროცესო ვალდებულებას აკისრებს მოსარჩელეს სსკ-ის 102-ე მუხლიც, რომელიც ადგენს მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგად წესს და მიმართავენ იმ შემთხვევაში, თუ ურთიერთობის მომწესრიგებელი მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმა მტკიცების ტვირთის განსხვავებულ განაწილებას არ გვთავაზობს. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში კი, მატერიალური და საპროცესო ნორმები თანხვედრაშია, რადგან განსახილველ დავაში ისინი მტკიცების ტვირთის განაწილების განსხვავებულ წესს არ ადგენენ, რაც სწორედ ისაა, რომ მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელე, რომელიც პრეტენზიას აცხადებს მოპასუხესთან სასესხო ურთიერთობის (*ზეპირი ხელშეკრულების პირობებში*) არსებობაზე, ვალდებულია, მიუთითოს (მტკიცების საგანი) და წარმოადგინოს ამ ურთიერთობის სესხად კვალიფიკაციისათვის აუცილებელი მტკიცებულებებიც (მტკიცების ტვირთი).

ერთ-ერთ საქმეზე³⁰ სასამართლომ აღნიშნა, რომ სესხი ფორმასავალდებულო გარიგებას არ წარმოადგენს, მხარეები თავისუფალი არიან ხელშეკრულების ფორმის არჩევაში (სკ-ის 68-ე მუხლი), თუმცა უდავოა, რომ ფორმის არჩევის საკითხი მტკიცების ტვირთზე პირდაპირ და უშუალო გავლენას ახდენს იმ შემთხვევაში, თუ წერილობითი ხელშეკრულება პირდაპირ შეიცავს დათქმას თანხის მსესხებლისათვის გადაცემის თაობაზე. მოხმობილი ნორმიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას ისიც, რომ სესხის ხელშეკრულების დადების ფაქტი, სსკ-ის 102-ე მუხლის მე-2 ნაწილით განსაზღვრული ნებისმიერი დასაშვები მტკიცებულებით, მათ შორის მონმის ჩვენებით, შეიძლება, დადასტურდეს, თუმცა, ზეპირი სესხის დროს ნივთის გადაცემის დამტკიცების თვალსაზრისით, მხოლოდ ეს უკანასკნელი,

³⁰ სუსგ, №ას-1245-1168-2015, 20 მაისი, 2016 წელი.

კანონის თანახმად, არასაკმარისადაა მიჩნეული. ამ დროს, მონ-
მეთა ჩვენებებთან ერთად, საჭიროა, სამოქალაქო საპროცესო
კოდექსით გათვალისწინებული სხვა მტკიცებულებებიც, მაგა-
ლითად, სავალო ხელწერილის, პირადი მიმოწერის ან რაიმე წე-
რილობითი დოკუმენტის წარდგენა, რომლითაც დადასტურდე-
ბა სესხის არსებობა. (სკ-ის 429-ე მუხლი).

მსესხებლის მიერ ფულადი ვალდებულების შესრულების
ფაქტის დადასტურება მოვალის მტკიცების ტვირთია. მოვალის
მიერ მითითებული ფაქტის დასაშვები და განკუთვნიანი მტკი-
ცებულებით დადასტურების თაობაზე საკასაციო სასამართლომ
განმარტა, რომ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა
ეფუძნება ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მხარეთა შეჯიბრები-
თობის საპროცესო პრინციპს, რომელიც სკ-ის მე-4 მუხლითაა
გარანტირებული. აღნიშნული დანაწესიდან გამომდინარეობს
ამავე კოდექსის 102-ე მუხლით განმტკიცებული, მხარეთა მი-
ერ საქმისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი გარემოებების
მტკიცების სტანდარტი, რომლის თანახმად, თითოეულმა მხა-
რემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზეც იგი ამყარებს
თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს, ამ გარემოებათა დამტკი-
ცება შეიძლება თვით მხარეთა ახსნა-განმარტებით, მონმეთა
ჩვენებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებებით. საქ-
მის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადას-
ტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება,
დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. ამდენად, მი-
თითებული საპროცესო ნორმა განსაზღვრავს ამა თუ იმ ფაქ-
ტის დადასტურებისათვის განკუთვნილი მტკიცებულების სა-
ხეებს, რომლებიც მხარეებს შეუძლიათ, თავიანთი მოთხოვნე-
ბის დასადასტურებლად გამოიყენონ.

**ამავდროულად, არსებობს შემთხვევები, როდესაც კა-
ნონმდებელი თავად უთითებს მხარეს, კონკრეტული ფაქტის
დასადასტურებლად წარადგინოს მატერიალური კანონ-
მდებლობით პირდაპირ გათვალისწინებული სახის მტკიცე-
ბულება.** ასეთი შემთხვევაა მოცემული სკ-ის 429-ე მუხლის პირ-
ველი ნაწილის შინაარსში, რომლის მიხედვით, კრედიტორმა მო-
ვალის მოთხოვნით შესრულების მთლიანად ან ნაწილობრივ მი-
ღების შესახებ უნდა გასცეს ამის დამადასტურებელი დოკუ-
მენტი.

მითითებული დანაწესის ძალით, მხარეს, რომელიც კონკრე-
ტულ სამართლებრივ ურთიერთობაში წარმოადგენს მოვალეს,
შესაძლებლობა ეძლევა კრედიტორის მიმართ შესრულებული
ფულადი ვალდებულების დასადასტურებლად მოსთხოვოს კრე-

დიტორს შესრულებული ვალდებულების შესახებ წერილობითი დოკუმენტის – დასტურის გაცემა. ამ დოკუმენტის გაცემის მოთხოვნა – მოვალის უფლება, ხოლო მისი გაცემა კრედიტორის უშუალო ვალდებულებაა. მითითებული კუთხით კანონმდებელი ეხმარება მოვალეს, შექმნას და მიიღოს მის მიერ შესრულებული ფულადი ვალდებულების შესრულების დამადასტურებელი უტყუარი მტკიცებულება. მიუხედავად იმისა, რომ, სსკ-ის 105-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოსათვის არცერთ მტკიცებულებას არ გააჩნია წინასწარ დადგენილი იურიდიული ძალა და ისინი ფასდება ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური განხილვის საფუძველზე, სკ-ის 429-ე მუხლით გათვალისწინებული მტკიცებულების წარდგენისას მოვალის პოზიციის დასაბუთებულობის ხარისხი ძალიან მაღალია. მეორე მხრივ, დასახელებული ნორმა ზღუდავს მოვალეს და ავალებს, სადავო შესრულება დაადასტუროს სწორედ მითითებული სახის მტკიცებულებით, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისი უფლების განუხორციელებლობა მხარისათვის არახელსაყრელ სამართლებრივ შედეგს უკავშირდება.

ამავე თემის გაგრძელებაა საკასაციო სასამართლომ მსჯელობა ერთ-ერთ საქმეზე³¹, სადაც სარჩელით მოთხოვნილია სესხად გადაცემული თანხის დაკისრება, მოპასუხემ კი წარადგინა, როგორც მოთხოვნის წარმოშობის დამაბრკოლებელი, ისე მისი განხორციელების შემაფერხებელი შესაგებელი და მიუთითა, რომ მოსარჩელისგან დანაპირები თანხა არ მიუღია. კასატორის (მოპასუხის) ძირითადი პრეტენზიით მოსარჩელესთან სესხის ხელშეკრულება არ დადებულა, რადგანაც ამ უკანასკნელს მოპასუხისათვის საკუთრებაში არ გადაუცია შეთანხმების საგანი – ფულადი თანხა. საკასაციო სასამართლომ ახალი გადაწყვეტილებით არ დააკმაყოფილა სარჩელი.

პალატამ განმარტა, რომ სესხის ხელშეკრულება ცალმხრივ და რეალურ ხელშეკრულებას წარმოადგენს, ანუ ის დადებულად ითვლება და მხარეს დაბრუნების ვალდებულება წარმოეშობა გამსესხებლის მხრიდან ხელშეკრულების საგნის მსესხებლის საკუთრებაში გადაცემის მომენტიდან³². შესაბამისად, მართოდენ, სესხის შესახებ შეთანხმება (არსებით პირობებზე შეთანხმება) ხელშეკრულების საგნის გადაცემის გარეშე, არ ნიშ-

³¹ სუსგ, საქმე №ას-398-371-2017, 6 ივნისი, 2017 წელი (ასევე საქმე №ას-425-408-2016, 6 ივლისი; 2016 წელი, საქმე №ას-209-198-2017, 28 აპრილი, 2017 წელი).

³² სუსგ, საქმე №ას-361-343-2015, 14.12.2015 წელი.

ნავს სესხის ხელშეკრულების დადებას. რადგანაც სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობისა და იურიდიული ძალის აუცილებელი პირობაა ფულის ან სხვა გვაროვნული ნივთის მსესხებლისთვის რეალურად (ფიზიკურად) გადაცემა, სადავოობის შემთხვევაში, მხარემ უნდა ამტკიცოს არა მხოლოდ სესხზე შეთანხმების არსებობა, არამედ სესხის საგნის რეალურად გადაცემის შესახებ ფაქტობრივი გარემოებაც.

სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მოქმედი მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტური განაწილების სტანდარტის თანახმად, მტკიცების ტვირთი განაწილებულ უნდა იქნეს იმგვარად, რომ მოსარჩელესა და მოპასუხეს უნდა დაეკისროთ იმ ფაქტების დამტკიცების ტვირთი, რომელთა მტკიცება მათთვის უფრო მარტივი და ობიექტურად შესაძლებელია. **სამოქალაქო სამართალურთიერთობაში მოქმედი მტკიცების ტვირთის განაწილების წესის მიხედვით, გამსესხებლის ვალდებულება შემოფარგლება სესხად გადაცემული თანხისა და ამ თანხის ოდენობის მტკიცებით, რომელშიც პოზიტიური მტკიცების ტვირთი შემოიფარგლება სესხის დაფარვით.** ბუნებრივია, კანონმდებლის ასეთი დამოკიდებულება განპირობებულია ვალდებულებიდან გამომდინარე მხარეთა მდგომარეობით. სესხად გადაცემული თანხის დამადასტურებელი დოკუმენტის ფლობა აუცილებლობას წარმოადგენს გამსესხებლისათვის, რადგან მან მხოლოდ ამგვარი დოკუმენტით შეიძლება, დაადასტუროს სესხის რეალურად დადებისა და მისი ოდენობის ფაქტი, მსესხებლისათვის კი, რაიმე საჭიროება არ არსებობს, ფლობდეს და წარმოადგინოს ამგვარი დოკუმენტი არც სამართლებრივი და არც ფაქტობრივი თვალსაზრისით. ამ კუთხით დასაბუთებისა და მტკიცების ტვირთის მქონე მოსარჩელემ გასაგებად და დამაჯერებლად ვერ შეძლო სადავო ფაქტობრივი გარემოების დამტკიცება.

4.2. სარგებლის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი

მოსარჩელემ (გამსესხებელმა) მოითხოვა მსესხებლისათვის გასესხებული ძირითადი თანხისა და მათ შორის წერილობითი შეთანხმებით გათვალისწინებული სესხისათვის ყოველთვიური 5%-იანი სარგებლის დაკისრება. სააპელაციო სასამართლომ გამსესხებლის სარჩელი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა და აღნიშნა, რომ მხარეთა მიერ შეთანხმებული სარგებელი (თვეში 5%) ეწინააღმდეგებოდა საჯარო წესრიგსა და ზნეობის ნორმებს, ვინაიდან მნიშვნელოვნად აღემატებოდა კომერციული ბანკებისა და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ

დადგენილი სარგებლის ზღვრულ ოდენობას (სკ-ის 54-ე მუხლი). სააპელაციო სასამართლომ სესხის სარგებლის წლიური 22,5% გონივრულ ოდენობად მიიჩნია (სკ-ის 625-ე მუხლი).

საკასაციო პალატა მოსარჩელის საკასაციო საჩივრის დაუშვებლად ცნობის დასაბუთებისას დაეყრდნო რა არსებულ სასამართლო პრაქტიკას, აღნიშნა, რომ: „თუ ვალდებულების შესრულების პირობები უნდა განისაზღვროს ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის ან მესამე პირის მიერ, მაშინ საეჭვოობისას ივარაუდება, რომ ამგვარი განსაზღვრა უნდა მოხდეს სამართლიანობის საფუძველზე“. ამ შემთხვევაში, შესრულებასა და საპირისპირო შესრულებას შორის აშკარა შეუსაბამობაა და კასატორი (სარგებლის მიმღები) მოქმედებდა არაკეთილსინდისიერად: მან არ გაითვალისწინა ბაზარზე არსებული საპროცენტო განაკვეთი და მოსალოდნელი რისკები და ბოროტად გამოიყენა საბაზრო ძალაუფლება. ყველა კეთილსინდისიერი და საღად მოაზროვნე ადამიანი სესხის წლიური სარგებლის 72%-ით განსაზღვრას საზოგადოებაში დამკვიდრებული ზნეობრივი პრინციპების სანინააღმდეგო მოქმედებად შეაფასებდა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ **სარგებლის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი გამსესხებელს აწევს სკ-ის 325-ე მუხლის პირველი და სსკ 102-ე მუხლის პირველი ნაწილების თანახმად**, რაც მან ვერ დაამტკიცა. ამრიგად, მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულების დებულება, რომლითაც კასატორმა სესხისათვის შეუსაბამოდ მაღალი სარგებელი განსაზღვრა, მაშინ, როდესაც არ არსებობდა ასეთი მოქმედების ლეგიტიმური მიზანი, ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ზნეობრივ ღირებულებებს და, სკ-ის 54-ე მუხლის მიხედვით, უცილოდ ბათილია, რაც ამ შემთხვევაში არ იწვევს მთლიანი ხელშეკრულების ბათილობას სკ-ის 62-ე მუხლის დანაწესიდან გამომდინარე³³.

4.3. პირბასამტახლოს ოდენობის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი

კონკრეტულ საქმეზე³⁴ მიწოდების ხელშეკრულების საფუძველზე მიმწოდებლის ვალდებულებას წარმოადგენდა 90 დღის ვადაში საქონლის შეთანხმებული რაოდენობის მიწოდება. ხელ-

³³ სუსგ, საქმე №ას-1084-1021-2015, 18 იანვარი, 2016 წელი; საქმე №ას-663-629-2015, 28 ივლისი 2015 წელი.

³⁴ სუსგ, საქმე №ას-896-846-2015, 12 თებერვალი, 2016 წელი.

შეკრულება დაირღვა, ვალდებულება ნაწილობრივ შესრულდა. სასამართლოს აზრით, მოსარჩელის (შემსყიდველის) მოთხოვნა, რომ, რადგანაც მიმწოდებელმა ვალდებულება არაჯერონად შეასრულა, ავანსის ნაწილი კი ჯერ კიდევ არ არის დაბრუნებული და ამიტომ მოპასუხეს უნდა დაეკისროს ხელშეკრულებით შეთანხმებული მომეტებული ქონებრივი პასუხისმგებლობა, პირგასამტეხლო ..... ლარი, აშკარად ეწინააღმდეგება დავის სამართლიანად გადაწყვეტისა და მონაწილეთა ინტერესების დაცვის პრინციპს.

სამოქალაქო სამართალში ურთიერთობის მონაწილეთა კეთილსინდისიერი ქცევაა პრეზუმირებული, რაც იმთავითვე გულისხმობს იმის ვარაუდს, რომ ისინი თავიანთ უფლებებს კეთილსინდისიერად ახორციელებენ (სკ-ის 8.3 მუხლი). „უფლებათა ბოროტად გამოყენებისაგან სხვათა თავისუფლებას იცავს სამოქალაქო კანონების იმპერატიული ნორმები“ (სკ-ის 10-ე მუხლის მესამე ნაწილი). შესაბამისად, მხარეთა უფლება, თავისუფლად დადონ ხელშეკრულება და თავისუფლად განსაზღვრონ მისი შინაარსიც, აბსოლუტური არ არის. სახელშეკრულებო დებულებების განსაზღვრის დროს ისინი ვალდებული არიან გაითვალისწინონ ზემოაღნიშნული.

კონკრეტულ შემთხვევაში, შემსყიდველი, რომელიც სახელმწიფო დანქნებულებაა, ეკონომიკურად უფრო ძლიერი მხარეა და უდავოა, რომ სწორედ მან განსაზღვრა და შესთავაზა მეორე მხარეს ხელშეკრულების იმ დებულების შინაარსი, რომლითაც პირგასამტეხლოს ოდენობა ყოველ თვეზე ავანსიდან შესრულებელი თანხის 3%-ით განისაზღვრა, ავანსის მიღების დღიდან თანხის ფაქტობრივად დაბრუნებამდე, რაც წლიური 36%-ია.

მართალია, ამ შეთავაზებას მიმწოდებელი დაეთანხმა, მაგრამ ამით სამართლებრივი სურათი არ იცვლება, რადგანაც შემსყიდველი მოქმედებდა სკ-ის 325-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილი ქცევის წესის საწინააღმდეგოდ (თუ ვალდებულების შესრულების პირობები უნდა განისაზღვროს ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის ან მესამე პირის მიერ, მაშინ საეჭვოობისას ივარაუდება, რომ ამგვარი განსაზღვრა უნდა მოხდეს სამართლიანობის საფუძველზე.) და ცალსახად არაკეთილსინდისიერად. ხელშეკრულებით განსაზღვრული მხარეთა ქონებრივი პასუხისმგებლობა არაპროპორციულია (არაეკვივალენტურია). კერძოდ, შემსყიდველმა საკუთარი ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, პირგასამტეხლოს ზღვრული ოდენობა გადაუხდელი თანხის 2%-ით განსაზღვრა, რაც მიწოდებული სა-

ქონლის ღირებულების მთლიანად გადაუხდელობის შემთხვევაში, მისთვის მხოლოდ 2009.66 ლარი იქნებოდა, მაშინ, როდესაც, მოპასუხის (მიმწოდებლის) პასუხისმგებლობა შეუზღუდავია; ეს იმაზე მეტყველებს, რომ ხელშეკრულების დადების დროს მიმწოდებლის ნება შეზღუდული იყო და მას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ხელშეკრულების ამ ნაწილში ესარგებლა სახელშეკრულებო თავისუფლებით, ანუ ზეგავლენა მოეხდინა ამ დებულებების შინაარსზე. **პირგასამტეხლოს ოდენობის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს (შემსყიდველს) აწევს სკ-ის 325-ე მუხლის პირველი და სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილების თანახმად, რაც მან ვერ განახორციელა.**

4.4. განქორწინების ფიქციურობის დადგენის მტკიცების ტვირთი

მოსარჩელე ითხოვს უძრავი ქონებიდან წილის მიკუთვნებასა და ჩუქების ხელშეკრულების ნაწილობრივ ბათილად ცნობას, ხოლო მოპასუხე შეგებებული სარჩელით განქორწინების ფაქტის რეგისტრაციის დადგენას³⁵. სარჩელი არ დაკმაყოფილდა, შეგებებული სარჩელი დაკმაყოფილდა. კასატორის (მოსარჩელის) პოზიციის ძირითად საფუძველს წარმოადგენს განქორწინების ფიქციურობის საკითხი, რასაც მოპასუხე უარყოფს.

საკასაციო სასამართლომ სადავო გარემოების დასადასტურებლად გამოიყენა რა სამოქალაქო სამართალსა და საპროცესო სამართალში მოქმედი მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტური განაწილების სტანდარტი, აღნიშნა, რომ მოქმედი კანონმდებლობა თითოეულ მოდავე მხარეს ავალებს იმ გარემოებების მტკიცების ვალდებულებას, რომელთაც იგი საკუთარი მოთხოვნის საფუძველად უთითებს (სსკ-ის 102-ე მუხლი). ამასთან, მტკიცების მოვალეობა გააჩნია იმ მხარეს, რომელიც ამა თუ იმ ფაქტის არსებობას ამტკიცებს და არა მოწინააღმდეგეს, რომელიც ამას უარყოფს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო პალატის მოსაზრება, რომ სწორედ კასატორს (მოსარჩელეს) ევალებოდა სადავო განქორწინების ფიქციურობის ფაქტის დადასტურება (რასაც მოპასუხე აყრდნობდა თავის პოზიციას და უარყოფდა განქორწინების ფიქციურობას), რაც მან სათანადოდ ვერ განახორციელა.

³⁵ სუსგ, საქმე №ას-749-717-2016, 12 ოქტომბერი, 2016 წელი.

4.5. ნასყიდობის ხელშეკრულების დადებისა და ნასყიდობის საგნის გადაცემის დადასტურების მტკიცების ტვირთი

გამყიდველის სასარჩელო მოთხოვნას შემძენის მიერ ნასყიდობის საფასურის ანაზღაურება წარმოადგენს და სარჩელით გამყიდველი მიუთითებს, როგორც ხელშეკრულების დადების, ისე, ამ ხელშეკრულების ობიექტის (ნავთობპროდუქტების) შემძენისათვის გადაცემის ფაქტზე³⁶. სარჩელის წინააღმდეგ წარდგენილი მოთხოვნის გამომრიცხველი შესაგებლით მოპასუხემ სადავო გახადა ხელშეკრულების დადებისა და საქონლის მიღების ფაქტიც. საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო რა გამყიდველის საკასაციო საჩივარი, მიუთითა, რომ შემძენის მიმართ საპასუხო შესრულების მოთხოვნის უფლებას (სკ-ის 369-ე მუხლი) გამყიდველის მხრიდან ნივთზე ნამდვილი უფლების გადაცემის ფაქტი განაპირობებს, რომელიც, მოცემულ შემთხვევაში, შედავებულია, შესაბამისად, სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის ძალით, გამყიდველის მიერ მოვალეობათა ჯეროვანი შესრულების ფაქტის მტკიცების ტვირთი თავად მას ეკისრება. გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ნასყიდობის საგანი არ წარმოადგენს უძრავ ნივთს და სკ-ის 183-ე მუხლისაგან განსხვავებით, მის თაობაზე დადებული გარიგება ფორმათაგანს უფალია, ამასთან, არც საქმის მასალებით არაა დადასტურებული მხარეთა შეთანხმება გარიგების წერილობითი ფორმის დაცვაზე (სკ-ის 68-ე მუხლი), რაც იმ დასკვნის საფუძველს იძლევა, რომ ნასყიდობის სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის მტკიცება დასაშვებია სსკ-ის 102-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ნებისმიერი მტკიცებულებით. განსახილველ შემთხვევაში, მხოლოდ ელექტრონული ნავთობპროდუქტების სპეციალური საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურის (ნსაფი) წარდგენით მოსარჩელემ, როგორც გამყიდველმა, საკუთარი ვალდებულების-შემძენისთვის ნასყიდობის საგნის გადაცემის ფაქტი ვერ დაადასტურა.

4.6. ნივთის ნაკლის დასაბუთების მტკიცების ტვირთი

მოსარჩელემ (მყიდველმა) გამყიდველს მოსთხოვა პირგასამტეხლოს გადახდა იმ საფუძველით, რომ ნასყიდობის საგანი არ შეესაბამებოდა შეთანხმებულ ხარისხს³⁷. სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მოთხოვნა და აღნიშნა, რომ ორივე მხარე მენარმე

³⁶ სუსგ, საქმე №ას-671-642-2016, 20 იანვარი, 2017 წელი.

³⁷ სუსგ, საქმე №ას-854-804-2015, 7 მარტი, 2016 წელი.

სუბიექტია. ნივთის ნაკლის დასაბუთებისა და მტკიცების ტვირთის მატარებელია მყიდველი (სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილი). ის ვალდებული იყო, დასაშვები მტკიცებულებების წარდგენით დაესაბუთებინა ნივთობრივი ნაკლის საქონლის გადაცემის დროისათვის არსებობის ფაქტი. მან გასაგებად და დამაჯერებლად ვერ გააქარწყლა მისივე ინიციატივით ჩატარებული სასაქონლო ექსპერტიზის დასკვნა და ვერ დაამტკიცა, რომ შესრულება ნაკლიანი იყო. გამყიდველს არ დაურღვევია ვალდებულება. მან მიანოდა მყიდველს შეთანხმებული ხარისხის საქონელი, ამიტომაც მყიდველი ვალდებული იყო, დათქმულ ვადაში გადაეხადა მისი ღირებულება (სკ-ის 477-ე მუხლის მეორე ნაწილი), რაც მან არ შეასრულა.

4.7. ნივთობრივი ნაკლის მქონე ნივთის მიღების ფაქტის მტკიცების ტვირთი

დამქირავებელს უარი ეთქვა შეგებებული სარჩელის დაკმაყოფილებაზე, რომლითაც განუული რემონტის ხარჯების, როგორც აუცილებელი ხარჯების ანაზღაურებას ითხოვდა იმ საფუძვლით, რომ ვერ შეძლო მტკიცების ტვირთის რეალიზაცია³⁸. საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო პალატის დასკვნა, რომ დამქირავებელს უნდა ემტკიცებინა გამქირავებლის მხრიდან ნივთობრივი ნაკლის მქონე ნივთის მიღების ფაქტი. ასევე, ის გარემოება, რომ ნაკლის თაობაზე მან ნივთის მესაკუთრეს დროულად შეატყობინა და, ამ უკანასკნელის მიერ ნაკლის გამოსწორებაზე უარის თქმის გამო, ნაკლის აღმოფხვრის მიზნით, თავად გასწია აუცილებელი ხარჯი.

4.8. მტკიცების ტვირთი მოჩვენებითი გარიგების დროს

მოჩვენებითი გარიგება ფორმალურად შეესაბამება კანონის მოთხოვნებს, მაგრამ ნების ნაკლი მისი არანამდვილობის გამო, წარმოადგენს იმ არსებითი ხასიათის ნაკლს, რაც გამორიცხავს სამართლებრივ შედეგს. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომელიც მიუთითებს სადავო გარიგების მხარეთა ნების გამოვლენის არანამდვილობაზე, უნდა დაამტკიცოს მან, ვისაც მიაჩნია, რომ მოსაჩვენებლად დადებული გარიგებით შეილახა მისი უფლება³⁹.

³⁸ სუსგ, საქმე №ას-797-764-2016, 3 ოქტომბერი, 2016 წელი.

³⁹ სუსგ, 11.11.2015, საქმე №ას-862-812-2015, საქმე №ას-474-455-2016, 7 ივლისი, 2016 წელი.

4.9. მტკიცების ტვირთი ნარდოზის სახელშეკრულებო დავებში

ნარდოზის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავებთან დაკავშირებით არსებობს მყარი სასამართლო პრაქტიკა, რომლითაც შესრულებული სამუშაოს მოცულობის დამტკიცება ევალება მენარდეს. ნარდოზის მომწესრიგებელი ნორმები სსკ-ის მე-3, მე-4 და 102.1. მუხლებით დადგენილი წესიდან რაიმე სახის გამონაკლისს არ ითვალისწინებს⁴⁰.

სასამართლომ სამედიცინო დაწესებულებასა და სადაზღვევო კომპანიას შორის ამ უკანასკნელის ბენეფიციარებისათვის გაწეული სამედიცინო მომსახურების ხელშეკრულება ნარდობად დააკვალიფიცირა და მტკიცების ტვირთი, სსკ-ის 102.1. მუხლის შესაბამისად, ზოგადი წესით გაანაწილა.

ერთ-ერთ დავაში⁴¹ სამედიცინო დაწესებულება (მოსარჩელე) სადაზღვევო კომპანიისგან (მოპასუხისგან) მოითხოვს ამ უკანასკნელის ბენეფიციარებისათვის გაწეული სამედიცინო მომსახურების ანაზღაურებას. ქვემდგომი სასამართლოების მიერ სარჩელი დაკმაყოფილდა, სადაზღვევო კომპანიამ სადავოდ გახადა მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილება და აღნიშნა, რომ მომსახურების ხარისხის, აგრეთვე, სამედიცინო აუცილებლობის ჩვენების მტკიცების ტვირთი ეკისრება სამედიცინო დაწესებულებას. მკურნალობის ტაქტიკისა და მკურნალობის სქემის სისწორის, სამედიცინო დაწესებულების პროტოკოლებისა და სამედიცინო გაიდლაინების განუხრელად დაცვის დამადასტურებელი მტკიცებულებები უნდა წარმოედგინა მომსახურების გამწვევს. საკასაციო პალატის მოსაზრებით, სამედიცინო შეცდომით მოქალაქის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენების გამო, სამოქალაქო-სამართლებრივ დავებში, ისევე, როგორც ყველა დელიქტურ ვალდებულებაში, დადგენილ უნდა იქნეს ზიანის შემადგენლობის შემდეგი ნიშნები: ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, ბრალი და მიზეზობრივი კავშირი. ამასთან, თითოეული ამ კომპონენტის თავისებურება სამედიცინო საქმიანობის ხასიათით განისაზღვრება. თითოეული ამ კომპონენტის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ექიმის ან საავადმყოფოს მიმართ პაციენტს შეიძლება წარმოემ-

⁴⁰ სუსგ, საქმე №ას-67-64-2016, 18 მარტი, 2016 წელი; №ას-1227-1150-2015, 17 მაისი, 2016 წელი.

⁴¹ სუსგ, საქმე №ას-1206-1166-2016, 24 თებერვალი, 2017 წელი; საქმე №ას-188-177-2017, 21 აპრილი, 2017 წელი.

ვას, როგორც ხელშეკრულებიდან, ასევე, დელიქტური ნორმებიდან (დამფუძნებელი ნორმა – სკ-ის 1007-ე მუხლი; დამხმარე ნორმები: საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ და საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“). მოთხოვნის დამფუძნებელი ნორმის მიხედვით, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად მიიჩნევა სამედიცინო დანესებულების არასწორი დიაგნოსტიკა და მკურნალობა, რამაც გამოიწვია ზიანი. პაციენტს ზიანის ანაზღაურების უფლება აქვს იმ შემთხვევაში, თუ: 1. სამედიცინო საქმიანობის მიზანი მიღწეული არ არის (ადამიანის ჯანმრთელობის აღდგენა და სიცოცხლის შენარჩუნება) და 2. მედიცინის მუშაკის ქმედება არ შეესაბამება სამედიცინო მაჩვენებლებს. არსებული სასამართლო პრაქტიკით ფაქტებზე მითითების ტვირთისა და მათი დამტკიცების ტვირთი ეკისრება პროცესის მონაწილე იმ მხარეს, რომელიც ითხოვს მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას, მაშასადამე, დაზარალებულს.⁴² განსახილველი ურთიერთობა კი, მიეკუთვნება სხვა სამართალურთიერთობას, სახელდობრ, მხარეთა შორის სადავო არა ზიანის ანაზღაურება დელიქტური სამართალურთიერთობიდან გამომდინარე, არამედ ვალდებულების შესრულება ნარდობის სამართლებრივ ურთიერთობიდან გამომდინარე და სამედიცინო დანესებულების მოთხოვნა, აუნაზღაურდეს სადაზღვეო კომპანიის ბენეფიციარებისათვის განეული მომსახურების ღირებულება, უნდა შემოწმდეს სკ-ის 629-ე მუხლით დადგენილ წანამძღვრებთან და არა სკ-ის 1007-ე მუხლის წინაპირობებთან მიმართებით. კასატორის მოსაზრებას მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის ანალოგიურ წესზე დაყრდნობით განაწილების შესახებ, არ გააჩნია ვარგისი სამართლებრივი საფუძველი. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ იმ ვითარებაში, როდესაც უდავოა მომსახურების განევის ფაქტობრივი გარემოება და მისი ღირებულების ანაზღაურების ვალდებულების შეუსრულებლობა, ხოლო მოპასუხე მოთხოვნის შემწყვეტ შესაგებლად მომსახურების ხარისხზე, ხარჯების არაეფექტურობასა და სამედიცინო ჩარევის მართებულობაზე აპელირებს, წარმოშობილი მოთხოვნის შემწყვეტი გარემოებების დადასტურების მტკიცების ტვირთი ეკისრება ამ გარემოებაზე მიმთითებელ მხარეს – სადაზღვეო კომპანიას.

---

⁴² სუსგ, №ას-874-1146-05, 14 სექტემბერი, 2005 წელი; №ას-260-244-11, 27 ივნისი, 2011 წელი.

4.10. მტკიცების ტვირთი მეუღლეთა საერთო პალატის გაყოფისას

ერთ-ერთ საქმეზე⁴³ მეუღლეთა შორის დავის საგანი საერთო ქონების გაყოფასთან ერთად საერთო ვალების გაყოფაა. განსახილველ შემთხვევაში, იმ გარემოების დამტკიცების ტვირთი, რომ ბანკიდან აღებული კრედიტი სრულად ან ნაწილობრივ მოხმარდა ოჯახის საერთო ინტერესებს, უნდა გადანაწილდეს სამოქალაქო სამართალსა და სამოქალაქო საპროცესო სამართალში აღიარებული მტკიცების სტანდარტით. საკასაციო სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში მოცემული განმარტების საფუძველზე აღნიშნა, რომ: მოცემულ შემთხვევაში, იმ გარემოებაზე აპელირება, რომ, ვინაიდან მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონება წარმოადგენს მათ საერთო ქონებას (თანასაკუთრებას), გარდა კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისისა (სკ-ის 1158-ე მუხლი.), ხოლო მეუღლეთა საერთო ვალები, მათ შორის იყოფა საერთო ქონებაში თითოეულის კუთვნილი წილის თანაზომიერად (სკ-ის 1169-ე მუხლი) და ვალების გამო მეუღლეთა საერთო ქონებიდან გადახდევინება შეიძლება მაშინ, თუ სასამართლო დაადგენს, რომ, რაც ვალდებულებით იყო მიღებული, გამოყენებულია, მთელი ოჯახის საერთო ინტერესებისათვის (სკ-ის 1170.2.-ე მუხლი). საკასაციო პალატის მოსაზრებით, ეს არ იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში, ერთ-ერთი მეუღლის მიერ სესხად აღებული თანხის მიზანს უპირობოდ წარმოადგენდა მისი მოხმარება ოჯახის საერთო ინტერესებისათვის. საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ სკ-ის 1158-ე მუხლით მონესრიგებულია მეუღლეთა მიერ ქორწინების განმავლობაში შეძენილი ქონების სამართლებრივი რეჟიმი. პრაქტიკულად, ნორმით განისაზღვრება დროის განსაზღვრულ მონაკვეთში (ქორწინების განმავლობაში) შეძენილი ქონების საკუთრების საკითხი, ხოლო ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, სადავოა სესხის დაბრუნებაზე ვალდებულ პირთა წრე. ეს საკითხი სამართლებრივად წესრიგდება სკ-ის 1169-ე, 1170-ე მუხლებით, რომლებიც ფაქტების პრეზუმირებას, არ შეიცავს გამსესხებლის სასარგებლოდ და მეუღლეთა საერთო ქონებიდან სესხის დაფარვის მიზნებისათვის მატერიალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით, მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალურ წესზე (მტკიცების სტანდარტზე) არ

⁴³ სუსგ, საქმე №ას-605-579-2016 17 თებერვალი, 2017 წელი.

მიუთითებს. ამდენად, მოცემული დავის გადაწყვეტისას მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების 102-ე მუხლით დადგენილი ქცევის წესით ხელმძღვანელობა მართებულია და საპროცესოსამართლებრივი თვალსაზრისით კანონი არ დარღვეულა⁴⁴.

4.11. მტკიცების ტვირთი სამეზობლო დავებში

ერთ-ერთ საქმეში⁴⁵ მოსარჩელე სადავოდ ხდიდა მისი კუთვნილი მიწის ნაკვეთის მხარეს მოპასუხის მიერ მოწყობილი ღობებიდან მომდინარე არსებითი ხასიათის ზემოქმედებას, რაც, მისი მტკიცებით, დაუშვებელ ხელყოფას წარმოადგენდა. სასამართლოს შეფასებით, კონკრეტულ შემთხვევაში, დაუშვებელი ხელყოფის დამტკიცების ტვირთი მოსარჩელის მხარეზე იყო, რომელმაც სათანადო, სამართლებრივად ვარგისი მტკიცებულებებით ვერ უზრუნველყო საკუთარი მოთხოვნის საფუძვლიანობის დამტკიცება. მოსარჩელემ ვერ მიუთითა იმ ფაქტებზე და მათ დამადასტურებელ მტკიცებულებებზე, რომლებითაც დამტკიცდებოდა, თუ რას ნიშნავდა მოპასუხის კუთვნილი უძრავი ქონებიდან, რომელიც მხარეთა მიჯნაზეა, მოსარჩელის მეზობლად განთავსებული საკუთრების ობიექტზე იმთავითვე აშკარა დაუშვებელი ხელყოფა.

საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ **ნეგატორული სარჩელის დაკმაყოფილება დამოკიდებულია ისეთი ფაქტობრივი გარემოებების დამტკიცებაზე, რომელიც მოსარჩელის, როგორც ნივთის მესაკუთრის, მტკიცების ტვირთს განეკუთვნება** და, უნდა დადასტურდეს სკ-ის 176-ე მუხლით დადგენილი წინაპირობები. კერძოდ, დადგინდეს, რომ სხვისი უკანონო მოქმედებით დაუშვებლად არის ხელყოფილი მესაკუთრის უფლება და ეს იმთავითვე აშკარაა.

სკ-ის 176-ე მუხლით დადგენილ „დაუშვებელ ხელყოფაში“ იგულისხმება ნაგებობის იმგვარი ექსპლუატაცია, რომელიც სამეზობლო ზემოქმედების თმენის ვალდებულების კანონით დადგენილ ფარგლებს სცილდება და მეზობელი მიწის ნაკვეთის მესაკუთრის უფლებებს ხელყოფს, რაც იმთავითვე აშკარაა. საკუთრების უფლების შემზღვეველი დასახელებული ნორმით, რომელიც სამეზობლო სამართლის მომწესრიგებელ ნორმათა შორის ყველაზე იმპერატიულია და იურიდიული შე-

⁴⁴ სუსგ, საქმე №ას-516-489-2015, 17.06.2015 წელი.

⁴⁵ სუსგ, საქმე №ას-368-352-2016, 21 ოქტომბერი, 2016 წელი.

დეგის მიხედვით, 175-ე მუხლზე მაღლაც დგას, მესაკუთრისაგან ითხოვს ორი წინაპირობის არსებობის დამტკიცებას: „დაუშვებელი ხელყოფა“ და „ეს იმთავითვე აშკარაა“. კანონმდებელმა იქიდან გამომდინარე, რომ საკუთრების უფლების შეზღუდვა შესაძლებელია მეზობელ მიწის ნაკვეთებზე ისეთი შენობების აშენებით ან უკვე აშენებულის აკრძალვით, მესაკუთრეს დააკისრა ტვირთი, ხოლო ეს უკანასკნელი უნდა უთითებდეს არა ზემოქმედების შესახებ (რაც სკ-ის 175-ე მუხლით დადგენილ შემთხვევებს მოიცავს), არამედ ისეთ აშკარა და დაუშვებელ ხელყოფაზე, რომელიც იმთავითვე თვალსაჩინო, აშკარაა და მისი დამტკიცება რეალურად შესაძლებელია ჯეროვანი მტკიცებულების წარდგენის ან მყარი პრეზუმფციის საფუძველზე, რაც თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლოს კვლევისა და შეფასების საგანია.

სააპელაციო სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტების საფუძველზე, მოსარჩელეს არ მიუთითებია ისეთ გარემოებაზე, რაც საკასაციო სასამართლოს მისცემდა შესაძლებლობას, საკუთრების დაუშვებელ აშკარა ხელყოფად შეეფასებინა განსახილველი დავა⁴⁶.

სხვა საქმეზე⁴⁷, სადაც მოსარჩელეთა მოთხოვნა წყლის ავზის შეკეთება და ავზიდან წყლით სარგებლობაში მოპასუხეთა მხრიდან ხელშეშლის აღკვეთაა, მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების სტანდარტის გათვალისწინებით, დადგენილი ფაქტების საფუძველზე, საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ მოსარჩელის მოთხოვნის საფუძველი გამომდინარეობს სკ-ის 180-ე მუხლიდან და მის მიერ მითითებული და დადასტურებული ფაქტები, რომ ბუნებრივი წყაროს სათავიდან წყალმომარაგების ქსელი მოეწყო ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც მიწა სახელმწიფო საკუთრებაში იყო, ხოლო მოპასუხის მიწის ნაკვეთი არის ის აუცილებელი გზა, რომელიც უზრუნველყოფს მოსარჩელეთა აუცილებელ კავშირს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი წყლის რესურსის ჯეროვანი გამოყენებისათვის, მოპასუხემ ვერ გააქარწყლა.

4.12. მტკიცების ტვირთი შრომით-სამართლებრივ დავებში

საგულისხმოა, რომ შრომით-სამართლებრივ დავებში, სადაც საკითხი სამუშაოდან დათხოვნის მართლობიერებას ეხება, მტკიცების ტვირთი ე.წ. სპეციალური წესით ნაწილდება. (აღ-

⁴⁶ სუსგ, №ას-413-396-2016, 15.07.2016 წელი.

⁴⁷ სუსგ, №ას-871-838-2016, 28 აპრილი, 2017 წელი.

ნიშნულზე მითითებულია ქვემოთ).

საკასაციო პალატის განმარტებით, საქმეში, სადაც დავის საგანი მოსარჩელის ადრე დაკავებული თანამდებობის ტოლფას თანამდებობაზე აღდგენაა, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ დადგენილი ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, ტოლფას თანამდებობაზე აღდგენის მოთხოვნისას, ტოლფასი თანამდებობის არსებობის მტკიცების ტვირთი (ზოგადი წესის შესაბამისად) მოთხოვნის ავტორს (მოსარჩელეს) უნდა დაეკისროს და არა მოთხოვნის ადრესატს⁴⁸.

თავი 5

მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალური (კერძო) წესი

როგორც ზემოთ არაერთგზის აღინიშნა, სამართალწარმოებაში მოქმედებს მტკიცების ტვირთის განაწილების ორი ძირითადი წესი: ზოგადი წესი, რომელიც, სსკ-ის 102-ე მუხლის თანახმად, ეკისრება თითოეულ მხარეს და სპეციალური წესი, რომელსაც თავად გამოსაყენებელი მატერიალური ან საპროცესო ნორმა აწესებს. **მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალური წესი ძირითადად მტკიცებულებით პრეზუმფციებს ემყარება. თუმცა არის შემთხვევები, როცა მტკიცების ტვირთი მხარეთა შორის კანონის დანაწესის მიხედვით განსხვავებული წესით ნაწილდება, ისე რომ პრეზუმფცია არ ვლინდება.**

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს მტკიცების ტვირთის განაწილების განსხვავებულ (ე.წ. ინოვაციურ) წესს, წარმოების ისეთი სახეების დროს, რომელიც შეეხება რეკეტული ქონების, თანამდებობის პირის, ქურდული სამყაროს წევრის, ადამიანით მოვაჭრის, ნარკოტიკული საშუალების გავრცელების ხელშემწყობის ან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის მესამე ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით მსჯავრდებული პირის ქონების ჩამორთმევასა და სახელმწიფოსათვის გადაცემასთან დაკავშირებული საქმეების განხილვას.

წარმოების დასახელებულ კატეგორიაში მტკიცებულება

---

⁴⁸ სუსგ, საქმე №ას-475-456-2016, 24 ივნისი, 2016 წელი.

გარკვეული ფაქტის დასადასტურებლად მოეთხოვება იმ მხარესაც, რომელსაც ამ ფაქტის დამტკიცების ტვირთი არ ეკისრება, რაც ცვლის მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების მანამდე დადგენილ წესს. ეს ნიშნავს, რომ იმ ფაქტის დამტკიცების მოვალეობა, რომელიც ევალებოდა ერთ მხარეს, საბოლოო ჯამში გადაეკისრება მეორე მხარეს. დამტკიცების ტვირთი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალში არის მოძრავი, იგი არაა მუდმივად მიჯაჭვული პრეზუმფციებზე. აღნიშნული ტიპის სამართალწარმოებაში პრეზუმფციები არ დაიშვება. მტკიცების ტვირთი ეკისრება სწორედ პროცესის იმ მონაწილე მხარეს, რომლისთვისაც უფრო ადვილია მტკიცებულებათა წარმოდგენა⁴⁹.

ერთ-ერთ საქმეზე⁵⁰, რომლითაც სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა მოსარჩელე – საქართველოს მთავარი პროკურატურის მოთხოვნა მოპასუხის ქონების დაუსაბუთებლად ცნობისა და სახელმწიფოსათვის გადაცემის შესახებ, საკასაციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ უძრავი ქონების დაუსაბუთებლად მიჩნევის ფაქტი სასამართლომ დაამყარა იმ გარემოებაზე, რომ ამ ქონების შეძენისათვის შესაბამისი მატერიალური სახსრების ქონის ფაქტი მოპასუხემ ვერ დაადასტურა სათანადო მტკიცებულებებით. სსკ-ის 356³-ე მუხლის მე-5 ნაწილით კი, კანონიერი შემოსავლების არსებობის ფაქტის მტკიცების ტვირთი სააპელაციო სასამართლომ მხოლოდ მოპასუხეს დააკისრა.

საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა მოპასუხის პრეტენზია სააპელაციო სასამართლოს მიერ მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის არასწორად განაწილებისა და საქმის გარემოებების ცალმხრივად შეფასების თაობაზე. საკასაციო სასამართლოს შეფასებით, პროკურორის სარჩელი უნდა დაფუძნებოდა სამოხელეო დანაშაულის ჩადენის შედეგად მოხელის, მისი ახლო ნათესავის ან დაახლოებული პირის მიერ სადავო ქონების მოპოვების შეუძლებლობის საფუძვლიანი ეჭვის არსებობას. თავის მხრივ, სარჩელის აღძვრის დროისათვის მოქმედი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 21⁶-ე მუხლით რეგულირებული იყო ქონების უკანონოდ და დაუსაბუთებლად ცნობის საკითხი და ნორმის მე-2 ნაწილით არ ყოფილა განსაზღვრული მტკიცების ზოგადი სტანდარტისაგან (თითოეულმა მხარემ უნდა და-

⁴⁹ ი. გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ. 142.

⁵⁰ სუსგ, საქმე №ას-586-557-2013, 20 თებერვალი, 2015 წელი.

ამტიკოს ვარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს) განსხვავებული წესი. მითითებული ნორმის თანახმად, **მოსარჩელე ვალდებული იყო, სასამართლოსათვის წარედგინა მტკიცებულებები მოპასუხის ქონების უკანონობისა და დაუსაბუთებლობის თაობაზე.** თანამდებობის პირის, მისი ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის ან დაკავშირებული პირის ქონებას მოსამართლე მოსარჩელე მხარის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებების შეფასების საფუძველზე ცნობდა დაუსაბუთებლად, თუ საქმისწარმოების პროცესში მოპასუხე ვერ წარუდგენდა სასამართლოს ქონების ან ამ ქონების შეძენისათვის საჭირო ფინანსური საშუალებების კანონიერი გზით მოპოვების ან ამ ქონებაზე კანონმდებლობით დადგენილი გადასახადების გადახდის დამადასტურებელ დოკუმენტს.

საკასაციო პალატამ დააბრუნა რა საქმე ხელახლა განსახილველად, აღნიშნა, რომ მოსარჩელეს სასამართლოსათვის არ წარუდგენია არც ერთი მტკიცებულება, რომელიც დაასაბუთებდა სარჩელში აღნიშნულ ვარემოებებს, ანუ ფაქტობრივად სარჩელის აღძვრის წინაპირობა მხოლოდ პროკურორის „ეჭვი“ იყო, რომლის საფუძვლიანობის დამადასტურებელი მტკიცებულებები მის მიერ სამართალწარმოების არცერთ სტადიაზე არ წარდგენილა. მოსარჩელე შემოიფარგლა იმაზე მითითებით, რომ პროკურატურის წარმობაში იყო სისხლის სამართლის საქმეები ა. ა-ძისა (მოპასუხის ძმა) და სხვათა მიმართ, რაც მოსარჩელეს აძლევდა ვარაუდის საფუძველს, რომ სადავო ქონება დაუსაბუთებელია.

პალატის მითითებით, სადავო ქონების შეძენის დროისათვის შემოსავლის არსებობის ფაქტის დადასტურების მიზნით, მოპასუხემ წარადგინა მტკიცებულება, რომლითაც დასტურდება მოპასუხის მიერ მინის ნაკვეთის საკუთრების ფაქტი, რომელზეც გაშენებულია ციტრუსის ნარგავები, ამაზე დაყრდნობით მოპასუხე ამტკიცებდა, რომ მოსავალს ყიდდა, რაც საკმარისი იყო სადავო ქონების შესაძენად. თუმცა საწინააღმდეგო მტკიცებულება მოსარჩელეს სასამართლოსათვის არ წარუდგენია.

5.1. მტკიცების ტვირთი და მტკიცებულებებითი პრეზუმფციები

მტკიცების ვალდებულების (ტვირთის) განაწილებისა და მტკიცებულებათა წარმოდგენის ზოგად წესს არსებითად ცვლის მტკიცებულებითი პრეზუმფციები. პრეზუმფციები სამოქალაქო სამართალწარმოებაში დამტკიცებისაგან კი არ ათავისუფლებს მხარეს, არამედ წარმოადგენს დაპირისპირებულ მხარე-

თა შორის დამტკიცების ტვირთის განაწილების შედეგს⁵¹.

მტკიცების ტვირთის განაწილების საფუძვლებს ქმნის სამოქალაქო სამართალში გათვალისწინებული ვარაუდები (პრეზუმფციები), რომლებიც გამომდინარეობს მატერიალური სამართლის ნორმებიდან. ნორმები, რომლებიც შეიცავს პრეზუმფციებს, კანონის პირდაპირი მითითებაა იმის შესახებ, რომელმაც მხარემ კონკრეტულად რა ფაქტები უნდა დაამტკიცოს სამოქალაქო პროცესში. აღსანიშნავია, რომ **სამოქალაქო სამართალში არ არის პრეზუმფციების, ანუ მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების დასრულებული სისტემა. რიგ შემთხვევაში, კანონი არ შეიცავს პირდაპირ მითითებას იმაზე, თუ რომელმაც მხარემ კონკრეტულად რა ფაქტი უნდა დაამტკიცოს ან, რომელი ფაქტების დამტკიცების საფუძველზე წარმოიშობა ვარაუდი სხვა ფაქტების არსებობა-არარსებობის შესახებ. მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგიერთ წესს ადგენს სასამართლო პრაქტიკა, რაც ავსებს კანონმდებლობაში არსებულ ხარვეზს**⁵².

პრეზუმფცია წარმოგვიდგება, როგორც მტკიცების საშუალება, „პრეზუმფციების არსებობა საჭიროა იმისათვის, რომ ურთიერთობის მონაწილეები გაურკვეველ, ბუნდოვან მდგომარეობაში არ აღმოჩნდნენ და მათი სამართლებრივი სტატუსი ჰაერში არ იყოს გამოკიდებული“⁵³.

5.1.1. მტკიცების ტვირთი და მტკიცებაშუღაბითი პრეზუმფციები სავინდიკაციო დავებში

მიუხედავად იმისა, რომ სავინდიკაციო სარჩელების განხილვისას კანონისმიერი პრეზუმფციის გამოყენების თვალსაზრისით, არსებობს უზენაესი სასამართლოს სტაბილური, ერთგვაროვანი პრაქტიკა. მაინც გვხვდება შემთხვევები, როცა ნივთის მესაკუთრესა და მფლობელს შორის მტკიცების ტვირთის განაწილებასთან დაკავშირებით გარკვეულწილად არაერთგვაროვანი მიდგომაა.

ერთ-ერთ საქმეზე⁵⁴ მოსარჩელემ ვინდიკაციური სარჩელით

⁵¹ თ. ლილუაშვილი, „სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, 2005, თბილისი, გვ. 229.

⁵² ი.გაგუა, მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში, 2013, მერიდიანი, გვ. 146,153.

⁵³ ლ.ჭანტურია, „შესავალი სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში“, თბ, 1997, გვ.160.

⁵⁴ სუსგ, საქმე №ას-690-661-2016, 1 სექტემბერი, 2016 წელი.

მოითხოვა საჯარო რეესტრში მის საკუთრებად აღრიცხული უძრავი ქონების გამოთხოვა მოპასუხეთა უკანონო მფლობელობიდან. საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სტაბილური პრაქტიკის მიხედვით უკანონო მფლობელობიდან ნივთის გამოთხოვის შესახებ სარჩელის შემთხვევაში, მტკიცების საგანში შემავალი სამი ელემენტიდან (*მოსარჩელის საკუთრების უფლების არსებობა ნივთზე; ამ ნივთის მოპასუხის მფლობელობაში ყოფნა; მოპასუხის მიერ ნივთის არამართლზომიერი ფლობა*) **პირველი ორის დადასტურების ვალდებულება მოსარჩელეს ეკისრება, ხოლო მესამე ელემენტზე მას მითითების ვალდებულება გააჩნია**, ამ მხრივ სარჩელი, როგორც ფორმალურ-სამართლებრივი, ისე ფაქტობრივი თვალსაზრისით გამართულია. მოსარჩელემ წარადგინა საჯარო რეესტრის ამონაწერი, **რაც შეეხება მესამე ელემენტს – ნივთის ფლობას, მოპასუხის მტკიცების საგანში შედის მისი ფლობის ნამდვილი უფლების დადასტურება (მართლზომიერი მფლობელი, მესაკუთრე)**. საპროცესო კანონმდებლობა ადგენს მხარის სრულ უფლებას, შეჯიბრებითობისა და დისპოზიციურობის ფარგლებში (*სსკ-ის მე-3 და მე-4 მუხლები*), თავისუფლად წარადგინოს მტკიცებულებები, რომლებიც, მისი შეფასებით, ადასტურებს პოზიციის მართებულობას. მოპასუხეები უთითებენ მათი საკუთრების უფლების არსებობაზე, რა დროსაც გასათვალისწინებელია სსკ-ის 102-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა და მატერიალური კანონმდებლობის დათქმა იმის თაობაზე, რომ საკუთრების უფლება უძრავ ქონებაზე საჯარო რეესტრის ამონაწერით უნდა დადასტურდეს⁵⁵. სასამართლომ განმარტა, რომ ქონებაზე სანივთო უფლების რეგისტრაციის პირობებში, მოსარჩელის უფლების დასაცავად არსებობს სსკ-ის 312-ე მუხლით გათვალისწინებული **კანონისმიერი პრეზუმფციის დაშვების აუცილებლობა იმის თაობაზე, რომ რეგისტრირებული უფლება უტყუარი და სრულია**, რაც მოპასუხის საკასაციო პრეტენზიის გაზიარებას გამორიცხავს.

სხვა საქმეზე⁵⁶ ვინდიკაციურ სარჩელზე დავისას, სასამართლომ მიუთითა რა სარჩელის საფუძვლიანობისთვის სავალდებულო ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ (მოსარჩელე უნდა იყოს ნივთის მესაკუთრე, მოპასუხე უნდა იყოს ნივთის მფლობელი და მოპასუხეს არ უნდა ჰქონდეს ამ ნივთის ფლობის უფლება), აღნიშნა, რომ, ვინაიდან საქმეში არსებული მტკიცებუ-

⁵⁵ სსკ-ის 312-ე მუხლი; სუსგ საქმე №ას-453-435-2016, 10. 06. 2016 წელი.

⁵⁶ სუსგ, საქმე №ას-707-677-2016, 23 სექტემბერი, 2016 წელი.

ლებების მიხედვით, მოსარჩელისა და მოპასუხის საკუთრების უფლება რეგისტრირებულია საჯარო რეესტრში, თითოეულს მიწიჭებული აქვს უნიკალური საიდენტიფიკაციო კოდი (სკ-ის 311-312 მუხლები), მოპასუხე არ არის სადავო მინის ნაკვეთის არამართლზომიერი მფლობელი და, შესაბამისად, არ არსებობს ვინდიკაციური სარჩელის დასაკმაყოფილებლად სავალდებულო სამი წინაპირობა. ამ კონტექსტში კი, საკასაციო სასამართლომ მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის გადანაწილების არა მართო საპროცესოსამართლებრივ, არამედ მატერიალურსამართლებრივ მნიშვნელობაზე დაყრდნობით დაასკვნა, რომ, მატერიალური კანონმდებლობიდან გამომდინარე, ვინდიკაციური სარჩელის პირობებში, სწორედ **მოსარჩელეს ეკისრება სარჩელის სამივე საფუძვლის დამტკიცების მოვალეობა**, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ვერ იქნება აღიარებული სადავო ნივთზე მისი მოთხოვნის მართლზომიერება⁵⁷.

5.1.2. პრაქტიკა სადავო თანხის კუთვნილების შესახებ მოსარჩელის სასარგებლოდ

ერთ-ერთ საქმეზე⁵⁸ საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად გაანაწილა მტკიცების ტვირთი და დაუშვა ფულზე საკუთრების პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ. ამ საქმეზე მოსარჩელემ მოითხოვა მოპასუხისათვის თანხის დაკისრება, იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელემ საკუთარი დანაზოგით გადაწყვიტა ბინის შეძენა. მხარეები იმყოფებოდნენ არარეგისტრირებულ ქორწინებაში. მოპასუხის მიერ განხორციელებული იძულებისა და მუქარის გამო ბინა აღირიცხა ამ უკანასკნელის სახელზე. საქმის მასალებით დადასტურდა, რომ ბინის საფასური გამყიდველს საბანკო ანგარიშზე მოსარჩელის მიერ ნაღდი თანხის შეტანით ჩაერიცხა. ქვემდგომი სასამართლოების მიერ სარჩელი არ დაკმაყოფილდა, იმ მოსაზრებით, რომ მოსარჩელემ ვერ დაადასტურა გამყიდველისათვის ჩარიცხული თანხის მისაღმი კუთვნილების ფაქტი.

⁵⁷ სავინდიკაციო სარჩელებთან დაკავშირებით, იხ. სუსგ-ები №ას-1043-1004-2016, 2016 წლის 12 დეკემბრის განჩინება; №ას-901-867-2016, 2016 წლის 9 დეკემბრის განჩინება; №ას-3-3-2016, 2016 წლის 9 მარტის განჩინება; №ას-1082-1039-2016, 2017 წლის 14 თებერვლის განჩინება; №ას-292-276-2017, 2017 წლის 31 მარტის განჩინება; №ას-358-334-2017, 2017 წლის 13 აპრილის განჩინება, საქმე №ას-82-78-2017 5 მაისი, 2017 წელი.

⁵⁸ სუსგ, საქმე №ას-184-171-2015, 20 მაისი, 2016 წელი.

საკასაციო წესით გასაჩივრებული განჩინებით საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებები არ ქმნიდა თანხის დაბრუნების და, შესაბამისად, სარჩელის დაკმაყოფილების სკ-ის 978-ე, 991-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ფაქტობრივ-სამართლებრივ საფუძველს. სახელდობრ, სააპელაციო პალატის მოსაზრებით, იმ პირობებში, როდესაც უძრავი ქონება შეიძინა მოპასუხემ, არ დგინდებოდა, რომ რეალურად უძრავი ნივთის ნასყიდობისას გარიგების ერთ-ერთ მხარეს წარმოადგენდა მოსარჩელე და ბინის გამყიდველისათვის საბანკო ოპერაციით გადარიცხულ თანხაზე ვრცელდებოდა მოსარჩელის საკუთრების უფლება, მარტოოდენ საბანკო ოპერაციაში მოსარჩელის მონაწილეობა კი, არ წარმოადგენდა სარჩელის დაკმაყოფილებისა და მოპასუხისათვის ამ თანხის დაკისრების საკმარის საფუძველს.

საკასაციო პალატამ აღნიშნა, რომ საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოების, კერძოდ, იმის გათვალისწინებით, რომ თანხა ნალდი ანგარიშსწორების გზით ჩაირიცხა გამყიდველის ანგარიშზე, ხოლო შემოსავლის ორდერში თანხის შემტან პირად დაფიქსირებულია მოსარჩელე – ამოქმედდა პრეზუმცია სადავო თანხის კუთვნილების შესახებ მოსარჩელის სასარგებლოდ. სასამართლომ განმარტა, რომ სამართალწარმოებაში „პრეზუმფციების“ გავრცელება იმითაა განპირობებული, რომ ფაქტების გარკვეული ნაწილი მტკიცებას არ საჭიროებს. სამოქალაქო პროცესში მონაწილეობს ორი ერთმანეთისადმი დაპირისპირებული მხარე – მოსარჩელე და მოპასუხე, შესაბამისად, ერთი ნაწილი მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტებისა ივარაუდება მოსარჩელის სასარგებლოდ, ხოლო დანარჩენი ნაწილი – მოპასუხის სასარგებლოდ. ის, რაც ივარაუდება, მოსარჩელის სასარგებლოდ, უნდა დაამტკიცოს მოპასუხემ, ხოლო ის, რაც ივარაუდება, მოპასუხის სასარგებლოდ, პირიქით, მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს. ეს იმას ნიშნავს, რომ პრეზუმფციები სასამართლოში მტკიცების მოვალეობისაგან კი არ ათავისუფლებს მხარეს, არამედ წარმოადგენს მხარეთა შორის მტკიცების განაწილების საფუძველს. მოსარჩელე ვალდებულია დაამტკიცოს მტკიცების საგანში შემავალი გარკვეული ფაქტების ნაწილი, ხოლო ამ ფაქტების მეორე ნაწილი ვალდებულია დაამტკიცოს მოპასუხემ. ნორმები, რომლებიც შეიცავს პრეზუმფციებს, წარმოადგენს კანონის პირდაპირ მითითებას იმის შესახებ, რომელმაც მხარემ კონკრეტულად რა ფაქტები უნდა დაამტკიცოს სამოქალაქო პროცესში. სასამართლოს აზრით, განსახილველ შემთხვევაში, საპირისპირო მტკიცების ტვირთი,

რომლითაც გამოირიცხებოდა სადავო თანხაზე მოსარჩელის საკუთრების უფლება, მოპასუხის მხარეზეა. მოპასუხის მითითებული პოზიცია საკასაციო პალატამ სარწმუნოდ, მით უფრო, მოსარჩელის სასარგებლოდ მოქმედი პრეზუმფციის გაქარწყლების საფუძველად არ მიიჩნია. საკასაციო სასამართლომ დააბრუნა რა საქმე სააპელაციო სასამართლოში ხელახლა განსახილველად მიუთითა, რომ **მტკიცების ტვირთის სწორი განაწილების პირობებში** გამოსაკვლევია, მოსარჩელის საბანკო ანგარიშიდან გადარიცხული სადავო თანხის დაბრუნების კონდიციის არსებობა, უსაფუძვლო გამდიდრების მარეგულირებელი სსკ-ით გათვალისწინებული სამართლებრივი საფუძველით.

5.1.3. ვალდებულების შესრულების პრაქტიკა

წარდობის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავასთან დაკავშირებით ერთ-ერთ საქმეზე⁵⁹ სასამართლომ მოსარჩელის (მენარდის) სასარგებლოდ დაუშვა ვალდებულების შესრულების პრეზუმფცია. საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ვალდებულების შესრულების მტკიცების ტვირთი, სსკ-ის 102-ე მუხლის თანახმად, ეკისრება მენარდს. ამ წესისაგან გამონაკლის ითვალისწინებს 102.3 მუხლი, თუმცა ამგვარი შემთხვევა, როგორც წესი, მატერიალური სამართლის ნორმით უნდა იყოს მოწესრიგებული. სასამართლოს აზრით, წარდობის მარეგულირებელი ნორმები (სსკ-ის 629-ე-656-ე მუხლები) მენარდის მიერ სამუშაოს შესრულების დამადასტურებელი სპეციალური მტკიცებულების სახეს არ ადგენს, შესაბამისად, შემკვეთის მოსაზრება ფორმა №2-ით ან სხვა მსგავსი მტკიცებულებით სადავო საკითხის დამტკიცების თაობაზე დაუსაბუთებელია. მის მიერ მითითებული თითოეული მტკიცებულებით, ბუნებრივია, ვალდებულების შესრულება შეიძლება, დადასტურდეს, თუმცა ეს არ გამოირიცხავს მხარის უფლებას, სხვა მტკიცებულებებზე დაყრდნობით დაძლიოს კანონმდებლობით დაკისრებული ფაქტის მტკიცების ვალდებულება. საპროცესო მიზნებისათვის არავითარ მტკიცებულებას წინასწარ დადგენილი ძალა არ გააჩნია და სასამართლო მათ აფასებს ერთობლივად, შესაბამისად, გამოაქვს მოტივირებული დასკვნა ამა თუ იმ ფაქტის დადასტურების კუთხით (სსკ-ის 105-ე მუხლი). მოცემულ შემთხვევაში, **მენარდის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებები, იძლევა იმ პრეზუმფციის დაშვების საფუძველს, რომ მენარდმა**

⁵⁹ სუსგ, საქმე №ას-513-490-2016, 21 ოქტომბერი, 2016 წელი.

მართლაც შეასრულა მითითებული სამუშაო. პრეზუმირებული ფაქტის პროცესუალური თავისებურება კი ისაა, რომ მისი გაქარწყლება ევალება იმ მხარეს, რომლის წინააღმდეგაც მოქმედებს თავად ეს ფაქტი. ის გარემოება, რომ შემკვეთმა შესაძლოა, შეიძინა გარკვეული რაოდენობის არმატურა, ბუნებრივია, არ გამორიცხავს მოსარჩელის (მენარდის) მიერ სამუშაოების შესრულებას. ამ თვალსაზრისით პრეზუმფციის გასაქარწყლებლად ვერც ის ვერ გამოდგება, რომ მენარდეს არ უსარგებლია ავანსის მიღების უფლებით და სამუშაოების დასრულების კონკრეტულ ვადაზე არ შესთანხმებია მხარეს. რაც შეეხება მონმის ჩვენების შეფასებას, თავად შემკვეთი ციტირებს, რომ მონმისათვის თავდაპირველი სამუშაოების მენარდის მიერ შესრულება ემყარება „მისთვის ცნობილ ინფორმაციას“ და არა უშუალოდ მონმის მიერ აღქმულ რეალობას, შესაბამისად, საკასაციო საჩივარში მითითებული გარემოებები ვერ აქარწყლებს სკ-ის 629-ე მუხლის შემადგენლობის არსებობის ფაქტს.

5.1.4. ფულადი ვალდებულების შესრულების პრეზუმფციის მოპასუხის სასარგებლოდ

სხვა საქმეზე⁶⁰, სადაც დავის საგანი ასევე ფულადი ვალდებულების შესრულებაა, სასამართლომ **მოპასუხის სასარგებლოდ ფულადი ვალდებულების შესრულების პრეზუმფციის დაშვებით სტატილური პრაქტიკისგან განსხვავებით გაანაწილა მტკიცების ტვირთი.** მოცემულ საქმეში მოსარჩელე – უნივერსიტეტი მოპასუხე-სტუდენტისაგან მოითხოვს მის მიერ უცხოეთის უნივერსიტეტში გაცვლითი საბაკალავრო პროგრამით გადახდილი სტუდენტის სწავლის საფასურის ანაზღაურებას. მოპასუხემ მოთხოვნის დამაბრკოლებელი შესაგებელი წარადგინა, იმ საფუძველით, რომ მან სწავლის საფასური ნაღდი ანგარიშსწორებით ქართულ უნივერსიტეტში გადაიხადა. სააპელაციო სასამართლოს გასაჩივრებული გადანყვეტილებით სარჩელი არ დაკმაყოფილდა.

სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ საქალაქო სასამართლომ არასწორად გაანაწილა მტკიცების ტვირთი მხარეთა შორის და აღნიშნა, რომ სკ-ის 429-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით, ნორმით განსაზღვრული იურიდიული შემადგენლობის შედეგად წარმოშობილ ურთიერთობათა დასადასტურებლად ამავე ნორმით გათვალისწინებულია შესრულების დამადასტურებელი დოკუმენტის გაცემის პირობა, რაც უდავოდ გულისხმობს

⁶⁰ სუსგ, საქმე №ას-426-403-2014, 9 ოქტომბერი, 2015 წელი.

წერილობითი სახის მტკიცებულებას და იგი გაიცემა მოვალის სახელზე. ვალდებულების შესრულების სადავოობის პირობებში კანონით უზრუნველყოფილია მოვალის შესაძლებლობა, ამტკიცოს ვალდებულების შესრულება. ეს მეტყველებს იმაზეც, რომ **ვალდებულების შესრულების მტკიცების ტვირთის მატარებელი მხოლოდ მოვალე შეიძლება იყოს**. შესაბამისად, უცხოეთის უნივერსიტეტში სწავლის საფასურის გადახდა უნდა ემტკიცებინა მოპასუხეს, რომელმაც სადავო გარემოებები შესაბამისი მტკიცებულებით (წერილობითი მტკიცებულებით – საგადასახდო დავალებით ან/და სალაროს ჩეკით) ვერ დაადასტურა.

საკასაციო პალატამ გააუქმა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა სააპელაციო სასამართლოში. პალატამ გაიზიარა სასამართლოს მსჯელობა, რომ თანხის გადახდის ფაქტი მხოლოდ მოწმის ჩვენებით ან მხარის განმარტებით, არ შეიძლება დადასტურდეს (სსკ-ის 102.3 მუხლი), თუმცა დაუსაბუთებლად მიიჩნია ქვემდგომი სასამართლოს დასკვნა, რომლითაც, მოპასუხის მიერ ფულადი ვალდებულების შესრულება არ შეიძლებოდა, დადასტურებულიყო უნივერსიტეტში სწავლის საფასურის ნაღდი ანგარიშსწორების წესით გადახდის ფაქტზე მითითებით, ასევე, მოსარჩელის მიერ მოპასუხისათვის სტუდენტის სტატუსის შეუჩერებლობითა და მის სახელზე დიპლომის გაცემით. საკასაციო სასამართლოს შეფასებით, სწორედ გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით უარყოფილი, ზემოხსენებული მტკიცებულებების ერთობლივად შეფასების გზით **უნდა გაირკვეს, სახეზე ხომ არ არის პრეზუმირებული ფაქტები**, კერძოდ, სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, იმ პირობებში, როდესაც სტუდენტის საზღვარგარეთ სწავლების დაფინანსების ვალდებულება უნივერსიტეტს არ ეკისრებოდა, უნივერსიტეტში დაშვებული იყო, როგორც უნაღდო, ისე ნაღდი ანგარიშსწორების წესით გადახდა, სწავლის განმავლობაში მოსარჩელეს არ წარუდგენია მოთხოვნა მოპასუხის მხრიდან ვალდებულების დარღვევის (სწავლის საფასურის გადაუხდელობა ან დაგვიანებით გადახდა) თაობაზე და მის მიმართ არ დგინდება რაიმე ადმინისტრაციული ზომების გამოყენება (სტუდენტის სტატუსის შეჩერება/შენეცვება), დავალიანების მქონე სტუდენტები სასწავლო პროცესში არ დაიშვებოდნენ და არ გაიცემოდა დიპლომი, **ხომ არ არსებობს იმის ვარაუდის საფუძველი, რომ უცხოეთის უნივერსიტეტიდან გამოგზავნილი ინვოისის შესაბამისად მოსარჩელის მიერ შესრულებული ტრანზაქციის თანხა, სწორედ მოპასუხის მიერ უნივერსიტეტში ნაღდი ანგარიშსწორების გზით შეტანილი თანხა იყო**.

5.1.5. მოქრავ ნივთიებზე მოსარჩელეთა საკუთრების პრეზუმფცია

სასამართლომ პრეზუმირებულად მიიჩნია მოძრავ ნივთებზე მოსარჩელეთა საკუთრების უფლება. კონკრეტულ საქმეზე⁶¹ საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოებმა არ დააკმაყოფილეს სარჩელი, რომლითაც მოსარჩელები მოპასუხის – საქართველოს მთავარი პროკურატურისა და ა. ქ-ის მიმართ ქონების ყადაღი-საგან განთავისუფლებას ითხოვდნენ, იმ საფუძვლით, რომ სასამართლო აღმასრულებლის მიერ ა. ქ-ისათვის (მოსარჩელეთა ძმა და მამა) შეფარდებული სასჯელის აღსრულების მიზნით აღმასრულებელმა არასწორად დაადო ყადაღა მათ მოძრავ ნივთებს. სააპელაციო პალატის დასკვნით, მოპასუხემ სადავო გახადა ამ ნივთებზე მოსარჩელეთა კუთვნილება, ხოლო საქმეში ამ ფაქტის დამადასტურებელი სათანადო მტკიცებულება მოსარჩელეთა მიერ წარდგენილი არ ყოფილა, პალატამ მიიჩნია, რომ მხოლოდ მონმის ჩვენება არ არის საკმარისი სადავო ფაქტის დასადასტურებლად და სარჩელის დასაკმაყოფილებლად.

საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა სააპელაციო პალატის დასკვნა, რომ ყადაღადადებული ქონება კასატორების საკუთრებას არ წარმოადგენს და ახალი გადაწყვეტილებით, რომელიც დააფუძნა „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-40 მუხლსა და სკ-ის 158-ე და 151-ე მუხლებზე, სარჩელი დააკმაყოფილა.

„სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-40 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, ყადაღა შეიძლება, დაედოს მხოლოდ მოვალის კუთვნილ მოძრავ ქონებას.

საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სკ-ის 158-ე მუხლის პირველი ნაწილით (ნივთის მფლობელი არის მისი მესაკუთრე. ეს წესი არ მოქმედებს იმ შემთხვევაში, როცა ნივთზე საკუთრებითი ურთიერთობის ხასიათი ვლინდება საჯარო რეესტრიდან. საკუთრების პრეზუმფცია არ გამოიყენება არც ძველი მფლობელის მიმართ, თუ მან ეს ნივთი დაკარგა, მოჰპარეს ან სხვაგვარად გავიდა იგი მისი მფლობელობიდან. საკუთრების პრეზუმფცია მოქმედებს ძველი მფლობელის სასარგებლოდ მხოლოდ მისი მფლობელობის პერიოდში) გათვალისწინებული ვარაუდი (პრეზუმფცია) ასახავს იმ შემთხვევებს, როდესაც ბრუნვის მონაწილეთათვის უცნობია მფლობელობის უკან

⁶¹ სუსგ, №ას-1101-1050-2014, 6 თებერვალი, 2015 წელი; საქმე №ას-586-561-2016, 29 ივლისი, 2016 წელი; საქმე №ას-1138-1094-2016 20 იანვარი, 2017 წელი.

არსებული უფლება, ხშირ შემთხვევაში უცნობია მფლობელის უფლებები, მაგრამ სამართლებრივი წესრიგი მოითხოვს, დავეყრდნოთ მფლობელის კეთილსინდისიერებას და იგი, საწინააღმდეგოს დამტკიცებამდე, ნივთის მესაკუთრედ მიიჩნოს.

საწინააღმდეგოს დამტკიცებამდე მთავარი ნივთის მესაკუთრე იმავდროულად საკუთვნივთის მესაკუთრედაც მიიჩნევა. (სკ-ის 151-ე მუხლი. საკუთვნივთელი არის მოძრავი ნივთი, რომელიც, თუმცა არ არის მთავარი ნივთის შემადგენელი ნაწილი, მაგრამ განკუთვნილია მთავარი ნივთის სამსახურისთვის, დაკავშირებულია მასთან საერთო სამეურნეო დანიშნულებით, რის გამოც იგი სივრცობრივად მთავარ ნივთს უკავშირდება და, დამკვიდრებული შეხედულების მიხედვით, ითვლება საკუთვნივთებად.) საცხოვრებელ ბინაში არსებული ავეჯი განკუთვნილია მისი სამსახურისათვის და დაკავშირებულია მასთან საერთო სამეურნეო დანიშნულებით. საცხოვრებელი ბინა რეგისტრირებულია მოსარჩელის სახელზე, შესაბამისად, ივარაუდება, რომ ამ ბინაში განთავსებული ნივთების მესაკუთრე და კეთილსინდისიერი მფლობელი მოსარჩელეა.

სკ-ის 158-ე მუხლის პირველი ნაწილი ცალსახად დადგენილია, რომ ნივთზე მფლობელის უფლებამოსილების არამართლზომიერების მტკიცების ტვირთი უფლების შემცირებელს აწევს. მოცემულ შემთხვევაში, სკ-ის 102-ე მუხლის თანახმად, საქართველოს მთავარ პროკურატურას უნდა დაემტკიცებინა, მოსარჩელის მფლობელობაში არსებულ ნივთებზე მფლობელის არაუფლებამოსილებისა და ამ ნივთების მოპასუხისათვის კუთვნილების ფაქტი, რაც არ განხორციელებულა.

5.1.6. სასამართლომ იმ საფუძველით, რომ ექსპერტს ხელშეკრულებასა და შესრულებული სამუშაოს მიღება-ჩაბარების აქტზე ხელმოწერის მოპასუხისადმი კუთვნილების საკითხი კატაგორიული დასკვნით არ უარუყვია, დაუშვა ხელმოწერის პრაზუმფიცია მოსარჩელის სასარგებლოდ⁶²

მხარეთა შორის დავა ნარდობის სახელმეკრულებო-სამართლებრივი ურთიერთობიდან წარმოიშვა. მოსარჩელე (მენარდე) მოითხოვს შესრულებული სამუშაოს სანაცვლოდ მოპასუხის (შემკვეთისაგან) ფულადი ვალდებულების შესრულებას. მოპა-

⁶² სუსგ, საქმე №ას-898-860-2014, 9 ოქტომბერი, 2015 წელი.

სუხე მოთხოვნის დამაბრკოლებელი შესაგებლით უარყოფს ხელშეკრულებასა და შესრულებული სამუშაოს მიღება-ჩაბარების აქტზე ხელმოწერას. სსკ-ის 137-ე მუხლის მე-2 ნაწილის (მტკიცებულების წარმდგენ მხარეს შეუძლია, სთხოვოს სასამართლოს მტკიცებულებებიდან სადავო საბუთის ამორიცხვა და საქმის გადაწყვეტა საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე. ამ თხოვნის არარსებობის შემთხვევაში სასამართლო შეამოწმებს საბუთის ნამდვილობას, რისთვისაც შეუძლია, დანიშნოს ექსპერტიზა, მოითხოვოს დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა ან გამოითხოვოს სხვა მტკიცებულებები) საფუძველზე მოსარჩელეს დოკუმენტების საქმიდან ამორიცხვა არ მოუთხოვია.

თბილისის საქალაქო სასამართლომ დანიშნა კალიგრაფიული ექსპერტიზა სადავო დოკუმენტებზე მოპასუხე სანარმოს დირექტორის ხელმოწერის არსებობა-არარსებობის ფაქტის დადგენის მიზნით. ექსპერტიზამ ვერ გასცა დასკვნა გამოსაკვლევი ხელმოწერის მოკლე, მარტივი აგებულებისა და ინფორმაციული ნიშნების სიმცირის გამო. ამდენად, **ხელმოწერის სიყალბე ექსპერტს არ დაუდგენია, შესაბამისად, სასამართლომ სადავო მტკიცებულებები (ხელშეკრულება და მიღება-ჩაბარების აქტი) საქმეში არსებულ სხვა დოკუმენტებთან ერთად შეაფასა და სარჩელი დააკმაყოფილა.**

კასატორის (მოპასუხის) პრეტენზიის საწინააღმდეგოდ, რომ სასამართლომ არ დანიშნა დამატებითი ექსპერტიზა და, სსკ-ის 102-ე მუხლის დარღვევით, სადავო გარემოების მტკიცების ტვირთი მოპასუხეს დააკისრა, უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ ისეთ ვითარებაში, როდესაც **ექსპერტს ხელმოწერის ადრესატისათვის კუთვნილების საკითხი კატეგორიული დასკვნით არ უარუყვია, ეს გარემოება იძლევა მხარეთა მიერ ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის პრეზუმფციის (ვარაუდის) დაშვების საფუძველს, რომლის გაქარწყლებაც იმ მხარეს ეკისრება, რომლის წინააღმდეგაც მოქმედებს ეს ვარაუდი**, ამდენად, სასამართლოს მსჯელობა, რომ მოპასუხემ ვერ წარადგინა ხელშეკრულების ნამდვილობის გამაბათილებელი მტკიცებულებები, არ ეწინააღმდეგება სსკ-ის 102-ე მუხლის მოთხოვნებს და, კონკრეტულ შემთხვევაში, არც სასამართლოს წარმოუშობდა ვალდებულებას, დაენიშნა განმეორებითი ექსპერტიზა.

5.1.7. პრეზუმფცია სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივ დავებში

ერთ-ერთ საქმეზე⁶³ სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელის (გამსესხებლის) მიერ სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობის დადასტურების შემთხვევაში და ვალდებულების შეუსრულებლობის თაობაზე მისი მითითების პირობებში მოქმედებს პრეზუმფცია, რომ მოპასუხეს (მსესხებელს) ვალდებულება (სესხის დაბრუნება) შესრულებული არ აქვს. ამდენად, სესხის ხელშეკრულების ნამდვილობის დადასტურების ტვირთი აკისრია მოსარჩელეს (გამსესხებელს). მხოლოდ ამ შემთხვევაში მოქმედებს პრეზუმფცია მსესხებლის (მოპასუხეს) მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობის თაობაზე. ამ პრეზუმფციის გაქარწყლების ტვირთი (ვალდებულების შესრულების ტვირთი) აკისრია მსესხებელს (მოპასუხეს).

სკ-ის 624-ე მუხლის მე-2 წინადადებაში ზუსტად ამ მტკიცების ტვირთისა და მტკიცების საგანში შემავალი სასესხო ურთიერთობასთან დაკავშირებული ფაქტების დადასტურების თავისებურებაზეა გამახვილებული ყურადღება. განსახილველი დანაწესი ზღუდავს მხარეებს არა გარიგების ფორმის, არამედ მტკიცებითი საშუალებების არჩევანში.

მოცემულ შემთხვევაში, საკასაციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი იმ საფუძვლით, რომ მოსარჩელემ ვერ დაადასტურა მოპასუხესთან სესხის სახელშეკრულებო-სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობა.

5.1.8. პრეზუმფცია რწმუნებულის (მოსარჩელის) სასარგებლოდ

მოსარჩელე-რწმუნებული მოპასუხე-მარწმუნებლისგან მოითხოვს შეთანხმებული გასამრჯელოს ანაზღაურებას⁶⁴. მოპასუხის განმარტებით, დავალების ხელშეკრულებაში მხარეები გასამრჯელოზე არ შეთანხმებულან.

საკასაციო სასამართლომ განმარტებით, დავალების ხელშეკრულებებში გასამრჯელოზე მხარეების შეთანხმების არარსებობის მიუხედავად, მათ შორის წარმოშობილი ურთიერთობა მხოლოდ გასამრჯელოთი არის მოსალოდნელი. შესაბამისად, საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა კასატორის (მოპასუხის) მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ წერილობითი ფორმით დავალების

⁶³ სუსგ, საქმე №ას-929-891-2014, 22 აპრილი, 2015 წელი.

⁶⁴ სუსგ, №ას-739-707-2014, 10 სექტემბერი, 2015 წელი.

ხელშეკრულების დადებისას გასამრჯელოს გაუთვალისწინებლობა ნიშნავს მხარეთა შორის უსასყიდლო ურთიერთობის არსებობას. კანონი, ამ მოსაზრების საწინააღმდეგოდ, ადგენს ასეთ ვითარებაში გასამრჯელოს განსაზღვრის კრიტერიუმებს.

განსახილველ შემთხვევაში, მხარეთა შორის წარმოშობილი იყო გრძელვადიანი ურთიერთობა, რომელიც ითვალისწინებდა მოგების მიღების მიზნით მრავალსართულიანი საცხოვრებელი კომპლექსის აშენებას, რაც მაღალი ალბათობით შესაძლებელია განხორციელდეს გასამრჯელოს სანაცვლოდ. გასამრჯელო ჩაითვლება უსიტყვოდ შეთანხმებულად, თუ გარემოებათა მიხედვით მოქმედების შესრულება მხოლოდ გასამრჯელოთი არის მოსალოდნელი. ამ თავისებურებაზე მიუთითებს სკ-ის 710-ე მუხლის მე-2 ნაწილი. განსახილველ შემთხვევაში **გასამრჯელოს არსებობის ფაქტი პრეზუმირებულია მოსარჩელის სასარგებლოდ**. ზემოხსენებული ნორმით გათვალისწინებული გარემოების გაქარწყლება შესაძლებელია თვით დაინტერესებული პირის მიერ, თუ იგი დაადასტურებს, რომ სადავო ურთიერთობა გასამრჯელოს არ ითვალისწინებდა. აღნიშნული კასატორმა (მოპასუხემ) ვერ დაადასტურა (სსკ-ის 102-ე მუხლი). იგი უთითებს მხოლოდ დავალების ხელშეკრულებებში გასამრჯელოზე შეთანხმების არარსებობაზე, რაც არ არის საკმარისი 710-ე მუხლის მე-2 ნაწილით მოცემული პრეზუმფციის გასაქარწყლებლად.

5.1.9. პრაქსიზაცია მოსარჩელის სასარგებლოდ მიუღებელ შემოსავალთან დაკავშირებით

ერთ-ერთ საქმეზე⁶⁵ ბანკმა (მოსარჩელე, კრედიტორი) მოითხოვა (ერთ-ერთი მოთხოვნა) მოპასუხისათვის (მოვალე) საბანკო კრედიტით სარგებლობის ხელშეკრულების დარღვევის გამო მიუღებელი შემოსავლის დაკისრება. კასატორის (მოპასუხის) ძირითადი პრეტენზია სწორედ მიუღებელი შემოსავლის დაკისრებას დაუკავშირდა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკით „განსხვავებულია სარგებლისა და მიუღებელი შემოსავლის სამართლებრივი ბუნება (სარგებელი ეს არის ნივთის (ამ შემთხვევაში ფულის სარგებლობისათვის პროცენტი) გამოყენების შედეგად მსესხებლის მიერ მიღებული ან მისაღები შემოსავალი, ხოლო მიუღებელი შემოსავალი – ის ზიანია (დანაკარგია), რომელიც ვერ მიიღო ბან-

⁶⁵ სუსგ, საქმეზე №ას-681-652-2016, 17 თებერვალი, 2017 წელი.

კმა მსესხებლის მიერ ვალდებულების დარღვევის გამო) განსხვავებულია ხელშეკრულებით განსაზღვრული სარგებლისა და მიუღებელი შემოსავლის მტკიცების ფარგლებიც. „მიუღებელ შემოსავალს დამტკიცება სჭირდება (სკ-ის 404-ე, 411-ე-412-ე მუხლები), მაშინ, როდესაც ხელშეკრულებით განსაზღვრული გონივრული პროცენტის ნამდვილობისათვის საკმარისია მხარეთა წერილობითი შეთანხმება“⁶⁶.

ბანკის მიერ სარგებლის მიღების პრეზუმფცია მოცემულია სკ-ის 872-ე მუხლში, რომლის თანახმად, თუ კრედიტის ამღები უკან აბრუნებს კრედიტს საკრედიტო ურთიერთობის დამთავრებამდე, მაშინ კრედიტის გამცემს შეუძლია მოითხოვოს ზიანის შესაბამისი ანაზღაურება. ამასთან, ზიანის საზღაურში უნდა ჩაითვალოს დაზოგილი გასაგვლების ღირებულება, აგრეთვე, ის სარგებელი, რომელსაც კრედიტის გამცემი მიიღებდა სასესხო ვალუტის სხვაგვარი გამოყენებიდან ან, თუ კრედიტის მიმღებმა განზრახ არ დაუშვა მისი მიღება⁶⁷.

მოსარჩელე მოპასუხის მხრიდან ვალდებულების ჯეროვნად შესრულების შემთხვევაში მიიღებდა ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ საპროცენტო სარგებელს კრედიტის კვლავ გაცემით, რაც იმას ნიშნავს, რომ იკვეთება სკ-ის 411-ე მუხლის ფაქტობრივი შემადგენლობა და არც ის გარემოება არ შეიძლება, გახდეს სადავო, რომ **საკრედიტო დანესებულების ძირითადი საქმიანობა კრედიტის გაცემის გზით ეკონომიკური სარგებლის მიღებაა, ეს კი მყარ პრეზუმფციათა რიგს განეკუთვნება**⁶⁸. მოვალემ ვერ გააქარწყლა კრედიტორის სასარგებლოდ მოქმედი პრეზუმფცია, რაც საკასაციო განაცხადის უარყოფის საფუძველი გახდა.

5.1.10. პრეზუმფცია მოსარჩელის სასარგებლოდ მოპასუხის – სახელმწიფოს წინააღმდეგ

მოსარჩელემ უძრავი ქონება აჩუქა სახელმწიფოს (ხელშეკრულება გაფორმდა საკრებულოს წარმომადგენელთან)⁶⁹. მოგვიანებით კი, სარჩელი აღძრა მუნიციპალიტეტის მიმართ აღნიშნული ხელშეკრულების ბათილად ცნობისა და სადავო უძრავ ქონ-

⁶⁶ სუსგ, №ას- 932-882-2015, 15.03.2016 წელი.

⁶⁷ სუსგ, №ას-1385-1307-2012, 07.02.2013 წელი.

⁶⁸ სუსგ, №ას-1385-1307-2012, 07.02.2013წ; №ას-725-693-2014, 03.07.2015 წელი.

⁶⁹ სუსგ, №ას-224-213-2017, 28 აპრილი, 2017 წელი.

ნებაზე საკუთრების აღდგენის მოთხოვნით. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა. დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების სამართლებრივი შეფასებისას სააპელაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სკ-ის 54-ე, მე-8.3 მუხლებით და მიიჩნია, რომ ყოველთვის, როცა გარიგების ერთ-ერთი მონაწილე არის სახელმწიფო, რომელიც, მისი სტატუსიდან და შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, მიიჩნევა გარიგებაში ე.წ. „ძლიერ მხარედ“, ამ გარიგების დადებისას მხარეთა შორის ურთიერთობაში ნდობისა და კეთილსინდისიერების სტანდარტი ძალიან მაღალი უნდა იყოს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ამკარაა, რომ უმეტესწილად სწორედ სახელმწიფო იღებს სარგებელს გარიგებიდან, „სუსტი მხარის“ (კერძო პირის) ხარჯზე, ამიტომ, ამგვარი „სუსტი მხარისაგან“ გარიგების ბათილობაზე მითითებისას, სწორედ სახელმწიფოს ეკისრება მტკიცების ტვირთი – დაადასტუროს, რომ გარიგება შეესაბამება კანონით დადგენილ წესს (ანუ – დაცულია მხარეთა კერძო ავტონომიის პრინციპი და უზრუნველყოფილია სკ-ის 319-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით განმტკიცებული, ხელშეკრულების დადებისა და მისი პირობების თავისუფლად განსაზღვრის უფლება), არ ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს (ანუ – საზოგადოებრივი მართლწესრიგის შემადგენელ ფუნდამენტურ, სოციალური და ეკონომიკური სამართლიანობის და სტაბილურობის განმაპირობებელ სიკეთებს) და ზნეობის ნორმებს (ანუ – საზოგადოებაში საყოველთაოდ აღიარებულ ფასეულობებს და გონიერი, სამართლიანი, ობიექტური ადამიანისათვის დამახასიათებელ ქცევის წესებს). მოპასუხემ ვერ დაამტკიცა, რომ იგი, სადავო ჩუქების დადებისას, მოქმედებდა კეთილსინდისიერად, კანონით დადგენილი წესების შესაბამისად, და რომ, მოსარჩელეს ნამდვილად სურდა „სადავო ქონების“ მისთვის უსასყიდლოდ გადაცემა.

საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო რა მოპასუხის (მუნიციპალიტეტის) საკასაციო საჩივარი, გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება მოცემულ დავაში მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების თაობაზე და მიუთითა, რომ მოპასუხემ სარწმუნოდ ვერ დაადასტურა საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე მოწმის ჩვენებით დადგენილი ფაქტი, რომ საკრებულოსა ან მერიაში დაბარებულები არ ყოფილან, არც შეურაცხყოფა მიუყენებიათ, არც დამუქრებიან. მისი განმარტებით, პროკურორის ოთახში დამთავრდა ყველაფერი. პალატამ აღნიშნა, რომ აღნიშნული წარმოადგენს ფაქტობრივ გარემოებას, რომელიც მოპასუხემ სარწმუნოდ ვერ დაადასტურა

საქმის არსებითი განხილვის ეტაპზე, მას არც დასაბუთებული საკასაციო შედეგება არ წარუდგენია საპროცესო სამართლის ნორმების დარღვევასთან მიმართებით.

ერთ-ერთ საქმეზე⁷⁰, სადაც დავის საგანი სახელმწიფოსა (შემკვეთსა) და საწარმოს (მენარდეს) შორის ნარდობის სახელშეკრულებო-სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე იძულების გამო ნარდობის ხელშეკრულების იმ პირობის ბათილად ცნობაა, რომლითაც მენარდემ იკისრა ვალდებულება, შემკვეთისათვის უსასყიდლოდ შეესრულებინა და გადაეცა დაახლოებით ნახევარი მილიონი ლარის ღირებულების სამშენებლო-სარემონტო სამუშაო, **სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ სამართალურთიერთობის საფუძველი მორალურად ყოველთვის გამართლებული უნდა იყოს.** აღნიშნული პრინციპი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთი სამართალურთიერთობის არსებობისას, როდესაც ამავე ურთიერთობის მხარეებს შორის ნდობისა და კეთილსინდისიერების სტანდარტი მაღალია. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ **ყველა იმ სამართალურთიერთობაში, რომელშიც სახელმწიფო მონაწილეობს, ნდობისა და კეთილსინდისიერების ხარისხი განსაკუთრებულიად მაღალია, უფრო მეტიც, მიუხედავად სამართალურთიერთობის კერძოსამართლებრივი ბუნებისა, კერძო სამართლის სუბიექტების მხრიდან კონტრაჰენტი ძლიერი მხარის, სახელმწიფოს ქმედებების მიმართ კანონიერი ნდობის პრინციპი მოქმედებს.** შესაბამისად, სახელმწიფოს მონაწილეობით დადებული გარიგებების მიმართ კანონშესაბამისობისა და მორალური სტანდარტების დაცვის პრეზუმფცია არსებობს, რომელიც შეცილებისთანავე ქარწყლდება და მტკიცების ტვირთი ბრუნდება. სასამართლომ განმარტა, რომ სახელმწიფოს მონაწილეობით დადებული კერძოსამართლებრივი გარიგებების შეცილების შედეგად, მტკიცების ტვირთი სახელმწიფოზე გადადის. სწორედ სახელმწიფომ უნდა ამტკიცოს კერძო პირთან დადებული გარიგების ნამდვილობა, კანონისა და ზნეობის ნორმებთან შესაბამისობა. აღნიშნული დასკვნა ეფუძნება, სახელმწიფოს, როგორც გარიგების ძლიერი მხარის ვალდებულებას, განსაკუთრებული პასუხისმგებლობით დაიცვას ყველა პირის ქონებრივი უფლებები, თუმცა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ შემცილებელი გარიგების ბათილობის საფუძვლების (ფაქტების) მითითებებისაგან თავისუფლდება.

⁷⁰ სუსგ, საქმე №ას-212-201-2017, 15 მაისი, 2017 წელი.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, განსახილველ შემთხვევაში, მოსარჩელე – სანარმოს დირექტორი უთითებდა, რომ მასთან დადებული ნარდობის ხელშეკრულების ის პუნქტი, რომლითაც მან უსასყიდლოდ იკისრა სამშენებლო-სარემონტო სამუშაოების განევა, იძულების საფუძველით, ბათილი იყო. ამ გარემოებაზე მსჯელობისას, სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელემ ვერ მიუთითა ფაქტები, რომელზე დაყრდნობითაც სასამართლო სადავო ხელშეკრულებაზე, როგორც იძულებით დადებულ გარიგებაზე, იმსჯელებდა, თუმცა ფაქტობრივი გარემოებების შესწავლის შედეგად სასამართლომ გამოიტანა დასკვნა, რომ **სადავო გარიგება ბათილია არა იძულების, არამედ მართლწინააღმდეგობისა და ამორალურობის საფუძველით.**

სააპელაციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ განსახილველ შემთხვევაში მოსარჩელემ ვერ მიუთითა იმ ფაქტებზე, რომლებითაც დაამტკიცებდა, რომ მის მიმართ იძულების შედეგად დაიდო ხელშეკრულების სადავო ქვეპუნქტი, ამასთან, განმარტა, რომ 2011-2012 წლებში „გამჩუქებლის“ ანუ სანარმოს თანამშრომლებს, მათ შორის მის დირექტორსაც სისტემატურად იბარებდნენ დაკითხვებზე და ამ ვითარებაში, მოსარჩელის მიერ, რომელსაც ბანკის წინაშე სოლიდური დავალიანება გააჩნდა, სახელმწიფოს მიმართ გამოხატული კეთილი ნება, რომ კერძო პირს სახელმწიფოსათვის უსასყიდლოდ გადაეცა საკუთრებაში ქონება არ შეიძლებოდა, განხილულიყო მორალური კატეგორიის ღირებულება. ამავე კონტექსტში სააპელაციო სასამართლომ მიუთითა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს რამდენიმე გადაწყვეტილებაზე და საბოლოოდ, დაასკვნა, რომ გამოვლენილი იყო გარიგების სადავო პუნქტის ბათილობის საფუძველი სკ-ის 54-ე მუხლის შესაბამისად, რადგან ცალსახად დადგინდა, რომ მოსარჩელემ სამინისტროსათვის სამუშაოები უსასყიდლოდ შეასრულა იმ დროს, როდესაც პროკურატურაში მიმდინარეობდა მოკვლევა სანარმოს ფინანსური საქმიანობის შესახებ და სახელმწიფოსათვის უსასყიდლოდ გადაცემული ქონება არ წარმოადგენდა ამ უკანასკნელისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას.

საკასაციო სასამართლოს აზრით, როდესაც სამოქალაქო სასამართლებრივი ურთიერთობის მხარეა სახელმწიფო, განსაკუთრებით მაღალი სტანდარტით უნდა შემოწმდეს და შეფასდეს გარიგების „ძლიერი“ კონტრაჰენტის ქცევა/ქმედება რამდენად შეესაბამება სსკ-ის 54-ე მუხლის წინაპირობათაგან ისეთ სპეციფიკურ დანაწესს, როგორიცაა ზნეობის ნორმები. ასეთ ვითარებაში სასამართლოს კვლევისა და შეფასების საგანია, თუ რამ-

დენად მორალურად შეიძლება იქნეს მიჩნეული ისეთი გარიგება, როდესაც სახელმწიფო უსასყიდლოდ ლეზულობს გარკვეულ მომსახურებას, ქონებას საკუთრებაში და ა.შ. ანუ პრაქტიკულად, რატომ შეიძლება კერძო სამართლის პირმა „დაასაჩუქროს“ სახელმწიფო, რამდენად შეესაბამება იმ ზოგად მორალურ კატეგორიას, რომ სახელმწიფოს, რომელსაც აქვს ვალდებულება საკუთარი რესურსებით თითოეული პირის უფლება და ინტერესი დაიცვას, ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა აჩუქოს რაიმე ქონება, უსასყიდლოდ მოემსახუროს.

საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა, რომ სახელმწიფოს მონაწილეობით დადებული კერძოსამართლებრივი გარიგებების შეცილების შედეგად, მტკიცების ტვირთი სახელმწიფოზე გადადის და განმარტა, რომ სახელმწიფოს მონაწილეობით დადებული გარიგებების მიმართ, თუკი მოსარჩელე კონკრეტულ ფაქტებზე მითითებით აცხადებს, რომ მასზე განხორციელდა იძულება (ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური), პრეზუმირებულია, რომ იძულება განხორციელდა და სახელმწიფოს უბრუნდება მტკიცების ტვირთი, რომ იძულების ფაქტი არ არსებობდა, მანვე უნდა დაამტკიცოს, რატომ არის შეუძლებელი ამგვარი პრეზუმციის დაშვება, რაც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, გარიგების შინაარსის დეტალურ კვლევასა და გაანალიზებას მოითხოვს. სწორედ ამგვარ მყარ პრეზუმციებს ეფუძნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო საქმეში „გუსინსკი რუსეთის წინააღმდეგ“, „ნაცვლიშვილი და ტოგონიძე საქართველოს წინააღმდეგ“, „გალსთიანი სასომხეთის წინააღმდეგ“, რაზედაც უთითებს სააპელაციო სასამართლო გასაჩივრებულ გადანყვეტილებაში.

საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, მოსარჩელის მიერ მითითებული ფაქტებისა და მათ უარსაყოფად მოპასუხის მიერ წარდგენილი შესაგებლის შეპირისპირებისას, კანონის წინაშე მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის ფუნდამენტური პრინციპების საფუძველზე, სავსებით დასაბუთებულია სასარჩელო მოთხოვნა საწარმოს დირექტორის მიერ გარიგების სადავო პუნქტის იძულებით ხელმოწერის თაობაზე. ამ შემთხვევაშიც, სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, ამტკიცოს, რომ მას არ გამოუყენებია იძულება საწარმოს დირექტორზე, რათა ამ უკანასკნელს ხელი მოეწერა ნახევარმილიონ ლარზე მეტი ღირებულების სამუშაოების უსასყიდლოდ შესრულებასა და ქონების სახელმწიფოსათვის საჩუქრად გადაცემის თაობაზე.

საკასაციო სასამართლოს აზრით, მოსარჩელის სასარგებლოდ დაშვებული ზემოხსენებული პრეზუმფციის გაქარწყლების ვალდებულება მოპასუხეს ეკისრებოდა. მას ევალებოდა, მიეთითებინა ისეთ გარემოებებსა და მტკიცებულებებზე, რომლებიც გაქარწყლებდნენ გარიგების სადავო პუნქტის იძულებისა და მუქარის საფუძველზე დადების ვარაუდს. მოპასუხემ ამ ვარაუდის გაქარწყლება ვერ შეძლო, შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სადავო გარიგების დადებისას სანარმოს დირექტორის მიერ გარეგნულად გამოვლენილი ნება არ ასახავდა მის ნამდვილ შინაგან ნებას და ნაკლის მქონედ უნდა ჩათვლილიყო, რადგანაც იგი გამოვლენილი იყო არა სადავო ქონების მოპასუხისათვის ჩუქების სურვილით, არამედ სანარმოს დირექტორისათვის მოსალოდნელი სისხლისსამართლებრივი დევნის მუქარის შედეგად⁷¹.

5.1.11. მოსარჩელის სასარგებლოდ სამედიცინო დაწესებულების ბრალით ჯანმრთელობის დაზიანების პრეზუმფცია

მოსარჩელემ (პაციენტმა) სამედიცინო დაწესებულების (კლინიკის) მიმართ აღძრული სარჩელით მოითხოვა, სამედიცინო ქმედების გამო მიყენებული მატერიალური და მორალური ზიანის ანაზღაურება⁷². სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით პაციენტის სარჩელი დაკმაყოფილდა. საკასაციო სასამართლომ განუხილველად დატოვა კლინიკის საკასაციო საჩივარი დაუშვებლობის გამო. სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა, რომ, სკ-ის 1007-ე მუხლის მიხედვით, მტკიცების ტვირთი აკისრია სამედიცინო დაწესებულებას, ანუ მან უნდა ამტკიცოს, რომ ზიანი მისი ქმედების შედეგად არ მიღებულა. დასახელებული ნორმის დეფინიციის მიხედვით, ცალსახადაა განსაზღვრული, რომ „არაბრალეულობის მტკიცების ტვირთი აწევს სამედიცინო დაწესებულებას. ასეთ დროს, პაციენტის ჯანმრთელობის დაზიანების ფაქტის არსებობა ქმნის იმის პრეზუმფციას, რომ მის ჯანმრთელობას ზიანი სამედიცინო დაწესებულების ბრალით მიადგა და სანინააღმდეგოს დადასტურება სამედიცინო დაწესებულებამ უნდა განახორციელოს“. (იხ. სუსგ № ას-260-244-2014, 28.05.2014წ.)

სასამართლოს აზრით, სადავო შემთხვევაში, სამედიცინო დაწესებულების მტკიცების ტვირთი იყო, დაემტკიცებინა, რომ მან

⁷¹ სუსგ, №ას-692-662-2014, 24.09.2015 წელი; №ას-688-654-2015, 21.07.2015 წელი.

⁷² სუსგ, საქმე №ას-1102-1038-2015, 22 იანვარი, 2016 წელი.

ყველა მართლზომიერი საექიმო ქმედებები გამოიყენა პაციენტის დაავადების დიაგნოსტიკისა და მკურნალობისათვის. სამედიცინო შეცდომით მოქალაქის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენების გამო, სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წარმოშობის პირობები იგივეა, როგორც ყველა დელიქტურ ვალდებულებაში: ზიანი, მართლწინააღმდეგობა, ბრალი და მიზეზობრივი კავშირი. ამასთან, თითოეული ამ კომპონენტის თავისებურება სამედიცინო საქმიანობის ხასიათით განისაზღვრება. იმავე პირობების არსებობას მოითხოვს სკ-ის 1007-ე მუხლი (ზიანის მიმყენებელი თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან, თუ დაამტკიცებს, რომ ზიანის დადგომაში მას ბრალი არ მიუძღვის). ნორმის მიზნიდან გამომდინარე, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად მიიჩნევა სამედიცინო დაწესებულების მიერ არასწორი დიაგნოსტიკა და მკურნალობა, რამაც გამოიწვია ზიანი. ზიანის ანაზღაურების დაკისრებისათვის აუცილებელია, დადგინდეს საექიმო შეცდომა. „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის „ო“ ქვეპუნქტით, მცდარ სამედიცინო ქმედებად განმარტებულია ექიმის მიერ უნებლიედ, პაციენტის მდგომარეობისათვის შეუსაბამო სადიაგნოზო და ან სამკურნალო ღონისძიებების ჩატარება, რაც მიყენებული ზიანის უშუალო მიზეზი გახდა. კანონის აღნიშნული დანაწესიდან გამომდინარეობს, რომ ექიმის მიერ პაციენტისათვის ზიანის მიყენება არ უნდა იყოს წინასწარ განზრახული, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ექიმის პროფესიულ შეცდომად აღარ ჩაითვლება⁷³. საკასაციო სასამართლო მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ გამოკვლეული ფაქტებისა და შესაბამისი მტკიცებულებების ერთობლიობით, დადასტურებულია მცდარი სამედიცინო ქმედების ჩადენა, რაც მატერიალური და მორალური ზიანის ანაზღაურების შესახებ, პაციენტის მოთხოვნის დაკმაყოფილების დასაბუთებული და კანონიერი საფუძველია. სამედიცინო დაწესებულებამ ვერ შეძლო, დამაჯერებელი და სარწმუნო მტკიცებულებებით გაებათილებინა გასაჩივრებული განწყვეტილების მსჯელობა და დასკვნები.

5.1.12. დამსაქმებლის სახელით ხელშეკრულების გაფორმების პრაქტიკაში დასაქმებულის სასარგებლოდ

ერთ-ერთ შრომითსამართლებრივ საქმეში⁷⁴, სადაც დავის

⁷³ სუსგ, №ას-247-237-2013, 01.07.2013 წელი.

⁷⁴ სუსგ, საქმე №ას-518-495-2016, 8 ივლისი, 2016 წელი.

საგანია სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ ბრძანების ბათილად ცნობა, დასაქმებული სამსახურიდან გათავისუფლდა სსკ-ის 37-ე მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტით შრომითი მოვალეობის დარღვევის გამო. დამსაქმებლის (კასატორის) მოსაზრებით, დასაქმებულმა დაზღვეულებთან უფლებამოსილი პირის (მზღვეველის) თანხმობის გარეშე გააფორმა დაზღვევის ხელშეკრულებები, რის საფუძველზეც კომპანიას მოუხდა ზიანის ანაზღაურება და მიაღდა ზიანი.

საკასაციო პალატამ დამსაქმებლის საჩივარი დაუშვებლად ცნო და მიუთითა, რომ ის გარემოება, რომ შეთანხმების გაფორმებით დასაქმებული გასცდა უფლებამოსილების ფარგლებს, სათანადო მტკიცებულების წარდგენით ვერ დაადასტურა დამსაქმებელმა. სასამართლომ განმარტა, რომ საქმეში წარმოდგენილი სხვა ხელშეკრულებები, რომლებიც, ასევე, დასაქმებულის მიერ არის კომპანიის სახელით გაფორმებული სამუშაოდან მის გათავისუფლებამდე და რომლებიც დამსაქმებელს მანამდე სადავო არ გაუხდია, იძლევა იმ პრეზუმფციის დაშვების წინაპირობას, რომ დასაქმებული მართლაც იყო აღჭურვილი უფლებით, კომპანიის სახელით გაფორმებინა დაზღვევის ხელშეკრულება მომხმარებლებთან. პრეზუმფცია, სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე მტკიცებას არ ექვემდებარება და მისი გაქარწყლების ტვირთი იმ მხარეს აკისრია, ვის წინააღმდეგაცაა ეს ვარაუდი მიმართული. საკასაციო პალატამ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს დასკვნა მტკიცების ტვირთის განაწილებისა და ამ ვალდებულების მოპასუხის მიერ დაძლევის შეუძლებლობის თაობაზე (სსკ-ის 102-ე მუხლი). ზემოხსენებული გარემოებების ერთობლივი შეფასებით პალატამ მიიჩნია, რომ შრომითი ურთიერთობის ცალმხრივად შეწყვეტის ნება ეწინააღმდეგება კანონით დადგენილ წესს და იგი, სკ-ის 54-ე მუხლის თანახმად, ბათილია.

5.1.13. სანარმოს დირექტორის პასუხისმგებლობის მტკიცების ტვირთი და პრეზუმფცია მონინააღმდეგის სასარგებლოდ

კონკრეტულ საქმეში⁷⁵ დავის საგანს საზოგადოების დირექტორის მიერ საზოგადოების საქმეების არაკეთილსინდისიერად გაძლოლის ფაქტის დადგენა წარმოადგენს. საკასაციო სასამარ-

⁷⁵ სუსგ, საქმე №ას-245-230-2014, 23 ოქტომბერი, 2015 წელი; საქმე №ას-1144-1076-2015, 29 იანვარი 2016; საქმე №ას-692-663-2016, 7 ოქტომბერი, 2016 წელი.

თლოს მიერ დადგენილი ერთგვაროვანი პრაქტიკის თანახმად, „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-9 მუხლი არა მხოლოდ მატერიალურსამართლებრივი, არამედ, საპროცესო-სამართლებრივი თვალსაზრისითაცაა მნიშვნელოვანი და პასუხს იძლევა კითხვაზე, როგორ უნდა განაწილდეს მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთი. საზოგადოების წინაშე ღირექტორების პასუხისმგებლობის საკითხის განხილვისას საზოგადოების მიერ სარჩელის საფუძვლიანობის დასადასტურებლად წარდგენილი მტკიცებულებების გაქარწყლების ვალდებულება ეკისრება ღირექტორს, რომელმაც უნდა დაადასტუროს, რომ მას არ მიუძღვის ბრალი საზოგადოებისათვის ზიანის მიყენებაში და, რომ ის მოქმედებდა გულმოდგინე ხელმძღვანელის კეთილსინდისიერებით. მტკიცების თვალსაზრისით, მსგავსი კატეგორიის საქმეებზე მოსარჩელის ვალდებულებას წარმოადგენს ზიანის არსებობის ფაქტის დამტკიცება, ხოლო საწარმოს ხელმძღვანელობითი/წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების მქონე პირი ვალდებულია, გააქარწყლოს ეს გარემოება იმგვარად, რომ იგი კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად ასრულებდა დაკისრებულ მოვალეობებს და თუნდაც მატერიალური დანაკლისის არსებობის შემთხვევაში, ეს მდგომარეობა არ არის ღირექტორის ბრალეული ქმედების შედეგი.

5.1.14. კანონისმიერი პრაქტიკის მოსარჩელის სასარგებლოდ დავაში სასაქონლო ნიშნის თაობაზე

სასამართლო გადაწყვეტილებით⁷⁶ მოპასუხეს აეკრძალა საქართველოს ტერიტორიაზე მოსარჩელის კუთვნილი სასაქონლო ნიშნის გამოყენება იმ საქონლის მიმართ, რომლისთვისაც მოსარჩელეს საქპატენტში რეგისტრირებული აქვს სასაქონლო ნიშანი, ასევე, დადგინდა მოპასუხის კუთვნილი შეჩერებული კონტრაფაქციული ტვირთის განადგურება.

კასატორის პრეტენზიის საწინააღმდეგოდ, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად გაანაწილა მტკიცების ტვირთი, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ, **ზოგიერთ შემთხვევაში, მტკიცების ტვირთის განაწილების წესი ჩამოყალიბებულია მატერიალურსამართლებრივ ნორმებში და გამოხატულია იმპერატიული ფორმით. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ცალკეული კატეგორიის საქმეებზე მატერიალური კანონმდებ-**

⁷⁶ სუსგ, საქმე №ას-718-686-2016, 3 ოქტომბერი, 2016 წელი.

ლობა მოითხოვს კონკრეტული სახის მტკიცებულებას და ზღუდავს მას მტკიცების სტანდარტით. ასეთია ისეთი სამოქალაქოსამართლებრივი ნორმები, რომლებიც შინაარსობრივად მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილებაზე მიუთითებს. კონკრეტულ შემთხვევაში, სადავო ფაქტობრივი გარემოების დამტკიცების სტანდარტი განსაზღვრულია მატერიალური კანონმდებლობით. სასაქონლო ნიშნების შესახებ საქართველოს კანონის მე-6 და 45-ე მუხლების ერთობლივი განმარტებით, სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლებით სარგებლობის ფაქტის დამტკიცების ტვირთი ეკისრება პირს, რომელსაც სამოქალაქო ბრუნვაში გააქვს იმგვარი საქონელი, რომელზედაც დატანილია განსაკუთრებული უფლების მქონე პირის მიერ დადგენილი წესით დარეგისტრირებული სასაქონლო ნიშანი. მოსარჩელის მიერ წარდგენილია მის სახელზე საქონლის მე-7, მე-9 და მე-11 კლასების მიმართ სასაქონლო ნიშნის სარეგისტრაციო მონმობა და საქპატენტის თავმჯდომარის ბრძანება, რომლითაც დასტურდება სასაქონლო ნიშანზე მოსარჩელის განსაკუთრებული უფლების მოპოვების ფაქტობრივი გარემოება.

კასატორი (მოპასუხე) სადავოდ ხდის მოსარჩელის სასარგებლოდ ტვირთის კონტრაფაქციულობის პრეზუმირებას, რასაც საკასაციო პალატა არ დაეთანხმა და განმარტა რა პრეზუმფციის სამართლებრივი ბუნება არსებული პრაქტიკის შესაბამისად⁷⁷, აღნიშნა, რომ იმ პირობებში, როდესაც დადგენილია ფაქტობრივი გარემოება სასაქონლო ნიშანზე მოსარჩელის განსაკუთრებული უფლების არსებობის შესახებ, იმ ვალდებულების მტკიცების ტვირთი, რომ ამგვარი ნიშნის საქონელზე დატანა და მისი სამოქალაქო ბრუნვაში გაშვება წარმოადგენს მოპასუხის უფლებას, ეკისრება მოპასუხეს. ეს პროცესუალური ვალდებულება კი, მოპასუხემ ვერ შეასრულა.

5.1.15. მტკიცების ტვირთი და პრეზუმფცია შრომითსამართლებრივ დავაში

სასამართლო პრაქტიკაში მრავლადაა შრომითი დავები, როცა სამუშაოდან გათავისუფლების (დათხოვნის) საქმეებზე შრომის კოდექსის ნორმებზე დაყრდნობით დასაქმებულის დათხოვნის მართლზომიერების მტკიცების ტვირთი განაწილების სპეციალური წესის მიხედვით დამსაქმებლისკენ ბრუნდება.

⁷⁷ სუსგ, საქმე №ას-184-171-2015, 20 მაისი, 2016 წელი.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ შრომითსამართლებრივ დავასთან დაკავშირებულ არაერთ საქმეში განმარტა, რომ ასეთი დავები მტკიცების ტვირთის განაწილების გარკვეული თავისებურებით ხასიათდება, რასაც მტკიცებულებების წარმოდგენის თვალსაზრისით, დამსაქმებლისა და დასაქმებულის არათანაბარი შესაძლებლობები განაპირობებს. მოსარჩელე-დასაქმებული, რომელიც სამსახურიდან უკანონოდ დათხოვნის თაობაზე აპელირებს, ვერ დაადასტურებს მისი სამსახურიდან დათხოვნის უკანონობას, შესაბამისად, მოსარჩელის მითითება, რომ იგი უკანონოდ გაათავისუფლეს სამსახურიდან, მტკიცების ტვირთს აბრუნებს და დამსაქმებელს დასაქმებულის სამსახურიდან მართლზომიერად გაათავისუფლების მტკიცების ვალდებულებას აკისრებს⁷⁸.

ერთ-ერთ საქმეზე⁷⁹ სასამართლომ აღნიშნა, რომ, კონკრეტულ შემთხვევაში, სადავოა რა სამსახურიდან გაათავისუფლების მართლზომიერება, რომელიც უნდა შემოწმდეს შრომის სამართალში მოქმედი ნორმებით, სასამართლო ხელმძღვანელობს მტკიცების ტვირთის განაწილების სწორედ იმ სტანდარტით, რომელსაც შრომის სამართალი აწესებს და რომლის თანახმად, სწორედ **დამსაქმებელია ვალდებული, ადასტუროს დასაქმებულის სამსახურიდან გაათავისუფლების კანონიერი და საკმარისი საფუძვლის არსებობა**. საკასაციო პალატის ამგვარი დასკვნის საფუძველია პრინციპი, რომლის მიხედვითაც **დამსაქმებელს გააჩნია მტკიცებითი უპირატესობა, სასამართლოს წარუდგინოს მისთვის ხელსაყრელი მტკიცებულებები** იმასთან დაკავშირებით, რომ მისმა თანამშრომელმა არაფეროვნად შეასრულა დაკისრებული მოვალეობები ან, რომ მას არ გააჩნია საკმარისი კვალიფიკაცია ან არ ფლობს შესაბამის უნარჩვევებს, რაც კონკრეტულ ქმედებებში გამოიხატა, ვიდრე დასაქმებული, რომელიც ობიექტურად ვერ შეძლებს მტკიცებულებების წარდგენას მასზე, რომ იგი ვალდებულებას ჯეროვნად ასრულებდა ან რომელ უნარ-ჩვევებს არ ფლობდა, მით უფრო, რომ ამა თუ იმ საქმიანობისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების ფლობის საკითხი შეფასებით კატეგორიას განეკუთვნება.

⁷⁸ სუსგ, საქმე №ას-194-185-2016, 29 ივლისი, 2016 წელი. შრომით-სამართლებრივ დავებში მტკიცების ტვირთის განაწილების საკითხზე დამატებით იხილე, სუსგ №ას-1276-1216-2014, 18 მარტი, 2015 წელი; სუსგ №ას-122-114-2015, 23 მარტი, 2015 წელი; სუსგ №ას-922-884-2014, 16 აპრილი, 2015 წელი.

⁷⁹ სუსგ, საქმე №ას-469-450-2016, 29 ივნისი, 2016 წელი.

სასამართლომ მიუთითა, რომ განსახილველ შემთხვევაში, დავის საგნისა და იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ მოპასუხე მხარე წარმოადგენს სააგენტოს, რომელსაც გააჩნია დოკუმენტაცია, **დამსაქმებელს ეკისრება მის ორგანიზაციაში დასაქმებული პირის გათავისუფლების საფუძვლის მართლობიერების მტკიცებისა და, შესაბამისად, ამ გარემოების დამადასტურებელი სათანადო მტკიცებულების წარდგენის ტვირთი.** მოპასუხეს სასამართლოსათვის არ შეუთავაზებია კონკრეტული დასაბუთება, რომ სააგენტოში დაწყებული რეორგანიზაცია თავისი შინაარსის გათვალისწინებით, რატომ ანიჭებდა დამსაქმებელს მოსარჩელესთან შრომითი ურთიერთობის მოშლის უფლებამოსილებას.

სხვა საქმეზე⁸⁰, საკასაციო პალატის დასკვნით, დამსაქმებელმა სათანადო მტკიცებულებებით ვერ დაადასტურა დასაქმებულის მიერ, შრომითი მოვალეობების დარღვევისა და უნარჩვევების არქონის ფაქტები, რაც სშკ-ის 37-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული სამართლებრივი საფუძვლით მას სამსახურიდან გათავისუფლების მართლობიერ საფუძვლად შეერაცხებოდა.

კონკრეტულ საქმეზე⁸¹ მოსარჩელემ (დასაქმებულმა) მოითხოვა სამუშაოზე აღდგენა და დამსაქმებლისათვის იძულებითი განაცდურის დაკისრება. საქმის ფაბულის მიხედვით დასაქმებულთან დამსაქმებელმა შრომითი ხელშეკრულება ექვსი თვით გააფორმა და ამ ვადის ამონურვის შემდეგ დასაქმებული გაათავისუფლა ხელშეკრულების ვადის გასვლის საფუძველზე. სააპელაციო სასამართლომ სარჩელი დააკმაყოფილა. უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა დამსაქმებლის საკასაციო სარჩელი და მიუთითა, რომ მტკიცების ტვირთის სამართლიანი და ობიექტური განაწილების სტანდარტის თანახმად, არა მარტო მოსარჩელეა ვალდებული, ამტკიცოს სარჩელში მოყვანილი ფაქტები, არამედ მოპასუხეცაა ვალდებული, დაამტკიცოს მის მიერ შესაგებელში მოყვანილი გარემოებები. იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს შრომის კოდექსის მე-6 მუხლის 12 ნაწილი ამომწურავად განსაზღვრავს იმ გარემოებათა ჩამონათვალს, როდესაც 1 წელზე ნაკლები ვადით შრომითი ხელშეკრულების დადებაა შესაძლებელი. **დამსაქმებელმა** (მოპასუხემ) ვერ წარადგინა მტკიცებულებები მოსარჩელესთან 1 წელზე ნაკლები ვადით შრომითი ხელშეკრულების დადების, კანონმდებ-

⁸⁰ სუსგ, საქმე №ას-151-147-2016, 19 აპრილი, 2016 წელი.

⁸¹ სუსგ. საქმე №ას-1251-1191-2014, 12 თებერვალი, 2016 წელი.

ლობით გათვალისწინებული, სამართლებრივი საფუძვლის არსებობის შესახებ, რითაც, ფაქტობრივად, ვერ დაასაბუთა დასაქმებულთან გაფორმებული ვადიანი ხელშეკრულების მართლობიერება და კანონშესაბამისობა.

ერთ-ერთ საქმეზე⁸², სადაც დავის საგანს საკვალიფიკაციო მოთხოვნებთან შეუსაბამობის გამო (სშკ-ის 37-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ვ“ ქვეპუნქტი) დასაქმებულის სამსახურიდან გათავისუფლება წარმოადგენს სასამართლომ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მტკიცების ტვირთის განაწილების დადგენილი სტანდარტის შესაბამისად, **სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ ბრძანების კანონიერება მოპასუხე მხარის მტკიცების ტვირთში შემავალ გარემოებად მიიჩნია** და სარჩელის წარმატების საფუძვლად ის გარემოება ჩათვალა, რომ დამსაქმებელს არ წარუდგენია არც ერთი მტკიცებულება, რომლითაც დადგინდებოდა მოსარჩელებმა რომელი საკვალიფიკაციო მოთხოვნა ვერ დააკმაყოფილეს ან რაში მდგომარეობდა მათი კვალიფიკაციის ან პროფესიული უნარ-ჩვევების შეუსაბამობა დაკავებულ თანამდებობასთან/შესასრულებელ სამუშაოსთან.

სასამართლომ დამატებით განმარტა, რომ, სამართლიანი ბალანსი შრომის უფლებასა და დამსაქმებლის უფლებას შორის, გონივრული სტანდარტიდან უნდა გამომდინარეობდეს. იმ პირობებში, როდესაც დასაქმებული თავისუფლდება სამსახურიდან კვალიფიკაციის ელემენტზე მითითებით, **დამსაქმებელი ორგანიზაცია ვალდებულია, დაადასტუროს გარემოებები იმის შესახებ, რომ გათავისუფლებული თანამშრომელი დაკისრებული ვალდებულებების შესრულებას თავს ვერ ართმევდა, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც მითითებული გარემოება მხოლოდ გასაუბრების გზით მოწმდება, ასეთ შემთხვევაში, დამსაქმებელმა სათანადო მტკიცებულებების წარმოდგენის გზით უნდა დაადასტუროს, თუ რაში გამოიხატა დასაქმებულის მიერ საკუთარი ვალდებულებების არაჯეროვანი შესრულება ან იმ უნარ-ჩვევების ნაკლებობა, რომლის გამოც იგი დაკავებულ თანამდებობასთან შეუფერებლად იქნა ცნობილი.**

კონკრეტულ საქმეზე⁸³ სასამართლომ იმ პრინციპის გათვალისწინებით, რომ „მტკიცების ტვირთი ეკისრება მას, ვინც ამტკიცებს და არა მას, ვინც უარყოფს“, აღნიშნა, რომ დაუშვებ-

⁸² სუსგ, საქმე №ას-941-891-2015, 29 იანვარი, 2016 წელი.

⁸³ სუსგ, საქმე №ას-642-613-2016, 28 ოქტომბერი, 2016 წელი.

ლია მტკიცების ტვირთის მოსარჩელისათვის (დასაქმებულისათვის) გადაკისრება, როცა საკითხი მტკიცებადია სწორედ მოპასუხის (დამსაქმებლის) მიერ და **რისი დამტკიცების შესაძლებლობაც, უპირატესად მას გააჩნია**. სასამართლომ იმ გარემოების მტკიცების ტვირთი, რომ მოსარჩელეს დანიშნული ჰქონდა ხელფასი 2000 ლარი კლინიკის სრული დატვირთვის პირობებში, რომ კლინიკა არ მუშაობდა სრული დატვირთვით და სარჩელთ მოთხოვნილი თანხა არ შეესაბამება დავალიანებას, სწორედ მოპასუხეს დააკისრა.

სხვა საქმეზე⁸⁴ დასაქმებული დამსაქმებელი ორგანიზაციის თავმჯდომარის თანაშემწის პოზიციიდან გათავისუფლდა სშკ-ის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ო“ ქვეპუნქტის საფუძველზე – (სხვა ობიექტური გარემოება, რომელიც ამართლებს შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტას). დამსაქმებლის გაცხადებით, თავმჯდომარესა და მოსარჩელეს შორის არსებობდა აბსოლუტური შეუთავსებლობა, რაც გამოიხატებოდა თანაშემწის მხრიდან მისი უშუალო ხელმძღვანელის მიმართ არაკეთილგანწყობილ, უპატივცემულო დამოკიდებულებასა და მისი მითითებებისადმი ზედაპირულ დამოკიდებულებაში, პიროვნული შეუთავსებლობა გასცდა ორ პიროვნებას შორის ურთიერთობას და საფრთხე შეექმნა ორგანიზაციის, როგორც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის ფუნქციონირებას და მის სახელს, რომელიც საჯარო სამართლებრივი ამოცანების განხორციელებისათვის დაკავშირებულია მოქალაქეებთან ურთიერთობასთან, კონკრეტული პირების საკითხებზე გადაწყვეტილებების მიღებასთან. სააპელაციო სასამართლომ სარჩელი ნაწილობრივ დააკმაყოფილა, ბათილად ცნო ბრძანება დასაქმებულთან შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტის თობაზე და დამსაქმებელს დააკისრა დასაქმებულისათვის კომპენსაციის – ორი თვის ხელფასის გადახდა.

საკასაციო სასამართლომ დაუშვებლად ცნო რა დამსაქმებლის საკასაციო საჩივარი მიიჩნია, რომ დამსაქმებელს დისციპლინური სამართალწარმოების გზით დადგენილი წესით უნდა ემოქმედა, რადგან მიუთითებდა არა მხოლოდ პიროვნულ შეუთავსებლობაზე, არამედ საჯარო ინტერესების განხორციელებასთან დაკავშირებულ საფრთხეებზე. სასამართლოს დასკვნით, **დამსაქმებელს ევალებოდა არა მხოლოდ ფაქტების მითითების, არამედ მათი დამადასტურებელი მტკიცებულებების წარდგენაც სასამართლოსათვის. დამსაქმებელი, რო-**

⁸⁴ სუსგ, საქმე №ას-570-545-2016, 3 თებერვალი, 2017 წელი.

მელიც ცდილობს ყოფილი თანამშრომლის გათავისუფლების მართლზომიერების დამტკიცებას და აპელირებს ამ უკანასკნელის მიერ არა მხოლოდ უშუალო ხელმძღვანელთან პიროვნულ შეუთავსებლობაზე, უთითებს მთელი სამსახურის გამართული ფუნქციონირებისათვის საფრთხის შექმნაზე, შესაბამისად, თვითონვეა ვალდებული, წარადგინოს მტკიცებულებები, რომელთა სამართლებრივი წონადობა და ვარგისიანობა, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, სასამართლოს კვლევისა და შეფასების საგანი გახდება.

5.1.16. შესრულების კონდიციიდან გამომდინარე ღაპაში პალდაპულაგის არსებობის პრაქტიკაში ვითომ-კრედიტორის სასარგებლოდ

თანხის დაკისრების შესახებ ერთ-ერთ საქმეზე⁸⁵ უზენაესმა სასამართლომ მიუთითა, რომ სარჩელში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების ფორმალური საფუძვლიანობის შესწავლის გზით, სავარაუდოა, რომ არსებობს შესრულების კონდიციიდან გამომდინარე თანხის დაკისრების მოთხოვნა სკ-ის 976-ე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე. პალატის მოსაზრებით, შესრულების კონდიციის მიზნებისათვის, შესრულებაში იგულისხმება სხვა პირის ქონების შეგნებულად და მიზანმიმართულად გაზრდა, ვინაიდან ამით ვალდებულება უნდა შესრულდეს. შესრულების კონდიციისას შემსრულებელი არარსებულ, ბათილ ან არშემდგარ ვალდებულებას ასრულებს. ასეთ შემთხვევაში, მოსარჩელემ უნდა მიუთითოს და დაამტკიცოს ფაქტობრივი გარემოებები იმის თაობაზე, რომ იკვეთება მოთხოვნის მარეგულირებელი ნორმის შემდეგი ელემენტები: შესრულება (სამართლებრივი სიკეთის ვითომ-კრედიტორისათვის გადაცემა); ამ შესრულების განხორციელების ფაქტობრივი საფუძველი, ანუ რა ვალდებულებას გულისხმობდა მოსარჩელე, როდესაც მიმღებს გადასცემდა ქონებას; გადაცემის ფაქტობრივი საფუძვლის არარსებობა/შენწყვეტა.

პალატამ განმარტა, რომ მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად აბათილებს და უარყოფს მოპასუხე შესაგებლით მოთხოვნის წარმოშობის საფუძველს, არ ათავისუფლებს მოსარჩელეს, ამ-

⁸⁵ სუსგ, საქმე №ას-1068-1021-2014, 2 ოქტომბერი, 2015 წელი. (კონდიქციური ვალდებულებიდან გამომდინარე მტკიცების ტვირთის განაწილების, ასევე, შესრულების კონდიქციის ფარგლებს შესახებ იხ. სუსგ №ას-344-329-2016, 22 აპრილი, 2016 წელი. სუსგ საქმე №ას-710-680-2016, 9 სექტემბერი, 2016 წელი.)

ტკიცოს შესრულების კონდიქციის ფაქტობრივი შემადგენლობა, ანუ მოსარჩელემ სარწმუნოდ უნდა მიუთითოს და დაამტკიცოს ფაქტობრივი გარემოება, თუ რა სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარეობდა მოსარჩელის მიერ თანხის გახარჯვა, **მოსარჩელემ უნდა გააქარწყლოს სკ-ის 361-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაშვებული კანონისმიერი პრეზუმფცია, რომლის თანახმადაც ყოველი შესრულება გულისხმობს ვალდებულების არსებობას.**

სხვა საქმეზე⁸⁶ მოსარჩელე მოპასუხისგან ითხოვს დავალდებისა და სესხის ხელშეკრულების საფუძველზე გადაცემული თანხების ანაზღაურებას. მოპასუხემ მოთხოვნის დამაბრკოლებელი შესაგებლით სარჩელი არ ცნო და განაცხადა, რომ მას მოსარჩელესთან მითითებული ხელშეკრულებები არ გაუფორმებია. უცხოეთიდან გადმორიცხული თანხები მისი ანგარიშიდანაა გამოტანილი და მას ეკუთვნის. ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოებმა სარჩელი არ დააკმაყოფილეს, იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელემ ვერ დაადასტურა მოპასუხესთან დავალებისა და სესხის სახელშეკრულებო ურთიერთობის არსებობა. საკასაციო სასამართლომ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა და განმარტა, რომ **პირი, რომელიც სხვის სასარგებლოდ ახორციელებს შესრულებას, ვალდებულია დაამტკიცოს, რომ ამ შესრულებით მოწინააღმდეგე მხარეს მის მიმართ ვალდებულება წარმოეშვა. ამ წესიდან გამონაკლისი არის მხოლოდ შესრულება სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რადგან ვალდებულების არარსებობის მტკიცება, ჩვეულებრივ, ობიექტურად, შეუძლებელია.**

იმისათვის, რომ სასამართლომ იმსჯელოს უსაფუძვლო გამდიდრებით წარმოშობილი ვალდებულების არსებობის შესახებ, აუცილებელია, მოსარჩელემ თავისი მოთხოვნა, სწორედ, ამ ფაქტს დააყრდნოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლო არ არის უფლებამოსილი, საკუთარი ინიციატივით, შეცვალოს სარჩელის სამართლებრივი საფუძველი. ეს დაარღვევს, არა მარტო, დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპებს, არამედ მთლიანად შეცვლის მხარეთა პროცესუალურ მდგომარეობას – **თუ ვალდებულებიდან გამომდინარე შესრულებისას მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს აკისრია, ხოლო მოპასუხეს, მხოლოდ, ფაქტების მითითების ტვირთი აქვს – უსაფუძვლო გამდიდრებით წარმოშობილ ურთიერთობებში, ვალდებულების არსებობის მითითებისა და მისი მტკიცების**

⁸⁶ სუსგ, საქმე №ას-177-170-2016, 29 ივლისი, 2016 წელი.

ტვირთიც მოპასუხეს ეკისრება. თუ მოსარჩელე მოთხოვნის საფუძვლად ვალდებულებას უთითებს, თავად არის ამ მითითებისა და, აქედან გამომდინარე, შესაბამისი სამართლებრივი შედეგების რისკის მატარებელი.

თავი 6

შეცდომები მტკიცების ტვირთის განაწილებისას

ქვემოთ მითითებულ კონკრეტულ დავებში საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ ქვემდგომმა სასამართლოებმა არასწორად გაანაწილეს მტკიცების ტვირთი.

6.1. მტკიცების ტვირთი საიჯაროსამართლებრივ დავაში არასწორად განაწილდა

საიჯაროსამართლებრივ დავაზე⁸⁷ მეიჯარე (მოსარჩელე) მოითხოვდა საიჯარო ქირისა და პირგასამტეხლოს გადახდას. მტკიცების საგანში შემავალ ფაქტობრივ გარემოებას მხარეთა შორის საიჯარო ქონებით სარგებლობისა და მფლობელობის ფაქტი წარმოადგენდა. საკასაციო პალატამ გაიზიარა კასატორის (მოსარჩელის) პრეტენზია, რომ იჯარის ხელშეკრულების ვადის ამონურვის შემდეგ მოპასუხე აგრძელებდა საიჯარო ქონების ფლობას და დაუსაბუთებლად ჩათვალა სააპელაციო პალატის დასკვნა ამ გარემოების მტკიცების ტვირთის მოსარჩელისთვის დაკისრების თაობაზე. პალატის აზრით, ამ შემთხვევაში, მოთხოვნის წარმომშობ ფაქტზე (ქონების დაბრუნების დაყოვნება), მითითება (სსკ-ის 591-ე მუხლი) ევალეზირა მოსარჩელეს, რაც მან განახორციელა კიდევ. მითითებული ფაქტის გაქარწყლების ვალდებულება კი, მოიჯარის მტკიცების ტვირთს წარმოადგენდა (სსკ-ის 602-ე მუხლი), მით უმეტეს, რომ საიჯარო რეესტრის მონაცემებით, საიჯარო უფლება კვლავ მის სახელზე ირიცხებოდა. საკასაციო პალატამ იმ გარემოებაზე დაყრდნობით, რომ ხელშეკრულების შეწყვეტის შემდეგ საიჯარო ქონების დაბრუნების ფაქტობრივი გარემოება დადასტურებული არ არის, ახალი გადაწყვეტილებით მოიჯარეს დააკისრა საიჯარო ქირა სახელშეკრულებო ურთიერთობის შეწყვეტის შემდეგ სარჩელის აღძვრამდე.

ანალოგიური გადაწყვეტილება მიიღო საკასაციო სასამარ-

⁸⁷ სუსგ, საქმე №ას-2-2-2016, 14 ივნისი, 2016 წელი.

თლომ მსგავს საქმეზე⁸⁸ და მცდარად მიიჩნია სააპელაციო პალატის დასკვნა იმ ნაწილში, რომლითაც არ იქნა გაზიარებული მეიჯარის (მოსარჩელის) პრეტენზია ქონების დაბრუნების დაყოვნებისათვის ქირის დაკისრების თაობაზე. სასამართლოს აზრით, დასკვნის სიმცდარე განაპირობა იმან, რომ **სასამართლომ არასწორად გაანაწილა მტკიცების ტვირთი მხარეებს შორის და მოსარჩელეს დაავალა იმის დამტკიცება, რომ მოიჯარეს ვადის გასვლის შემდეგ საიჯარო ქონება უკან არ დაუბრუნდება. უდავოა, რომ ამ შემთხვევაში მოთხოვნის წარმომშობი ფაქტის (ქონების დაბრუნების დაყოვნება), მითითება (სკ-ის 591-ე მუხლი) ევალებოდა მოსარჩელეს, რაც მან გააკეთა კიდევ, მაგრამ ამ ფაქტის უარყოფელი მტკიცებულების წარდგენა ევალებოდა მოიჯარეს სსკ-ის 602-ე მუხლიდან გამომდინარე, მით უმეტეს რომ სადავო პერიოდამდე საჯარო რეესტრის მონაცემებით იჯარის უფლება ისევ მის სახელზე ირიცხებოდა. პალატის დასკვნით, მეიჯარის (მოსარჩელის) პრეტენზია ამ ნაწილში დასაბუთებულია, რადგანაც არსებობს სკ-ის 591-ე მუხლის პირველი წინადადებით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის განმაპირობებელი წინაპირობები და მოპასუხე ვალდებულია, გადაიხადოს ქონების დაბრუნების დაყოვნებისათვის საიჯარო ქირა.**

6.2. მოპასუხის მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს არასწორად დააკისრა

ერთ-ერთ საქმეზე⁸⁹, რომელშიც მოსარჩელე მოპასუხეებისათვის ქირავნობისა და მიზარების ხელშეკრულებების საფუძველზე ითხოვდა მოხმარებული ელენერჯის დავალიანების გადახდას, ქვედა ინსტანციის სასამართლოებმა არ დააკმაყოფილეს სარჩელი, ვინაიდან მოსარჩელემ ვერ წარუდგინა სასამართლოს მისი მოთხოვნების დამადასტურებელი მტკიცებულებები.

საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სააპელაციო სასამართლომ არასწორად გაანაწილა მხარეებს შორის მტკიცების ტვირთი, კერძოდ, მოპასუხის მტკიცების ტვირთი მოსარჩელეს დააკისრა.

სასამართლოს მსჯელობით, განსახილველ შემთხვევაში გადამწყვეტი იყო სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილით დად-

⁸⁸ სუსგ, საქმე №ას-1203-1130-2015, 01 ივნისი, 2016 წელი.

⁸⁹ სუსგ, საქმე №ას-641-607-2015, 25 სექტემბერი, 2015 წელი.

გენილი წესი („თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს“), რაც ნიშნავს იმას, რომ **მოსარჩელემ, როგორც წესი, უნდა დაამტკიცოს ყველა გარემოება, რომელიც მოთხოვნის წარმოშობას განაპირობებს, ხოლო მოპასუხემ მოთხოვნის გამომრიცხავი, შემწყვეტი ან მისი განხორციელების ხელისშემშლელი გარემოებები.** ქირავნობის ხელშეკრულების თანახმად, პირველი მოპასუხე იყო ვალდებული, დაემონტაჟებინა ქირავნობის ადგილზე წყლის, გაზისა და დენის მრიცხველები, რითაც დამოუკიდებლად აღირიცხებოდა პირველი მოპასუხის მიერ მოხმარებული წყალი, გაზი და ელექტროენერგია (მოცულობა). მოსარჩელე, ექსპერტის დასკვნაზე დაყრდნობით ამტკიცებდა, რომ მის ტერიტორიაზე არსებული ელექტროგამანაწილებელი ჯიხურიდან მარაგდებოდა როგორც გაქირავებული მაცივარი და სანყოფი, ისე, მეორე მოპასუხის კუთვნილი 25-ტონიანი, მაცივარ-კონტინერიც. ელჯიხურის შესასვლელში კი, დამონტაჟებული იყო ორი „აქტიური ელექტროენერგიის მრიცხველი“, რომელთაგან ერთი განკუთვნილი იყო ორივე მაცივრის მიერ დახარჯული ელენერგიის აღსარიცხავად, **რადგანაც მოპასუხეები სარჩელისგან თავს იცავდნენ იმ გარემოებაზე მითითებით, რომ მოხმარებული ელენერგიის ღირებულება სრულად გადახდილი ჰქონდათ, სწორედ მათ ვალდებულებას წარმოადგენდა, წარედგინათ სასამართლოსათვის ამის დამადასტურებელი მტკიცებულებები,** კერძოდ, რამდენი (მოცულობის) ელექტროენერგია მოიხმარეს სადავო პერიოდის განმავლობაში და გადაუხადეს თუ არა მისი ღირებულება მოსარჩელეს, რომლისგანაც, მათივე განმარტებით, ისინი „ყიდულობდნენ“ ელენერგიას.

6.3. მიუღებელი შიმოსავლის მტკიცების ტვირთი მოპასუხეს არასწორად დაეკისრა

სხვა საქმეზე⁹⁰ საკასაციო სასამართლომ დაასაბუთა, რა სსკ-ის 393-ე მუხლის მე-3 ნაწილის დარღვევა, რაც გამოიხატა მტკიცების ტვირთის არასწორად განაწილებასა და მტკიცებულებათა არასწორ შეფასებაში, გააუქმა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება და საქმე ხელახლა განსახილველად დააბრუნა ქვემდგომ სასამართლოში.

საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ ზოგადი პრინციპის თა-

⁹⁰ სუსგ, საქმე №ას-406-383-2014, 17 აპრილი, 2015 წელი.

ნახმად, მოცემული კატეგორიის დავაში (მოსარჩელე ითხოვდა ნარდობის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მომსახურებისთვის გადაცემული ინვენტარის დაუბრუნებლობით მიყენებული ზიანის – მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურებას) **მოსარჩელეს ეკისრება, როგორც ფაქტების მითითების (მტკიცების საგანი), ასევე, მათი დამტკიცების ტვირთი (მტკიცების ტვირთი)**. შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში, მოსარჩელე იყო ვალდებული, მიეთითებინა და სარწმუნოდ დაემტკიცებინა, რომ მოპასუხის ქმედება იყო არამართლზომიერი, ამ ქმედებამ გამოიწვია ზიანი, მოპასუხის ქმედებასა და დამდგარ ზიანს შორის არსებობს მიზეზობრივი კავშირი, ისიც თუ რას შეადგენს ზიანის ოდენობა. ამასთან, ვინაიდან კონკრეტულ შემთხვევაში, მოსარჩელე ითხოვს ზიანის ანაზღაურებას მიუღებელი შემოსავლის სახით, მოსარჩელეს იმგვარი მტკიცებულებები უნდა წარედგინა, რომელიც შექმნიდა ობიექტურ, რეალურ სურათს ასეთი შემოსავლების მიღებასთან დაკავშირებით და არა ვარაუდს, ალბათობას შემოსავლის მიღების თაობაზე, გამომდინარე იქიდან, რომ სკ-ის 411-ე მუხლი მხოლოდ იმ შემოსავლის ანაზღაურების ვალდებულებას აკისრებს ხელშემკვერელ მხარეს, რომელიც ობიექტური მოცემულობითაა ნაკარნახევი და არა კრედიტორის სუბიექტური შეფასებით.

6.4. წერილობითი მტკიცებულების შეფასებისას, სასამართლომ არასწორად გადაანაწილა მტკიცების ტვირთი და მოვალის სამტკიცებელი ტვირთი კრედიტორს დააკისრა

კონკრეტულ საქმეზე⁹¹, რომლითაც მოსარჩელე ითხოვდა სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ფულადი ვალდებულების შესრულებას, ფულადი ვალდებულების შესრულების ნაწილში, მოწმეთა ჩვენებებისა და სისხლის სამართლის მასალების გარდა სააპელაციო სასამართლო დაეყრდნო საქმეში წარდგენილ მოსარჩელის (კრედიტორის) ხელწერილს.

გასაჩივრებული გადაწყვეტილების მიხედვით, კრედიტორმა სადავო გახადა ხელწერილის ნამდვილობა და მიუთითა, რომ იგი მას არ შეუდგენია, თუმცა ამ გარემოების დამადასტურებელი მტკიცებულება, გარდა საკუთარი ახსნა-განმარტებისა, რომელიც არაა საკმარისი წერილობითი მტკიცებულების უარსაყოფად, არ წარუდგენია.

⁹¹ სუსგ, საქმე №ას-872-830-2013, 17 ოქტომბერი, 2014 წელი.

საკასაციო პალატამ გაიზიარა კასატორის (კრედიტორის-მოსარჩელის) პოზიცია ხელწერილის შეფასების უკანონობის თაობაზე და განმარტა, რომ მითითებული წერილობითი მტკიცებულების – ხელწერილის შეფასებისას, სააპელაციო სასამართლომ არასწორად გადაანაწილა მტკიცების ტვირთი და მოპასუხის (მოვალის) სამტკიცებელი ტვირთი დააკისრა მოსარჩელეს (კრედიტორს). პალატის მოსაზრებით, ყურადსაღებია არა მარტო მატერიალურსამართლებრივი ნორმით (სკ-ის 623-ე მუხლი) გათვალისწინებული მტკიცების ტვირთის განაწილების სტანდარტი, არამედ მითითებული ნორმის მიხედვით გარემოებების დამადასტურებელი მტკიცებულების ნამდვილობასთან დაკავშირებული მტკიცების ტვირთის პროცესუალურსამართლებრივი სტანდარტი (სსკ-ის 137-ე მუხლი), კერძოდ, სკ-ის 137-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, მხარეს უფლება აქვს, საქმის წინასწარი სასამართლო განხილვისათვის მომზადების სტადიაზე განაცხადოს, რომ წარდგენილი საბუთი ყალბია. ასეთი მას შეუძლია, განაცხადოს საქმის სასამართლო სხდომაზე განხილვის დროსაც, თუ ეს საბუთი წარდგენილი იქნა ამ სასამართლო სხდომაზე ან ადრე წარდგენილი საბუთის სიყალბე მისთვის ცნობილი გახდა სხდომაზე.

განსახილველი ნორმის მიხედვით, პირს, ვის წინააღმდეგაც წარდგენილია საბუთი, შეუძლია, უარყოს იგი მის სიყალბეზე მითითებით, მარტივი შესაგებლით. ამ შემთხვევაში ამ უკანასკნელს არ ეკისრება ამ უარყოფის დადასტურება. პირიქით, იმ პირს, ვის სასარგებლოდაც მიუთითებს (ვინც წარადგინა) ეს მტკიცებულება, მას ეკისრება მისი ნამდვილობის დადასტურება, თუ მისმა მოწინააღმდეგე მხარემ ამ საბუთის ნამდვილობა გახადა სადავოდ.

აღნიშნული თავისებურება უფრო მკვეთრად ვლინდება განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილით, რომლის თანახმად, მტკიცებულების წარმდგენ მხარეს შეუძლია, სთხოვოს სასამართლოს მტკიცებულებებიდან სადავო საბუთის ამორიცხვა და საქმის გადაწყვეტა საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე. ასეთი თხოვნის არარსებობის შემთხვევაში, სასამართლო შეამოწმებს საბუთის ნამდვილობას, რისთვისაც შეუძლია, დაწინონოს ექსპერტიზა, მოითხოვოს დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა ან გამოითხოვოს სხვა მტკიცებულებები.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, წარდგენილ წერილობით მტკიცებულებათა ნამდვილობის შემოწმება შეიძლება სასამართლოს ინიციატივით.

ამდენად, თუ მხარე მიუთითებს საბუთის სიყალბეზე (რის-

თვისაც კანონი არ ითხოვს დადასტურებას), ამ შემთხვევაში საბუთის წარმდგენ მხარეს შეუძლია, სთხოვოს სასამართლოს მტკიცებულებებიდან სადავო საბუთის ამორიცხვა და საქმის გადანყევვა საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე, მაგრამ, თუ ეს უკანასკნელი არ მოითხოვს ამ საბუთის ამორიცხვას (შესაბამისად, არც ადასტურებს მის ნამდვილობას), სასამართლო შეამონმებს საბუთის ნამდვილობას, რისთვისაც შეუძლია, დანიშნოს ექსპერტიზა, მოითხოვოს დამატებითი მტკიცებულებების წარმოდგენა, გამოითხოვოს სხვა მტკიცებულებები. ზემოაღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, სასამართლომ დაასკვნა, რომ, განსახილველი ნორმების თანახმად, **მხარე, რომელიც უთითებს მის სასარგებლო ფაქტზე, მანვე უნდა დაამტკიცოს ეს ფაქტი შესაბამისი მტკიცებულებებით (სსკ-ის მე-4, 102-ე მუხლები, ასევე, სკ-ის 623-ე, 429-ე და 433-ე მუხლები), შესაბამისად, მასვე ეკისრება ამ მტკიცებულებების ნამდვილობის დადასტურებაც (სსკ-ის 137-ე მუხლი).** ზემომითითებული განმარტებების მიხედვით, სასესხო ურთიერთობებში მოვალემ უნდა დაადასტუროს ვალდებულების შესრულების სადავო ფაქტები შესაბამისი მტკიცებულებებით, ასევე, ამ მტკიცებულებების ნამდვილობაც.

6.5. ამხანაგობის კრების ოქმის ბათილად ცნობის შესახებ დავაში სასამართლომ მოსარჩელეთა მტკიცების ტვირთი მოპასუხეს დააკისრა

საქმის ფაბულით⁹² შეგებებულ სარჩელში დავის საგანს ერთობლივი საქმიანობის ამხანაგობის კრების ოქმის ბათილად ცნობა წარმოადგენს. აღნიშნული კრების ოქმით ძირითადი მოსარჩელე (მოპასუხე შეგებებულ სარჩელში) ამხანაგობის წევრი გახდა უძრავი ქონების მიღების პირობით. შეგებებული სარჩელის მოსარჩელეებმა კრების ოქმის ბათილად ცნობა მოითხოვეს იმ საფუძველით, რომ კრება არ იყო გადანყვეტილებაუნარიანი. სააპელაციო პალატამ უცვლელად დატოვა საქალაქო სასამართლოს გადანყვეტილება სადავო კრების ოქმის ბათილად ცნობის შესახებ და აღნიშნა, რომ **ძირითად მოსარჩელეს (მოპასუხეს შეგებებულ სარჩელში) უნდა ემტკიცებინა, კრების სსკ-ის 930-ე-940-ე მუხლების შესაბამისად ჩატარების შესახებ.**

მოსარჩელემ საკუთარი მოთხოვნების დასასაბუთებლად სა-

---

⁹² სუსგ, საქმე №ას-1328-1254-2012, 26 მარტი, 2015 წელი.

დავო კრების ოქმი და ხელშეკრულება წარადგინა. მოპასუხეებს კი, მიუთითებდნენ რა მათ ბათილობაზე, სათანადო მტკიცებულებებით უნდა დაადასტურებინათ კრების ოქმის კანონსაწინააღმდეგობა, კერძოდ კი ამხანაგობის წესდება ან სხვა დოკუმენტაცია, საიდანაც გაირკვეოდა, 2008 წლის მონაცემებით ვინ იყო ამხანაგობის წევრი ან გადაწყვეტილების მიღების რა წესი მოქმედებდა.

საკასაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ კრების ოქმი თავისი შინაარსით, იძლევა იმ ვარაუდის დაშვების საფუძველს, რომ კრებაზე დამსწრე პირები წილის მოსარჩელისათვის გადაცემას ეთანხმებოდნენ. ამ ვარაუდის გაბათილება კი, მოპასუხეთა მტკიცების ტვირთში შედის. მოპასუხეებს უნდა დაედასტურებინათ შესაბამისი მტკიცებულებებით, ხელშეკრულების დადების დროისათვის ამხანაგობას რამდენი წევრი ჰყავდა და ყველა მათგანი დაესწრო თუ არა სადავო კრებას. თუნდაც დადასტურებულად იქნეს მიჩნეული, რომ კრებას მხოლოდ 5 წევრი ესწრებოდა, ის ფაქტი, რომ ამხანაგობას იმ დროისათვის 5-ზე მეტი წევრი ჰყავდა, მოპასუხეთა მტკიცების საგანია.

6.6. წილის ნასყიდობის ხელშეკრულების ბათილად ცნობის შესახებ დავაში სასამართლომ არასწორად გამოიყენა და გაანალიზა მხარეთა შორის ფაქტობრივი გარემოებების მითითებისა და მტკიცების ტვირთის არასწორად გამოყენება და გაანალიზა (განსახილველ დავაში მოსარჩელის ერთ-ერთ მოთხოვნას იძულებით დადებული ხელშეკრულების ბათილად ცნობა და საკუთრების დაბრუნება წარმოადგენს.) საკასაციო სასამართლოს მითითებით, მტკიცების ტვირთის სწორად განაწილების შემთხვევაში ქვემდგომ სასამართლოს შესაძლებლობა ექნებოდა, განხორციელებულად ჩაეთვალა სკ-ის 992-ე, 998-ე მუხლებისა და 408-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის განმაპირობებელი ფაქტობრივი წინამძღვრები და გასაჩივრებულ ნაწილში სარჩელის საფუძვლიანობასთან მიმართებით შესაბამისი სამართლებრივი დასკვნებიც გამოეტა-

⁹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილება. საქმე №ას-664-635-2016, გვ.158.&192.

ნა. სასამართლოს დასკვნით, მიუხედავად იმისა, რომ ფაქტების მითითებასა და მტკიცების ტვირთს შორის საკმაოდ მჭიდრო ურთიერთკავშირია, უფრო მეტიც, როგორც წესი, ისინი ერთმანეთსაც ფარავენ, მათი ერთმანეთისაგან გამიჯვნა აუცილებელია, რადგანაც უმეტესწილად სწორედ ასეთი გამიჯვნა პასუხობს იმას, თუ ვის აწევს ან ვისზე გადადის მტკიცების ტვირთი.

კონკრეტულ დავაში მოსარჩელე თავისუფლდება იძულების ფაქტის მტკიცებისგან, რადგან ერთ-ერთი მოპასუხე სადავოდ არ ხდის მოსარჩელის მიერ მითითებულ იძულების ფაქტს, რომელიც მოთხოვნის ძირითადი საფუძველია.

თავი 7

სამართლებრივი დასკვნა

საპროცესო სამართალში მოქმედი დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის კონსტიტუციური პრინციპის რეალიზაცია მოდავე მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების ობიექტური და სამართლიანი განაწილების სტანდარტით მიიღწევა. პროცესუალური შეჯიბრისას მხარეები თანაბარი უფლებებით სარგებლობენ, რაც, უპირველეს ყოვლისა, მტკიცების პროცესში თანაბრობას გულისხმობს. სსკ-ის 102.1 მუხლით განმტკიცებული დანაწესის მიხედვით მხარეები მიუთითებენ მათი მოთხოვნის დამასაბუთებელ ფაქტებსა და გარემოებებზე და თავადვე უზრუნველყოფენ სარწმუნო და უტყუარი მტკიცებულებებით ამ ფაქტების მტკიცებას (დადასტურებას). მტკიცების ტვირთი (სიმძიმე) მხარეებს თანაბრად აწევთ. თითოეული მხარე ამტკიცებს მას, რასაც უთითებს სარჩელსა თუ შესაგებელში. საპროცესო კანონმდებლობა მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგად წესზე უშუალო მითითებას შეიცავს და აღნიშნული საკითხი სასამართლო პრაქტიკაში ნაკლებ პრობლემურია. **კვლევამ აჩვენა, რომ სასამართლოები სამართალწარმოების პროცესში მტკიცების ტვირთის განაწილებისას შეცდომებს ძირითადად მაშინ უშვებენ, როცა მტკიცების ტვირთი სპეციალური (კერძო) წესით, კერძოდ, პრეზუმფციების გამოყენებით (დაშვებით) უნდა განაწილდეს.**

ვფიქრობთ, აღნიშნული განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ სა მოქალაქო სამართალში არ არის პრეზუმფციების, ანუ მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების დასრულებული სისტემა. რიგ შემთხვევაში, კანონი არ შეიცავს პირდაპირ მითითე-

ბას იმაზე, თუ რომელმა მხარემ კონკრეტულად რა ფაქტი უნდა დაამტკიცოს ან, რომელი ფაქტების დამტკიცების საფუძველზე წარმოიშობა ვარაუდი სხვა ფაქტების არსებობა-არარსებობის შესახებ. **მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების ზოგიერთ წესს ადგენს სასამართლო პრაქტიკა, რაც ავსებს კანონმდებლობაში არსებულ ხარვეზს⁹⁴.**

ეს ბუნებრივიცაა, რადგან „სამართალს არ შეუძლია და არც უნდა დააფიქსიროს უფლებებისა და მოვალეობების თანაფარდობის ყველა შესაძლო ვარიანტი და კომბინაცია. სამართლის ნორმა ურთიერთობის მონაწილეებს, მათ სავალდებულო და შესაძლებელ ქცევას, მათი მოქმედებების შედეგებს განსაზღვრავს მხოლოდ აბსტრაქტული ფორმით. ამასთან, სამართალი თავისი განვითარების პროცესში ჩამორჩება საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარებას. **სამართლის ამ კონსერვატიზმის კომპენსაციას ახდენს სასამართლო სამართლის შეფარდების პროცესში⁹⁵.**

გასაზიარებელია დოქტრინაში არსებული მოსაზრება, რომ „ამ გზით (ე.ი.სასამართლო პრაქტიკის მეშვეობით) შეიძლება, საქართველოს კანონმდებლობაში გაჩნდეს ახალი ფასეულობები და ქცევის წესები. მით უფრო, რომ თანამედროვე სამართლებრივ სისტემაში კოდიფიცირებული სამართალი არ ზღუდავს სამართლის განვითარებას“⁹⁶.

მტკიცების პროცესისთვის პრინციპული მნიშვნელობისაა, როგორც მტკიცების საგნის, ისე მტკიცების ტვირთის სწორად განსაზღვრა. მტკიცების ტვირთის ზოგადი წესის მიხედვით, მხარეს აწევს როგორც ფაქტების მითითების, ასევე, მათი მტკიცების მოვალეობა. გამონაკლის შემთხვევებში კი, ფაქტების მითითებისა და მტკიცების ტვირთი განსხვავებულად ნაწილდება⁹⁷.

სამოქალაქო სამართლის დოქტრინაში სამართალურთიერთობის მხარეთა თანასწორობის კლასიკური პრინციპის გვერ-

⁹⁴ ი.გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ. 146,153.

⁹⁵ გ.ხუბუა, სამართლის თეორია, თბ, 2004, გვ.132. მითითებულია: ი.გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ. 145.

⁹⁶ დ.კერესელიძე, „ეკრძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები“, 2009, გვ. 70; გაგუა, გვ. 224.

⁹⁷ აღნიშნულის საილუსტრაციოდ შეიძლება დავასახელოთ კვლევის 5.1.11., 6.1., 6.6. პუნქტებში მითითებულ საქმეებზე მიღებული გადაწყვეტილებები.

დით, არსებობს ე.წ. „ძლიერი“ და „სუსტი“ მხარის პრობლემა, რომელიც ნორმატიულად არაა ფიქსირებული, მაგრამ მატერიალურსამართლებრივ ნორმებში პოულობს გამოხატულებას და, შესაბამისად, უზრუნველყოფს ურთიერთობის მონაწილეთა თანასწორობას (მაგ. სკ-ის 325-ე, 347-ე-348-ე, 319-ე და სხვა მუხლები).

სასამართლო პრაქტიკა ხშირად სპეციალურ წესზე და მტკიცებით პრეზუმფციებზე დაყრდნობით, მტკიცების ტვირთის განაწილებისას, მტკიცების ტვირთს „ძლიერ“ მხარეს აკისრებს, რითაც გარანტირებულს ხდის შეჯიბრებით პროცესში მასთან „სუსტი“ მხარის პროცესუალურ თანასწორობას.

აღნიშნულის დასტურია შრომითი დავები სამუშაოდან განთავისუფლების თაობაზე.

სამსახურიდან განთავისუფლების მართლზომიერების კვლევისას, რომელიც უნდა შემომწმდეს შრომის სამართალში მოქმედი ნორმებით, სასამართლო ხელმძღვანელობს მტკიცების ტვირთის განაწილების სწორედ იმ სტანდარტით, რომელსაც შრომის სამართალი აწესებს და, რომლის თანახმად, სწორედ **დასაქმებელია ვალდებული, ადასტუროს დასაქმებულის სამსახურიდან განთავისუფლების კანონიერი და საკმარისი საფუძვლის არსებობა.** სამუშაოდან დათხოვნის შესახებ შრომით დავებში მტკიცებულებების წარმოდგენის თვალსაზრისით, მტკიცების ტვირთის **განაწილების** გარკვეულ თავისებურებას, დამსაქმებლისა და დასაქმებულის არათანაბარი შესაძლებლობები განაპირობებს. მოსარჩელე, დასაქმებული, რომელიც სამსახურიდან უკანონოდ დათხოვნის თაობაზე აპელირებს, ვერ დაადასტურებს მისი სამსახურიდან დათხოვნის უკანონობას. შესაბამისად, **მოსარჩელის მითითება, რომ იგი უკანონოდ გაათავისუფლეს სამსახურიდან, მტკიცების ტვირთს აბრუნებს და დამსაქმებელს დასაქმებულის სამსახურიდან მართლზომიერად განთავისუფლების მტკიცების ვალდებულებას აკისრებს.**

ამგვარი დასკვნის საფუძველია პრინციპი, რომლის მიხედვითაც **დამსაქმებელს გააჩნია მტკიცებითი უპირატესობა,** სასამართლოს წარუდგინოს მისთვის ხელსაყრელი მტკიცებულებები იმასთან დაკავშირებით, რომ მისმა თანამშრომელმა არაჯეროვნად შეასრულა მასზე დაკისრებული მოვალეობები ან, რომ მას არ გააჩნია საკმარისი კვალიფიკაცია, ან არ ფლობს შესაბამის უნარ-ჩვევებს, რაც კონკრეტულ ქმედებებში გამოიხატა, ვიდრე დასაქმებული, რომელიც ობიექტურად ვერ შეძლებს მტკიცებულებების წარდგენას მასზე, რომ იგი ვალდებუ-

ლებას ჯეროვნად ასრულებდა ან რომელ უნარ-ჩვევებს არ ფლობს, მით უფრო, რომ ამა თუ იმ საქმიანობისათვის საჭირო უნარ-ჩვევების ფლობის საკითხი შეფასებით კატეგორიას განეკუთვნება.

სამართლიანი ბალანსი შრომის უფლებასა და დამსაქმებლის უფლებას შორის, გონივრული სტანდარტიდან უნდა გამომდინარეობდეს. იმ პირობებში, როდესაც დასაქმებული თავისუფლდება სამსახურიდან კვალიფიკაციის ელემენტზე მითითებით, დამსაქმებელი ორგანიზაცია ვალდებულია, დაადასტუროს გარემოებები იმის შესახებ, რომ გათავისუფლებული თანამშრომელი დაკისრებული ვალდებულებების შესრულებას თავს ვერ ართმევდა, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც მითითებული გარემოება მხოლოდ გასაუბრების გზით მოწმდება, ასეთ შემთხვევაში, დამსაქმებელმა სათანადო მტკიცებულებების წარმოდგენის გზით უნდა დაადასტუროს, თუ რაში გამოიხატა დასაქმებულის მიერ საკუთარი ვალდებულებების არაჯეროვანი შესრულება ან იმ უნარ-ჩვევების ნაკლებობა, რომლის გამოც, იგი დაკავებულ თანამდებობასთან შეუფერებლად იქნა ცნობილი.

სასამართლო დავებში, როდესაც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის მხარე სახელმწიფოა, განსაკუთრებით მაღალი სტანდარტით უნდა შემოწმდეს და შეფასდეს გარიგების „ძლიერი“ კონტრაქტის ქცევა/ქმედება, რამდენად შეესაბამება სსკ-ის 54-ე მუხლის წინაპირობათაგან ისეთ სპეციფიკურ დანაწესს, როგორცაა – ზნეობის ნორმები. განსაკუთრებით მაშინ, როცა აშკარაა, რომ უმეტესწილად სწორედ სახელმწიფო იღებს სარგებელს გარიგებიდან, „სუსტი მხარის“ (კერძო პირის) ხარჯზე. ასეთ ვითარებაში სასამართლოს კვლევისა და შეფასების საგანია, თუ რამდენად მორალურად შეიძლება იქნეს მიჩნეული ისეთი გარიგება, როდესაც სახელმწიფო უსასყიდლოდ ღებულობს გარკვეულ მომსახურებას, ქონებას საკუთრებაში და ა.შ, ანუ პრაქტიკულად, რატომ შეიძლება კერძო სამართლის პირმა „დაასაჩუქროს“ სახელმწიფო, რამდენად შეესაბამება აღნიშნული იმ ზოგად მორალურ კატეგორიას, რომ სახელმწიფოს, რომელსაც აქვს ვალდებულება საკუთარი რესურსებით თითოეული პირის უფლება და ინტერესი დაიცვას, ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა აჩუქოს რაიმე ქონება, უსასყიდლოდ მოემსახუროს.

სახელმწიფოს მონაწილეობით დადებული კერძოსამართლებრივი გარიგებების შეცილების შედეგად, მტკიცების ტვირთი სახელმწიფოზე გადადის და, თუკი მოსარჩელე კონკრეტულ ფაქტებზე მითითებით აცხადებს, რომ მასზე განხორციელდა იძუ-

ლება (ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური), პრეზუმირებულია, რომ გამოიყენეს იძულება და სახელმწიფოს უბრუნდება მტკიცების ტვირთი, რომ იძულების ფაქტი არ არსებობდა, მანვე უნდა დაამტკიცოს, რატომ არის შეუძლებელი ამგვარი პრეზუმფციის დაშვება, რაც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, გარიგების შინაარსის დეტალურ კვლევასა და გაანალიზებას მოითხოვს.

მტკიცებულებით პრეზუმციებთან დაკავშირებით, საყურადღებოა გადაწყვეტილება, სადაც **სასამართლომ მოპასუხის სასარგებლოდ ფულადი ვალდებულების შესრულების პრეზუმფციის დაშვებით საკასაციო სასამართლოს სტაბილური პრაქტიკისაგან განსხვავებით გაანაწილა მტკიცების ტვირთი.** მიუხედავად იმისა, რომ მოვალე ვერ წარადგინა ფულადი ვალდებულების შესრულების თაობაზე სკ-ის 429-ე მუხლით დადგენილი მტკიცებულება, **სასამართლომ სხვა (არაპირდაპირ) მტკიცებულებებზე დაყრდნობით დაუშვა პრეზუმფციის არსებობის შესაძლებლობა, რომ კრედიტორის მიერ უცხოეთში განხორციელებული ტრანზაქციის თანხა სწორედ მოვალის მიერ კრედიტორისთვის ნაღდი ანგარიშსწორებით იყო გადახდილი.**

საინტერესოა უსაფუძვლო გამდიდრების კანონისმიერი საფუძვლით წარმოებულ დავებში მტკიცების ტვირთის განაწილების საკითხი. იმის გათვალისწინებით, რომ შესრულების კონდიქცია გულისხმობს ვითომ კრედიტორის ქონების შეგნებულ და მიზანმიმართულ გაზრდას, რომელსაც არ გააჩნია სამართლებრივი (სახელშეკრულებო ან კანონისმიერი) საფუძველი, ან ამგვარი საფუძველი, ნორმაში მითითებულ გარემოებათაგან ერთ-ერთის არსებობის გამო, არ წარმოშობილა ან შეწყდა და შესრულების კონდიქციისას, ისევე, როგორც უსაფუძვლო გამდიდრების ინსტიტუტისათვის მახასიათებელი მოთხოვნა უსაფუძვლოდ მიღებულის უკან დაბრუნებაა, **კონდიქციური ვალდებულების მტკიცების საგანში შემავალი გარემოებებია: შესრულება (სამართლებრივი სიკეთის ვითომ-კრედიტორისათვის გადაცემა), მოპასუხის გამდიდრება, ამის შესაბამისად, მოსარჩელის ქონებრივი დანაკლისი, მატერიალურ/არამატერიალურ სიკეთეთა ამ გადანაცვლების უსაფუძვლობა/გაუმართლებლობა. (განხორციელებული გადაცემის ფაქტობრივი საფუძვლის არარსებობა/შეწყვეტა).** აღნიშნულთაგან ერთ-ერთი ელემენტის არარსებობა, მოთხოვნის დაკმაყოფილებას გამორიცხავს, ამასთანავე, როგორც მატერიალური (სკ-ის 976-ე მუხლი), ისე, საპროცესო (სსკ-ის 102-ე მუხლი) ნორმის თანახმად, **მტკიცების საგანში შემავალი გარე-**

მოებების დადასტურების ტვირთი ეკისრება მოსარჩელეს. ამასთან მოსარჩელემ უნდა გააქარწყლოს მოპასუხის (ვი-თომ-კრედიტორის) სასარგებლოდ სკ-ის 361-ე მუხლის პირ-ველი ნაწილით დაშვებული კანონისმიერი პრეზუმფცია, რომლის თანახმადაც ყოველი შესრულება გულისხმობს ვალ-დებულების არსებობას.

საგულისხმოა, რომ საზოგადოების წინაშე დირექტორე-ბის პასუხისმგებლობის საკითხის განხილვისას მოქმედებს პრეზუმფცია მოსარჩელის (საზოგადოების) სასარგებლოდ, იმ თვალსაზრისით, რომ ზიანი მოპასუხის (დირექტორის) ბრალითაა მიღებული. საზოგადოების მიერ სარჩელის საფუძ-ვლიანობის დასადასტურებლად წარდგენილი მტკიცებულებე-ბის გაქარწყლების ვალდებულება ეკისრება დირექტორს, რო-მელმაც უნდა დაადასტუროს, რომ მას არ მიუძღვის საზოგადო-ებისათვის მიყენებულ ზიანში ბრალი და, რომ ის მოქმედებდა გულმოდგინე ხელმძღვანელის კეთილსინდისიერებით. მტკიცე-ბის თვალსაზრისით, მსგავსი კატეგორიის საქმეებზე მოსარჩე-ლის ვალდებულებას წარმოადგენს ზიანის არსებობის ფაქტის დამტკიცება, ხოლო საწარმოს ხელმძღვანელობითი/წარმომად-გენლობითი უფლებამოსილების მქონე პირი ვალდებულია, გაა-ქარწყლოს ეს გარემოება იმგვარად, რომ იგი კანონის მოთხოვ-ნათა შესაბამისად ასრულებდა დაკისრებულ მოვალეობებს და თუნდაც მატერიალური დანაკლისის არსებობის შემთხვევაში, ეს არ არის დირექტორის ბრალეული ქმედების შედეგი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ითვალის-წინებს მტკიცების ტვირთის განაწილების განსხვავებულ (ე.წ.ნიოვაციურ) წესს, წარმოების ისეთი სახეების დროს, რო-მელიც შეეხება რეკეტული ქონების, თანამდებობის პირის, ქურ-დული სამყაროს წევრის, ადამიანით მოვაჭრის, ნარკოტიკული საშუალების გავრცელების ხელშემწყობის ან საქართველს სის-ხლის სამართლის კოდექსის 194-ე მუხლის მესამე ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით მსჯავრდებული პირის ქონების ჩამორთმევა-სა და სახელმწიფოსათვის გადაცემასთან დაკავშირებული საქ-მეების განხილვას. წარმოების დასახელებულ კატეგორიაში მტკიცებულება გარკვეული ფაქტის დასადასტურებლად მოეთ-ხოვება იმ მხარესაც, რომელსაც ამ ფაქტის დამტკიცების ტვირ-თი არ ეკისრება, რაც ცვლის მხარეთა შორის მტკიცების ტვირ-თის განაწილების მანამდე დადგენილ წესს. ეს ნიშნავს, რომ იმ ფაქტის დამტკიცების მოვალეობა, რომელიც ევალებოდა ერთ მხარეს, საბოლოო ჯამში გადაეკისრება მეორე მხარეს. **დამტკი-ცების ტვირთი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სა-**

მართალში არის მოძრავი, იგი არაა მუდმივად მიჯაჭვული პრეზუმფციასზე. მტკიცების ტვირთი ეკისრება სწორედ პროცესის იმ მონაწილე მხარეს, რომლისთვისაც უფრო ადვილია მტკიცებულებათა წარმოდგენა⁹⁸.

საგულისხმოა, რომ მტკიცების ტვირთის სწორ განაწილებას და, საბოლოოდ, კანონიერი გადაწყვეტილების მიღებას განაპირობებს, არა მარტო მატერიალურ-სამართლებრივი, არამედ პროცესუალურსამართლებრივი გარემოებების შეფასება.

ერთ-ერთ გახმაურებულ საქმეზე, სადაც დავის საგანს წილზე საკუთრების უფლების აღდგენა/დაბრუნება წარმოადგენს, სარჩელის წარმატება ძირითადად სწორედ მითითებისა და მტკიცების ტვირთის სწორად გამიჯვნამ და განაწილებამ განაპირობა. სადაც არსებითი როლი პროცესუალურსამართლებრივმა ფაქტებმა შეასრულეს. სასამართლომ, ერთ-ერთი მოპასუხის მიერ შესაგებლის წარუდგენლობის გამო, მოსარჩელე გაათავისუფლა მის მიერ სარჩელის საფუძვლად მითითებული იძულების ფაქტის მტკიცებისაგან და აღნიშნული ფაქტი განხორციელებულად/დამტკიცებულად ჩათვალა. ამასთან, მეორე მოპასუხის მიერ წარდგენილი არაკვალიფიციური შესაგებლის ანალიზის საფუძველზე სასამართლომ აღნიშნა, რომ მოსარჩელის მიერ მითითებული და მოპასუხის, ერთ შემთხვევაში, შეუდავებელი, ხოლო, მეორე შემთხვევაში, არაკვალიფიციურად შედავებული გარემოებები სამართლებრივად ქმნის იმის პრეზუმფციას, რომ მოსარჩელის საკუთრების უფლება ხელყვეს იძულების გზით. პრეზუმირებული ფაქტები კი, ამ ტვირთის მქონე მოპასუხებმა ვერ გააქარწყლეს.

მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციალურ წესზე მითითებას საპროცესო კოდექსი არ შეიცავს. მიზანშეწონილი იქნებოდა საკანონმდებლო ცვლილების გზით აღნიშნული საკითხის მონესრიგება, კერძოდ, სსკ-ის 102-ე მუხლის პირველი ნაწილის ჩამოყალიბება შემდეგი სახით: **თითოეულმა მხარემ უნდა დამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზეც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს, თუ კანონით მტკიცების ტვირთის განაწილების განსხვავებული წესი არ არის დადგენილი**, რაც სასამართლო პრაქტიკასა და დოქტრინაში რეალურად არსებულ მტკიცების ტვირთის განაწილების ამ მნიშვნელოვან წესს საპროცესო კანონმდებლობაში ნორმატიულად განამტკიცებდა.

---

⁹⁸ ი. გაგუა, „მტკიცების ტვირთი სამოქალაქო საპროცესო სამართალში“, 2013, მერიდიანი, გვ.142.

საქართველოს უზენაესი სასამართლო
თბილისი 0110, ძმები ზუბალაშვილების ქ. №32
ტელ.: (995 32) 299 04 18
www.supremecourt.ge